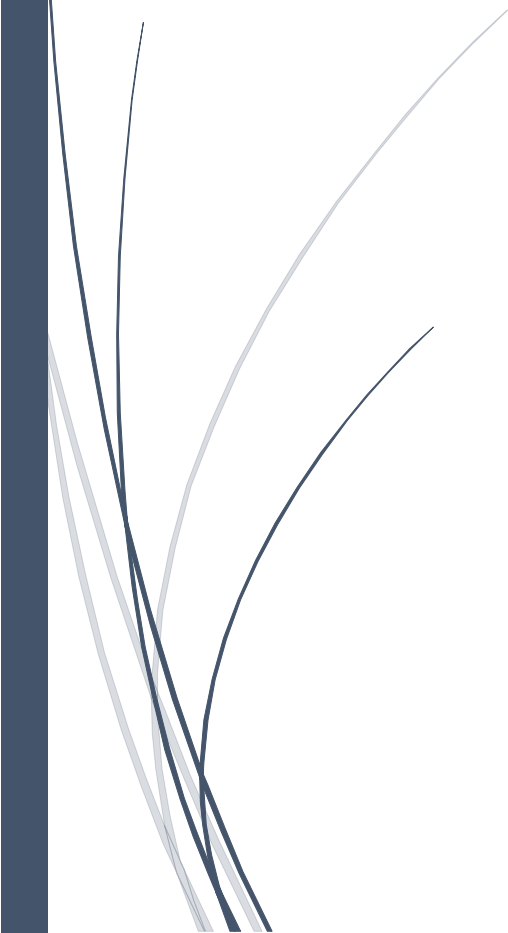

Effect van de positieflijst 2024 op het dierwelzijn van het konijn en de Russische dwerghamster

Auteur: Emma van Dijk
AERES HOGESCHOOL DRONTEN
DIERGEZONDHEID EN MANAGEMENT

0

‘In hoeverre draagt de positieflijst bij aan het welzijn van het konijn en de Russische dwerghamster?’

Auteur: Emma van Dijk

Opdrachtgevers: Vereniging Landelijke Organisatie Dibevo en Aeres Hogeschool Dronten

Datum: 23-10-2023

Plaats: Renswoude

Voorwoord

In opdracht van Vereniging Landelijke Organisatie Dibevo en Aeres Hogeschool Dronten ligt hier het afstudeerwerkstuk van Emma van Dijk voor u. Er wordt onderzocht wat de effecten zijn van de nieuwe positieflijst die op 1 januari 2024 zal worden ingesteld. De doelgroep zijn huisdierhouders. Ik wil Martinus van Tellegen hartelijk danken voor de begeleiding die hij gegeven heeft tijdens het onderzoek. Henk van Houwelingen van de Vereniging Landelijke Organisatie Dibevo wil ik bedanken voor de hulp en feedback die hij heeft geboden in de wekelijkse overleggen. Als laatste wil ik Gerrit Hofstra bedanken voor de inhoudelijke kennis en bronnen die hij mij heeft gegeven.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1. Inleiding	7
Hoofdstuk 2. Materiaal & Methoden	16
Hoofdstuk 3. Resultaten	22
3.1 Het huidige welzijn van het konijn	22
3.2 Het welzijn van de Russische dwerghamster op dit moment	25
3.3 Effect positieflijst op de Russische dwerghamster	27
3.4 Effect positieflijst op het konijn	29
3.5 Effect positieflijst op andere partijen	30
4.1 Methode	32
4.2 Resultaten	33
Hoofdstuk 5. Conclusie en aanbevelingen	35
5.1 Conclusie	35
5.2 Aanbevelingen	36
Bibliografie	38
Bijlages	45

Samenvatting

Dierwelzijn is in Nederland een belangrijk thema geworden, met regelgeving die specifieke normen voor huisvesting en verzorging vaststelt, met nadruk op het perspectief van het dier (Wet dieren). Er zijn echter uitdagingen, vooral met kleine diersoorten zoals konijnen en hamsters. Eerdere onderzoeken van onder andere de WUR (2010), van Dongen (2010) en Brown (2011) laten zien dat er meerdere welzijnsissues voorkomen bij het konijn en de Russische dwerghamster. Konijnen worden vaak alleen gehouden en krijgen niet voldoende ruwvoer. Hamsters hebben veelvoorkomende gezondheidsproblemen, zoals letsel, oogaandoeningen en overgewicht. Daarnaast hebben dierenartsen soms beperkte expertise over deze dieren.

Sinds de jaren 80 is men bezig met het opstellen van een positieflijst, een lijst met dieren die gehouden mogen worden. Echter werden de verschillende criteria en versies van de lijst weg geprocedeerd. In juli 2022 wordt een nieuwe versie van de positieflijst gepresenteerd met een nieuwe onderzoeksmethode, bedoelt om dierenwelzijn te verbeteren. Deze positieflijst zal op 1 januari 2024 ingaan.

De exacte effecten van de invoering van de nieuwe positieflijst en of dit het dierenwelzijn zal verbeteren, zijn nog onduidelijk. Dit onderzoek richt zich op de hoofdvraag: 'In hoeverre draagt de positieflijst bij aan het welzijn van het konijn en de Russische dwerghamster volgens experts?' Semigestructureerde interviews zijn gebruikt als onderzoeksmethode. Vier experts die diverse perspectieven op het onderwerp vertegenwoordigen zijn geïnterviewd.

De experts beoordeelden het huidige welzijn van beide dieren als negatief, met enige positieve scores voor voeding bij beide, maar vooral negatieve scores voor andere aspecten. De invoering van de positieflijst wordt niet verwacht om het welzijn te verbeteren; in feite wordt voorspeld dat sommige mensen deze dieren illegaal zullen blijven houden. Aanbevelingen van de experts zijn: voortdurende aandacht voor dierenwelzijnsprincipes door de houder, verbetering van kennisoverdracht aan eigenaren, en controle van de wet. Verdere onderzoeken na de invoering van de wet zijn nodig om de gevolgen te meten bij verschillende betrokken partijen.

Het onderzoek is over het algemeen betrouwbaar, met gestandaardiseerde vragen en weinig verwarring. De sturende aard van sommige vragen is echter een discussiepunt. Daarnaast hebben sommige vragen geleid tot meningen in plaats van feitelijke informatie. Toch is er goede informatie verzameld waarin de experts vaak eensgezind waren in antwoorden.

Abstract

Animal welfare has become an important topic in the Netherlands, with regulations setting specific standards for housing and care, focusing on the animal's perspective ('Wet Dieren'). However, there are challenges, especially with small animal species like rabbits and hamsters. Previous studies by organizations such as WUR (2010), van Dongen (2010), and Brown (2011) have shown multiple welfare issues in rabbits and Russian dwarf hamsters. Rabbits are often kept alone and do not receive sufficient roughage. Hamsters commonly face health problems, including injuries, eye conditions, and obesity. Additionally, veterinarians sometimes have limited expertise in these animals.

Since the 1980s, efforts have been made to create a positive list, a list of animals that can be kept as pets. However, various criteria and versions of the list have been challenged legally. In July 2022, a new version of the positive list was introduced, along with a new research method aimed at improving animal welfare. This positive list will go into effect on January 1, 2024.

The exact effects of implementing the new positive list and whether it will improve animal welfare remain unclear. This research focuses on the main question: "To what extent does the positive list contribute to the well-being of rabbits and Russian dwarf hamsters, according to experts?" Semi-structured interviews were used as research method. Four experts representing various perspectives on the subject were interviewed.

The experts assessed the current welfare of both animals as negative, with some positive scores for nutrition but predominantly negative scores for other aspects. The introduction of the positive list is not expected to improve welfare; in fact, it is predicted that some people will continue to keep these animals illegally. Recommendations from the experts include ongoing attention to animal welfare principles by owners, improving knowledge transfer to owners, and law enforcement. Further research after the law's implementation is needed to measure the consequences for various stakeholders.

The research is generally reliable, with standardized questions and little confusion. However, the leading nature of some questions is a point of discussion. Additionally, some questions resulted in opinions rather than factual information. Nonetheless, valuable information was gathered in which the experts often shared a consensus in their answers.

Begrippenlijst

Begrip	Uitleg	Bron
Domesticeren	"Tot huisdier temmen"	(Etymologiebank, z.d.)
Expertise	" Kennis en kundigheid op een bepaald gebied"	(woorden.org; z.d.)
Houderij	"Elk pand, elke structuur of elke omgeving of plaats waar dieren worden gehouden, op tijdelijke of permanente basis, met uitzondering van dierenartspraktijken of -klinieken"	(LTO, 2020)
Humaniseren	"Menselijk(er) maken"	(MWB, z.d.)
Natte staart	" De term wordt vaak gebruikt als syndromale term en beschrijft perineale vervuiling bij hamsters uit meerdere bronnen, waaronder diarree of afscheidingen uit de urinewegen of het voortplantingsstelsel. De literatuur gebruikt deze term om te verwijzen naar proliferatieve ileitis, veroorzaakt door intracellulaire Lawsonia"	(Turner et al. 2017, Pellett & Mancinelli 2017, Baldrey 2021).

Hoofdstuk 1. Inleiding

Huisdierensector in Nederland en Europa

In 2020 zijn er in Nederland meer dan 27 miljoen huisdieren. Het houden van honden en katten is het meest populair, tevens worden er veel konijnen en knaagdieren gehouden. In Nederland zijn 600.000 konijnen en 500.000 knaagdieren. Uit het onderzoek van Dibevo bleek dat bijna 50% van de huishoudens een huisdier heeft (2020). Daarnaast is het huisdierbezit in de coronaperiode (2020-2021) met ongeveer 2% toegenomen. Op Europees niveau ligt het percentage huishoudens met een huisdier lager. 38% van de huishoudens in Europa heeft één of meer huisdieren (88 miljoen huishoudens) (FEDIAF, 2020). Huisdieren worden voor verschillende redenen gehouden. Huisdieren worden om verschillende redenen gehouden, bijvoorbeeld gezelschap en bijdragen aan fysieke en mentale gezondheid (NVG, 2022).

Geschiedenis omgang met dieren

De kijk op dieren is door de jaren heen erg veranderd. In de steentijd werden honden bijvoorbeeld ingezet als hulp bij het jagen (afbeelding 1). Toen de mens begon met het houden van veedieren veranderde de functie van de hond naar bewaking (LICG, z.d.).

Rond 250 voor Christus ondernamen de Romeinen de eerste pogingen om konijnen te domesticeren, vanwege hun vlees en pels. Pas in de middeleeuwen werden konijnen in heel Europa als huisdier gehouden. Monniken begonnen met het kruisen van vachtkleuren, wat leidde tot de ontwikkeling van verschillende rassen in de 19e eeuw (Kleindierliefhebbers, z.d.). Naast honden en konijnen als huisdier verschenen er tussen 1500 en 1800 steeds meer bijzondere huisdieren in Nederland. Rijke kooplieden en edelen lieten met exotische dieren zien dat zij werelds georiënteerd en rijk waren (Is geschiedenis, z.d.).

Afbeelding 1: Hond als hulp bij de jacht (Kruithof, z.d.).

De Russische dwerghamster is echter een huisdier wat nog maar kort gehouden wordt. Deze hamster lijkt nog veel op het in het wild levende soortgenoten (van Dongen et al., 2010). De Russische dwerghamster komt uit Noord-Kazachstan, Siberië. Dr. Klaus Hoffman was bezig met het fokken en bestuderen van deze dieren, waardoor ze in Europa en de Verenigde Staten verspreid raakten als gezelschapshuisdier (Vermeulen, 2018).

Terwijl er humanisering plaats vindt bij gezelschapsdieren, vindt er verzakelijking plaats rondom het houden van veedieren (Ennik et al., 2011). Kleine veehouders verdwijnen en de grotere veehouders groeien hard in aantal. In 1950 bedroeg het gemiddelde aantal koeien per veehouder 13, terwijl dit in 2016 steeg naar bijna 160 koeien (CBS, 2017).

Door de tegenstelling van zakelijke omgang met veedieren en de rol van gezelschapsdieren in het gezin vindt er discussie plaats over de omgang met dieren. Bij de omgang met dieren komen emoties naar boven, waardoor er discussie plaatsvindt over dierenwelzijn in de politiek (Ennik et al., 2011). Uiteindelijk is het de functie van het dier die verschilt. In bijlage 1 bevindt zich een overzicht van de categorieën dieren en hun functie, volgens Veldwerk Nederland.

Wat is dierwelzijn?

De RVO heeft een aantal regels omtrent de huisvesting en verzorging van dieren opgesteld, zodat dieren juist verzorgd worden. Voor huis- en productiedieren gelden algemene regels en voor productiedieren en bedrijfsmatig gehouden huisdieren gelden meer regels (RVO, 2015). Dat betekent

echter niet dat iedereen zich daaraan houdt en dat er geen problemen zijn in dierwelzijn. Maar wat is dierwelzijn nou precies?

De eerste pogingen om dierwelzijn wetenschappelijk te definiëren waren in 1965 door de Brambellcommissie. Zij formuleerde dat het dierwelzijn goed was op het moment dat het dier vrij was van de volgende vijf punten:

- "honger, dorst of onjuiste voeding,
- thermaal en fysiek ongerief,
- verwonding of ziekten,
- angst en chronische stress,
- en dieren vrij zijn om een normaal, soorteigen gedragspatroon te vertonen."

Deze punten werden later bekend als de vijf vrijheden van Brambell (Brambell Committee, 1965).

De meest recente ontwikkeling betreft de perceptie van het dier zelf in de welzijnsconcepten: "Dierenwelzijn is de kwaliteit van het leven zoals die door het dier zelf ervaren wordt" (Bracke et al. 1999). Het houdt rekening met de wetenschappelijke en maatschappelijke inzichten over het bewustzijn van dieren. Dieren beleven niet alleen emoties, maar kunnen dit ook aan contexten en ervaringen relateren (Ohl et al. 2007). De definitie van Bracke is aangehouden in dit onderzoek, omdat het laat zien vanuit waar gedrag en signalen ontstaan.

De organisatie Groen kennisnet zegt: 'Gedrag en gezondheid geven belangrijke signalen af over hoe het met het welzijn gesteld is. Kennis over de biologie van het dier is nodig om te weten wat het dier nodig heeft en hoe het functioneert. Alleen dan zijn signalen van 'onwelzijn' of juist van positief welzijn te herkennen' (z.d.). Deze signalen die de dieren afgeven zijn van belang om het dierwelzijn meetbaar te maken. Voor dit onderzoek worden de Welfare Quality principes en criteria gebruikt (zie afbeelding 2). Dit is een beoordelingscriteria waarin criteria zijn opgenomen die als belangrijk worden beschouwd binnen het welzijnskader (Keeling et al., 2013).

Sinds 2013 is erkend (in Wet dieren art. 1.3 lid 1) dat dieren een intrinsieke waarde hebben. Volgens het Dierenwelzijnsweb moet deze waarde 'uitdrukkelijk in de omgang met dieren worden betrokken: het belang van het dier wordt inzichtelijk gemaakt en wordt afgewogen tegen andere relevante belangen' (DWW, z.d.).

Afbeelding 2: Welfare Quality principes en criteria (Keeling et al., 2013)

Dierwelzijnsissues

Mensen die samenleven met huisdieren hebben vaak een band met hun dier. Over het algemeen heeft de eigenaar meer aandacht voor dieren en welzijn als er sprake is van een band en kennis over het dier (Groenkennisnet, z.d.). De liefde kan echter doorslaan in blindheid, waardoor het welzijn onbewust in gevaar komt. Voorbeelden hiervan zijn straffen van natuurlijk gedrag, het geven van onjuiste voeding als beloning (taart, koekjes, enz.) of het selecteren van schadelijke uiterlijke kenmerken die als 'schattig' worden gezien (RDA, 2021).

Volgens het onderzoek van de WUR in 2010 komt ernstig ongerief voor bij veel huisdiersoorten. Het bleek dat het belemmeren van sociaal en soort specifiek gedrag, angst en stress, ziekten en verwondingen, niet-adequate voeding, ontoereikende klimaatcondities en gebrek aan bewegingsruimte veel voorkomen. Vooral bij kleine diersoorten leidt dit tot vroegtijdige sterfte. Daarnaast speelt de problematiek bij prooidieren (knaagdieren, cavia's, konijnen, kanaries, reptielen, amfibieën en vissen) mee doordat ze ziekte of andere problemen op een andere manier tonen die niet snel herkenbaar is voor een gemiddelde eigenaar. Hierdoor is het dier vaak al ernstig ziek of zelfs al dood voordat de verzorger doorheeft dat er iets aan de hand is (van Dongen et al., 2010). De ziektes en aandoeningen die bij knaagdieren in de praktijk het meeste voorkomen zijn verwondingen, infectie- en parasitaire ziekten, neoplasie en problemen in verband met voeding en veroudering. Bij knaagdieren als huisdier is er een breder scala aan fysiologische en pathologische aandoeningen dan bij knaagdieren die voor onderzoek worden gebruikt (Brown, 2011).

Afbeelding 3: Letsel bij de Russische dwerghamster (Hamer134, 2022)

In het bijzonder bij konijnen spelen er in huisvesting verschillende problemen. De resultaten van het onderzoek van Schepers, Koene en Beerda laten zien dat ongeveer een derde van de konijnen alleen gehuisvest wordt en dat 15% dagelijks geen ruwvoer krijgt. Door dit gebrek aan hooi besteden de konijnen in het onderzoek minder tijd aan foerageren en meer tijd aan stereotypisch of ongewenst gedrag (Schepers, Koene, & Beerda, 2009). Daarnaast neemt de levensverwachting af als konijnen solitair gehuisvest worden (Mullan & Main, 2006).

Het onderzoek 'Demography, disorders and mortality of pet hamsters under primary veterinary care in the United Kingdom in 2016' geeft de meest voorkomende aandoeningen weer bij hamstersoorten. Dit zijn letsel (Afbeelding 3), enteropathie, oogaandoening, huidaandoening en overgewicht. De meest voorkomende doodsoorzaken zijn natte staart (bij goudhamsters), buikmassa, neoplasie en dyspneu (O'Neill et al., 2022). De onderzoekspopulatie bestond echter voor bijna 75% uit goudhamsters. Onderzoeken naar welzijn bij hamsters zijn in de meeste gevallen gericht op alle hamstersoorten.

Hoofdstuk 7 uit het handboek van Exotische huisdierengeneeskunde beschrijft de juiste verzorging en behandeling van de meest voorkomende aandoeningen bij hamsters (Kubiak, 2020). Hierin staat vermeld dat gezwellen (neoplasie) aanzienlijk vaker voorkomen bij de Russische dwerghamster dan bij andere hamstersoorten. Dit komt overeen met het onderzoek 'Tumoren bij Russische dwerghamsters' door Lawrie en Megahy. Zij zagen dit vooral bij vrouwtjes voorkomen (Lawrie en Megahy, 1991). Oudere hamsters worden vaak getroffen door huidgezwellen (neoplasma's) en haaruitval (alopecia) (Kondo et al. 2008). Bij hamsters komen over het algemeen vaak dermatologische aandoeningen voor veroorzaakt door ringworm (trichophytosis). Hierdoor treedt er snel gewichtsverlies op (Pogosianz, 1975). Als laatste komen uitpuilende ogen (exophthalmus) over het algemeen veel voor bij hamsters (Kubiak, 2020).

Huidige expertise over konijnen en knaagdieren

In de regels die het RVO opstelt voor de verzorging van dieren staat dat het dier verzorgd moet worden door iemand met kennis en vaardigheden (RVO, 2015). Kennis en vaardigheden zijn bepalend voor hoe een eigenaar zijn huisdier verzorgt. Daarom is het belangrijk dat de juiste informatie bij de houders terechtkomt. De bronnen die het meest worden geraadpleegd door huisdiereigenaren zijn de online zoekmachines/websites en de dierenartsen (Trendpanel gezelschapsdieren, 2019).

In 2020 zijn er in het CIBG Diergeneeskunderegister 6.382 dierenartsen onder de 60 jaar geregistreerd. Daarnaast zijn er 4.168 dierenartsen als deelnemer/praktiserend dierenarts bij het pensioenfonds aangemeld (Bergevoet, 2020). Hiervan hebben 195 dierenartsen ervaring met konijnen (Konijnen.nl; z.d.) en daarvan zijn een handjevol mensen echt expert volgens Fred van der Kolk. Fred is konijnen- en knaagdierenspecialist en heeft jarenlang een eigen dierenartsenpraktijk gehad (zie bijlage 7 voor het volledige interview). Hij vertelt dat de oorzaak van dit tekort voornamelijk ligt in het onderwijs. De scholing over konijnen is zelfstudie en daarnaast zijn deze vakken facultatief. Weinig studenten hebben de tijd en motivatie om zich voor deze vakken in te zetten (F. van der Kolk, Persoonlijke communicatie, 7 oktober 2022).

Echter, volgens het onderzoek van Broom veranderen attitudes en praktijken door de implementatie van informatie over dierenwelzijn in opleidingen. Dit resulteert weer in een beter dierenwelzijn (Broom, 2009). Volgens Fred is dit ten dele waar. Als er namelijk geen dierenarts is die iets van dat dier weet, dan kan je het dierenwelzijn niet goed dienen als er iets aan de hand is. Het belangrijkste is dat de houder van het konijn gemotiveerd is de zorg eraan te verlenen. De eigenaren die dat hebben zoeken vaak een konijnkundige dierenarts op (F. van der Kolk, Persoonlijke communicatie, 7 oktober 2022).

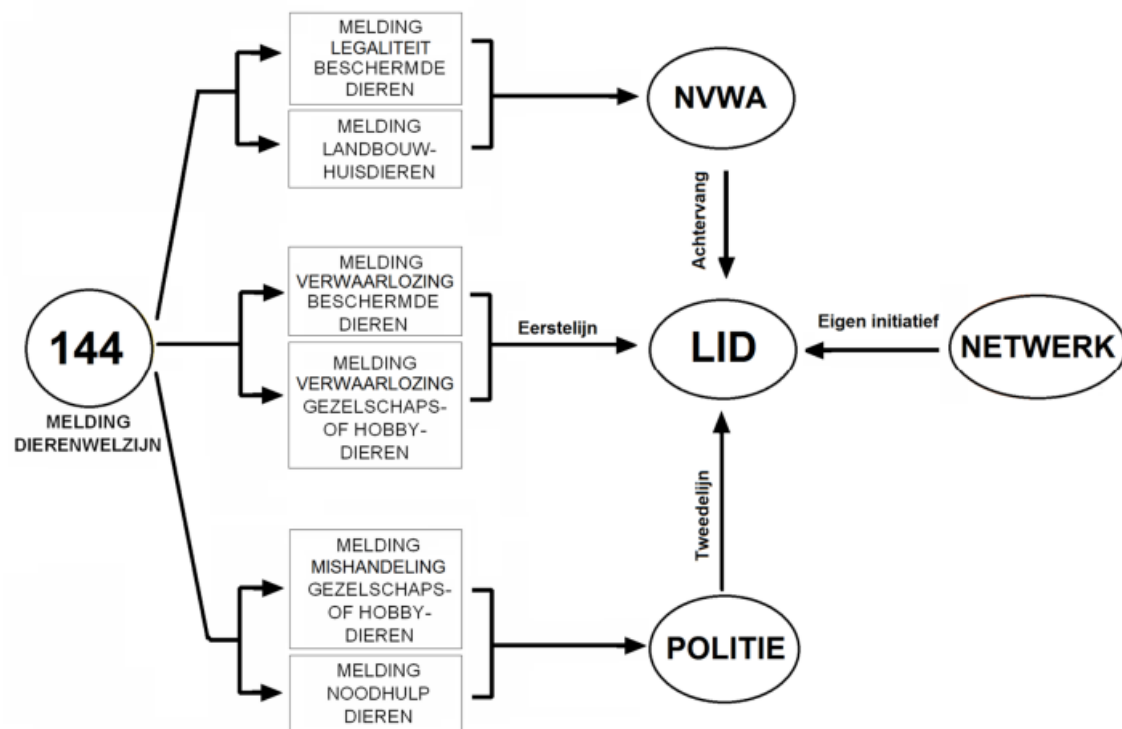
Een andere belangrijke bron van kennisoverdracht is bij de verkoop. Sinds 2014 is het wettelijk verplicht dat verkopers van gezelschapsdieren schriftelijke informatie meegeven over het dier dat ze verkopen. Deze informatie moet wat vertellen over de verzorging en huisvesting van het dier. Verkopers kunnen er tevens voor kiezen om de LICG-bijsluiter van het desbetreffende dier mee te geven (LICG, 2015). Bij sprake van bedrijfsmatige activiteiten met huisdieren moet de beheerder een bewijs van vakbekwaamheid hebben per diersoort (RVO, 2017). Deze regeling valt onder het Besluit houders van dieren. Dit is de minimale scholingseis voor de verkopers.

Handhaving op dierenwelzijn

De verantwoordelijkheid op het gebied van handhaving van dierenwelzijn is verdeeld over verschillende organisaties. Deze organisaties zijn de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming (LID), de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), het ministerie van Justitie en Veiligheid, de dierenpolitie en de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA) (Dierenbescherming, z.d.). Het beleid komt van LNV, de handhaving van LID en NVWA die de afhandeling in handen legt van RVO. Dit is bestuursrechtelijke afhandeling. De dierenpolitie handelt kwesties strafrechtelijk af (Evaluatie landelijke inspectiedienst dierenbescherming en regeling in beslag en in bewaring nemen van dieren, 2021).

De LID en de dierenpolitie zijn verantwoordelijk voor de handhaving op het gebied van gezelschapsdieren. De dierenpolitie handelt daarnaast de meldingen van dieren in noodhulp af. De NVWA neemt de meldingen op zich op het gebied van landbouwhuisdieren. De LID is verantwoordelijk voor kleine aantallen gehouden paarden/pony's, ezels, kippen en overig pluimvee.

Afbeelding 4 geeft een overzicht weer hoe de meldingen verdeeld worden onder de organisaties (LID, 2022).

Afbeelding 4: Overzicht afhandeling meldingen dierenwelzijn (LID, 2022)

CITES

Nederland probeert op verschillende manieren bij te dragen aan het welzijn en de bescherming van dieren. Nederland valt onder de CITES-regeling, een internationale wetgeving. Naast wetgevingen op Nederlands grondgebied is Nederland aangesloten bij internationale wetgeving zoals deze.

CITES (de Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora) is in 1975 in werking getreden om bepaalde soorten wilde fauna en flora te beschermen tegen overexploitatie door internationale handel (Benítez-Díaz et al., 2011). Het doel van het CITES-verdrag is voorkomen dat bedreigde soorten in het wild uitsterven of sterk achteruitgaan door internationale handel. Het is een overeenkomst waar de EU en 183 andere landen aan deelnemen. De CITES-overeenkomst is van toepassing bij het verhandelen of vervoeren van de planten- en diersoorten die onder de CITES-regeling vallen. Dit zijn 5.800 diersoorten en 30.000 plantensoorten. Het doel van de CITES-overeenkomst is de handel en transport in beschermde diersoorten of plantensoorten te reguleren. Naast de CITES-regeling mogen landen strengere regels opstellen (RVO, 2015).

Zo geldt in Nederland de Wet natuurbescherming. Hierin is een verbod op het bezit van een aantal beschermde dieren beschreven. Deze dieren mogen alleen worden gehouden met een ontheffing of als men zich aan de regels houdt (RVO, 2015). Zo zijn apen op basis van Artikel 3.20 van de Regeling natuurbescherming in Nederland niet toegestaan als huisdier, ongeacht hun CITES-status. Ditzelfde geldt voor bijvoorbeeld leeuwen en poema's (LICG, z.d.). In de periode van 2019-2020 zijn er slechts één katachtige en drie apen in beslag genomen door de NVWA en de dierenpolitie. Dat is een erg laag aantal, wat betekent dat deze wetgeving goed wordt gehandhaafd (RVO, 2021).

Effectiviteit van regelingen zoals CITES

Regelingen zijn pas effectief als ze nageleefd worden. Er zijn verschillende onderzoeken die aantonen dat de CITES-regeling een meetbaar verschil maakt voor de desbetreffende diersoort. In het geval van zeepaardjes is de wereldwijde gerapporteerde export van levende zeepaardjes in de eerste jaren na de instelling van de CITES-regeling gedaald. Dit komt mogelijk door de afname van wildvangst en een afname van het aantal in gevangenschap geboren zeepaardjes (Foster et al., 2022). Daarnaast is er in 2020 een casestudy uitgevoerd over de internationale handel van de Chinese hwamei. De onderzoekers concludeerde dat de CITES-lijst enig positief effect heeft gehad op het aantal Chinese hwameien in de internationale handel. Deze afname had volgens Foster echter meer te maken met de implementatie van de wetgeving van China zelf. Als laatste werd er vastgesteld dat er nog steeds illegale handel of handel zonder papieren plaats vindt in Zuidoost-Azië door georganiseerde criminele netwerken (Shepherd et al., 2020)

Andere bestaande maatregelen in Nederland

Het gebruik van regelgeving, wetgeving en steminitiatieven rondom dierenwelzijn is toegenomen door de jaren heen. Na de CITES-regeling is er in 1992 de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (GWWD) in werking getreden. Deze wet had betrekking op de belangen en bescherming van dieren. Voorgaande wetten hadden geen betrekking op het dierwelzijn. De Wet dieren vervangt tegenwoordig de GWWD (RVO, z.d.).

In de Wet dieren staat de intrinsieke waarde van het dier centraal. Dit betekent dat dieren een eigen waarde hebben. De Wet Dieren is een kaderwetgeving, wat inhoudt dat deze verder ingevuld kan worden door de minister of door besluiten en regelingen. Waar mogelijk staan er doelvoorschriften en middelvoorschriften. Doelvoorschriften geven aan wat er bereikt moet worden. Dierhouders moeten zelf keuzes maken over de manier waarop het doel bereikt wordt. Middelvoorschriften geven aan hoe het doel bereikt moet worden. Voor sommige diersoorten zijn duidelijke regels gesteld, maar voor andere diersoorten zijn deze er nauwelijks. Dit verschil kan ook binnen diersoorten voorkomen. Een voorbeeld hiervan zijn de verschillen in regelgeving bij het konijn als proefdier, productiedier en gezelschapsdier (Berkhout et al., 2020).

De Wet Dieren bestaat uit zes besluiten en regelingen die op specifieke onderwerpen zijn gericht (RVO, z.d.). De Regeling houders van Dieren beschrijft de regels met betrekking tot het houden van dieren. In hoofdstuk 2 komt de positieflijst aan de orde (Overheid.nl; 2022). De positieflijst (tegenwoordig huis- en hobbydierenlijst) is een lijst met diersoorten die gehouden mogen in Nederland. Dit zijn dieren die volgens de dierenbescherming goed te houden zijn, makkelijk verzorgd kunnen worden en die veilig leven bij mensen thuis (2022). Dieren die hier niet op staan mogen niet gehouden worden of alleen met een speciale ontheffing (LICG, z.d.). De positieflijst heeft tot doel het reguleren van het houden van diersoorten als huis- of hobbydier door te bepalen welke diersoorten gehouden kunnen worden. Er is gekeken naar het risico van de verscheidene diersoorten op de aantasting van dierenwelzijn of van gevaar voor mens of dier (RVO, 2022).

Geschiedenis positieflijst

In de jaren 80, tijdens de voorbereidingen van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren, komt de positieflijst ter sprake. Later in 2006 verschijnen de eerste positieflijsten, maar vanwege de vele kritiek zijn deze lijsten nooit in werking gesteld. Naar aanleiding van de invoering van een positieflijst in België wordt bezwaar gemaakt en worden er vragen gesteld aan het Europese Hof. Deze vragen worden beantwoord in het ANDIBEL-arrest, waaruit twee conclusies voortvloeien. De eerste conclusie is dat een positieflijst een handelsbelemmering vormt, en de tweede conclusie is dat een positieflijst toelaatbaar is mits aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan (NVHT Lacerta, z.d.).

Het Hof van Justitie van de Europese Unie heeft in dit arrest geoordeeld dat een positieflijst is toegestaan binnen bepaalde criteria. Binnen de groep dierhouders ontstond het beeld dat het waarschijnlijk ondoenlijk zou zijn om binnen de strakke randvoorwaarden van het ANDIBEL-arrest een positieflijst op te stellen. Een verbod moest namelijk gebaseerd zijn op wetenschappelijke, objectieve en niet-discriminerende criteria en mocht zelfs dan alleen worden ingevoerd als er geen andere manieren waren om hetzelfde doel te bereiken (NVHT Lacerta, z.d.).

In 2009 kreeg de WUR van het ministerie de opdracht om op basis van wetenschappelijke criteria een risicobeoordeling te maken van het houden van (exotische) zoogdieren als basis voor een op te stellen positieflijst. Twee jaar later verscheen rapport 408 van de WUR: "Een advies voor vervolg Positieflijst zoogdieren". In dit rapport werden problemen geïdentificeerd in de gebruikte methode om de dieren te beoordelen (NVHT Lacerta, z.d.).

In mei 2013 presenteerde de WUR het rapport: "Zoogdiersoorten die geschikt zijn als gezelschapsdier". Dit rapport beoordeelde de houdbaarheid van diersoorten (gebaseerd op de risico's voor dierenwelzijn) op basis van een literatuuronderzoek, uitgedrukt in een score van 0 (minst houdbaar) tot 100 (best houdbaar). Er was echter veel kritiek vanuit de houderij-organisaties en de dierenbranche omdat zij zich niet serieus gehoord voelden. Een jaar later vond de beoordeling van de risico's voor mens en dier van het houden van exotische zoogdieren plaats. Dit betrof een bijgestelde aanpak van de positieflijst voor zoogdieren en wordt nu nog steeds gebruikt voor de huidige positieflijst. Het werd vastgesteld dat er nog niet aan een positieflijst voor reptielen zou worden gewerkt totdat de positieflijst voor zoogdieren volledig was uitgewerkt (NVHT Lacerta, z.d.).

Op 6 juli 2022 informeerde Minister Staghouwer (LNV) de Tweede Kamer over de nieuwe huis- en hobbydierenlijst (zie bijlage 2) die op 1 januari 2024 van kracht zal worden. Het Adviescollege huis- en hobbydierenlijst adviseerde in zijn advies aan de minister van LNV om 29 zoogdiersoorten op deze positieflijst te plaatsen, gebaseerd op de beoordeling van 15 biologische kenmerken die onderverdeeld zijn in zes groepen. Deze kenmerken omvatten gevaar voor mens en dier, voedselopname, ruimtegebruik, veiligheid, thermoregulatie en sociaal gedrag. Per diersoort worden de deelgebieden aangevinkt als ze een risico vormen. Dit resulteert uiteindelijk in een bepaalde klasse. De dieren uit klasse A, B, C en de gedomesticeerde dieren waar genoeg kennis over is uit klasse D en E staan op de lijst (RVO, 2022).

Bijvoorbeeld, de Russische dwerghamster staat niet op de positieflijst omdat het in risicoklasse D valt en niet gedomesticeerd is. Zie bijlage 3 voor een samenvatting van de beoordeling van de Russische dwerghamster. Het konijn staat echter wel op de positieflijst, ondanks dat het in risicoklasse D valt. Dit komt doordat het een gedomesticeerd dier is en er volgens het RVO voldoende kennis over konijnen is om ze te houden (RVO, 2022). Zie bijlage 4 voor een samenvatting van de beoordeling van het konijn.

Aanleiding opstelling positieflijst

De aanleiding voor de opstelling van de positieflijst is de groeiende belangstelling voor dierwelzijn, wat heeft geleid tot maatschappelijke discussies over het houden van dieren in gevangenschap. Dierwelzijnsorganisaties zetten zich actief in om de leefomstandigheden van dieren te verbeteren en pleiten voor de invoering van een positieflijst (Dierenbescherming, z.d.). Er zijn namelijk risico's verbonden aan het houden van dieren, zowel voor het welzijn van het dier als voor de veiligheid van de mens. Bij veel diersoorten zijn deze risico's zo groot dat ze niet geschikt zijn om door iedereen te worden gehouden (LNV, 2022). Inspecteurs van de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming (LID) stuiten regelmatig op verwaarloosde exotische dieren, vaak bij mensen met onvoldoende kennis van deze dieren. Onvoldoende kennis leidt tot een verhoogd risico op aantasting van

dierenwelzijn. Volgens de dierenbescherming hebben mensen die deze unieke dieren aanschaffen vaak geen rekening gehouden met de complexe verzorging en behoeften van de dieren (Dierenbescherming, z.d.).

Positieflijsten in andere landen

In 1976 voerde Noorwegen een verbod in op buitenlandse (exotische) zoogdieren, reptielen, padden, kikkers en salamanders als huisdier. Eigenaren van dieren die onder dit verbod vielen, moesten vóór 1 juli 1977 een ontheffing aanvragen of het dier laten inslapen (Noorse Ministerie van Landbouw en Voedselvoorziening, 1976). In de jaren 80 was er een aanzienlijke toename in de illegale handel en binnenlandse kweek van deze verboden dieren. Naar schatting waren er zo'n 100.000 reptielen in Noorwegen (Noorse Herpetologische Vereniging, 2008). Velen waren niet op de hoogte van het verbod, en de handel floreerde openlijk. In mei 2017 werd het verbod op reptielen opgeheven en werd een positieflijst van 19 soorten geïntroduceerd (zie de bijgevoegde tijdlijn in bijlage 5) (Gerrit Hofstra, persoonlijke communicatie, 21-11-2022). Het houden van reptielen in Noorwegen had tot gevolg dat mensen met zieke dieren niet meer naar de dierenarts durfden (Dibevo, z.d.). Of een vergelijkbare reactie zal optreden na de invoering van de nieuwe positieflijst in Nederland is mogelijk, maar nog onbekend.

In België is momenteel een positieflijst van kracht. De eerste positieflijst voor zoogdieren werd in 2001 ingevoerd. Deze lijst werd in 2009 tijdelijk ingetrokken maar later opnieuw van kracht door een nieuw koninklijk besluit. De lijst omvat 42 soorten zoogdieren (Wildthings, z.d.). Naast de positieflijst voor zoogdieren is er sinds oktober 2019 ook een positieflijst voor reptielen van kracht. Deze lijst is uitgebreider dan de zoogdierenlijst en omvat 422 soorten. Elke twee jaar worden de lijsten herzien door experts om te bepalen welke diersoorten moeten worden toegevoegd of verwijderd (Huisdierinfo, z.d.).

Het feit dat deze lijst in België van kracht is, betekent niet dat deze strikt wordt nageleefd. De website <https://www.terrарistik.com/> is een Duits platform waar aanbieders herpeten en amfibieën kunnen aanbieden. Op Terraristik zijn aanbieders uit heel Europa te vinden. Er wordt echter geen controle uitgevoerd op de legaliteit van de dieren. Een steekproef op 22-9-2022 toonde aan dat van elke 10 pagina's 6 advertenties van illegale dieren van Belgische aanbieders online stonden. Dit geeft aan dat er tekortkomingen zijn in de handhaving van de positieflijst in België. Het lijkt erop dat de handhaving zich richt op winkels en de informele kanalen over het hoofd ziet.

Wie wordt beïnvloed door de nieuwe positieflijst in de huisdierenbranche?

De introductie van de positieflijst die op 1 januari 2024 van kracht wordt in Nederland zal aanzienlijke gevolgen hebben voor veel ondernemers en burgers in de huisdierenbranche. Bijlage 6 toont een lijst van categorieën ondernemingen en het aantal in de branche. De ondernemers die door deze regelgeving worden beïnvloed, zijn de handelaren, leveranciers, detaillisten en fabrikanten van voeding en dierbenodigdheden voor dieren die niet op de positieflijst staan. Ze zullen mogelijk hun bedrijfsvoering moeten aanpassen of een deel van hun diensten moeten staken. Er bestaat het risico dat er een ondergronds handelscircuit ontstaat voor deze dieren. Als particulieren illegale dieren gaan houden, is er een kans dat deze dieren niet op de juiste manier worden verzorgd, omdat de juiste verzorgingsbenodigdheden niet meer verkrijgbaar zijn en er geen expertise meer is over de betreffende diersoort is.

De exacte effecten van de invoering van de nieuwe positieflijst en of dit het dierenwelzijn zal verbeteren, zijn nog onduidelijk. Daarom is het van belang dat dit wordt onderzocht. Dit onderzoek richt zich op de impact van de positieflijst op het welzijn van de Russische dwerghamster (staat niet op de positieflijst) en het konijn (staat wel op de positieflijst). De centrale vraag die hierbij hoort is:

'In hoeverre draagt de positieflijst bij aan het welzijn van het konijn en de Russische dwerghamster volgens experts?' Deze hoofdvraag wordt beantwoord aan de hand van twee deelvragen:

- 'Hoe wordt volgens experts het welzijn van het konijn en de Russische dwerghamster momenteel beoordeeld?'
- 'Hoe wordt volgens experts het welzijn van het konijn en de Russische dwerghamster beoordeeld na de invoering van de nieuwe positieflijst?'

Deze deelvragen geven antwoord op de hoofdvraag door eerst het huidige welzijn vast te leggen en vervolgens te voorspellen hoe de positieflijst daar mogelijk invloed op kan hebben. Hiermee kan worden vastgesteld of de positieflijst bijdraagt aan het welzijn van de dieren.

Het doel van dit onderzoek is om een inschatting te geven door experts van de mogelijke effecten van de positieflijst op het welzijn van dieren in de toekomst. Met deze resultaten kunnen houders en ondernemers die dieren houden of verhandelen die niet op de lijst staan, zich voorbereiden op mogelijke gevolgen en, indien nodig, maatregelen treffen.

Hoofdstuk 2. Materiaal & Methoden

Dit hoofdstuk beschrijft de voorbereiding en aanpak van het uitgevoerde onderzoek. Tevens worden de soorten bias besproken die van belang zijn en wordt de methode beschreven die is gebruikt om de analyse uit te voeren.

Soort onderzoek

Het onderzoek naar het toekomstige welzijn van het konijn en de Russische dwerghamster is kwalitatief van aard, wat betekent dat de resultaten in woorden worden weergegeven. Kwantitatief onderzoek daarentegen resulteert vaak in numerieke gegevens, tabellen, grafieken of diagrammen (Merkus, 2022b). Aangezien het onderzoek zich richtte op redenering, uitleg en diepgaande inzichten over de effecten van de positieflijst op het dierenwelzijn, was kwalitatief onderzoek passend. De gegevens werden verzameld door middel van fieldresearch, in de vorm van interviews. Het doel van dit onderzoek was het vergaren van inzicht in het huidige en toekomstige welzijn van de dieren in kwestie.

Een deel van het onderzoek is tevens een scenarioanalyse. Kosow definieert een scenario als volgt: "Een scenario kan worden gedefinieerd als een beschrijving van een mogelijke toekomstige situatie, inclusief de ontwikkelingen die tot die situatie leiden. Scenario's hebben niet tot doel een volledige beschrijving van de toekomst te bieden, maar om de belangrijkste elementen van een mogelijke toekomst te benadrukken en aandacht te vestigen op de belangrijkste factoren die toekomstige ontwikkelingen zullen beïnvloeden" (2008). Deze definitie is van toepassing op het deel van het onderzoek waarin wordt ingeschat hoe het dierenwelzijn van het konijn en de Russische dwerghamster zich zal ontwikkelen na de invoering van de positieflijst.

Interviewmethode

De gebruikte interviewmethode was hoofdzakelijk semigestructureerd. De interviews begonnen open, zodat de experts hun ervaringen uit de praktijk konden delen. Dit was van belang voor het begrijpen van de manier waarop men tot bepaalde opvattingen over het dierenwelzijn van het konijn en de Russische dwerghamster was gekomen. Een open start van het gesprek bood ruimte om meer te leren over de persoon en het onderzoeksgebied. Vervolgens werden de interviews geleid door een topiclijst (zie tabel 1), die structuur gaf aan de onderwerpen die aan bod moesten komen. Deze onderwerpen waren relevant voor het beantwoorden van de deelvragen. De topiclijst fungeerde als geheugensteun om ervoor te zorgen dat geen enkel relevant onderwerp werd vergeten (Merkus, 2022c). De interviewvragen in bijlage 9 zijn geformuleerd op basis van de topiclijst. Tijdens de gesprekken was er flexibiliteit om vragen aan te passen (Dingemanse, 2021).

Steekproefselectie

Om geschikte interviewkandidaten te vinden, werd een doelgerichte steekproef genomen. Er werd gezocht naar relevante organisaties, stichtingen en personen met expertise op het gebied van konijnen en Russische dwerghamsters die in contact staan met huisdiereigenaren. Vervolgens werden deze instanties telefonisch benaderd. Vier personen toonden bereidheid om deel te nemen aan het onderzoek, gezien hun kennis en ervaring op dit vakgebied. Deze aanpak voor het identificeren en selecteren van experts wordt "self-rating" genoemd (Mauksch et al., 2020).

De interviews werden afgenomen bij een gespecialiseerde konijnen- en knaagdierenarts, een dierwinkel gespecialiseerd in konijnen en knaagdieren, een informatiecentrum voor huisdiereigenaren en een opleider van diervverzorgers. Deze partijen spelen belangrijke rollen in de zorg voor deze dieren en hebben tevens verschillende belangen met betrekking tot de positieflijst. Door de diversiteit van achtergronden binnen de groep experts was de onderzoeksgroep heterogeen,

wat verschillende perspectieven bood om de deelvragen te beantwoorden. Dit zorgde voor een uitgebreid inzicht. Volgens Benders is een aantal van één tot vijf interviews voldoende in een heterogene groep van experts, zolang ze maar adequaat antwoord kunnen geven op de onderzoeksvragen (Benders, 2022).

Het was een bewuste keuze om enkele belanghebbenden, zoals huisdiereigenaren, uit te sluiten van het onderzoek. Houders van deze dieren variëren namelijk sterk in motivatie en opvattingen over hun huisdieren, wat leidt tot diverse benaderingen van huisvesting en verzorging. Leveranciers en groothandelaren werden eveneens niet geïnterviewd, omdat zij minder frequent direct contact hebben met de uiteindelijke eigenaren van de dieren.

Vooronderzoek naar de geïnterviewden

Er is vooronderzoek gedaan naar de geïnterviewde personen om steekproefbias te voorkomen (Scribbr, z.d.). De geïnterviewde konijn- en knaagdierkundige dierenarts is Fred van der Kolk. Hij heeft jarenlang een eigen praktijk gehad met specialisatie in konijnen en knaagdieren. Tegenwoordig geeft hij lezingen op konijn- en knaagdiercongressen (F. van der Kolk, Persoonlijke communicatie, 7 oktober 2022).

De tweede geïnterviewde is Berry, de eigenaar van Chews en Nibbels, een dierwinkel in Breda die specifiek gericht is op konijnen en knaagdieren. Hun missie is om 'knaagdieren en konijnen een goed en gelukkig leven te geven, waarbij hun baasjes de juiste handvatten krijgen en de juiste informatie. Persoonlijk, eerlijk, direct en met aandacht' (Chews&Nibbles, z.d.). Door hun specialisatie zijn zij goed op de hoogte van juiste huisvesting en verzorging van deze dieren en van veelvoorkomende problemen.

Het Landelijk InformatieCentrum Gezelschapsdieren (LICG) is een belangrijke speler op het gebied van voorlichting aan huisdiereigenaren. Zij bieden online deskundig advies over het aanschaffen en verzorgen van huisdieren. Om dit advies te kunnen geven, moeten ze alles weten over de juiste verzorging van konijnen en knaagdieren en hoe ze deze informatie kunnen overbrengen naar de doelgroep. Saskia Ober, medewerker kennis- en informatieontwikkeling, vertegenwoordigt LICG (LICG, z.d.).

Tot slot is Wilco Versloot van Aeres Barneveld geïnterviewd om inzicht te krijgen vanuit het perspectief van opleiders van dierverzorgers. Zij zijn verantwoordelijk voor het opleiden van experts in de dierenbranche. Wilco Versloot is dierspecialist in konijnen en knaagdieren. Aangezien alle geïnterviewde personen deskundig zijn op het gebied van konijnen en knaagdieren, verhoogt dit de validiteit van het onderzoek.

De voorbereiding

De interviews zijn open begonnen om een algemeen beeld te krijgen van het welzijn van de Russische dwerghamster en het konijn. Vervolgens is er geleidelijk overgeschakeld naar semigestructureerde interviews, waarbij gebruik werd gemaakt van een topiclijst. Deze lijst (zie tabel 1) is opgesteld als hulpmiddel bij de interviews om de deelvragen te beantwoorden. De topiclijst is specifiek ontworpen om een grondig beeld te krijgen van het dierenwelzijn, waarbij de Welfare-principes en criteria als leidraad dienen (zie bijlage 8). Elk principe is onderzocht om inzicht te krijgen in wat de expert in de praktijk ziet gebeuren in dit opzicht.

Tabel 1: Topiclijst

Onderwerp	Uitwerking
-----------	------------

Praktijkervaring dierenwelzijn konijn en Russische dwerghamster. (Vraag 1)	Wat ziet de expert terug in zijn vakgebied?
Het algemene beeld hoe het konijn en de Russische dwerghamster gehouden wordt. (Vraag 2)	Verschillen in manier van houden bij de: • Fokker • Verkoper • Huisdiereigenaar
Oorzaak en gevolg van knelpunten en tops in dierwelzijn. (Vraag 3 en 4)	Getoetst door Welfare Quality criteria.
Verschillen in dierenwelzijn bij de twee diersoorten. (Vraag 3 en 4)	Getoetst door Welfare Quality criteria.
Toekomstvisie dierenwelzijn. (Vraag 5-7)	De effecten van de positieflijst (gevolg). Verschillen in diersoort dat wel en niet op de lijst staat?
Houdbaarheid van de positieflijst (Vraag 8)	De achterliggende redenen in beeld krijgen waarom men zich wel of niet gaat houden aan de positieflijst.

Bijlage 8 geeft een overzicht van de specifieke risico's bij het houden van konijnen en Russische dwerghamsters. Deze lijst is samengesteld uit de literatuur over dierenwelzijn in hoofdstuk 1 en de belangrijke punten uit de beoordeling van de positieflijst voor het konijn en de Russische dwerghamster, gegroepeerd volgens de principes van de Welfare Quality. Deze tabel dient alleen ter verduidelijking van de Welfare-principes.

De interviewvragen zijn van tevoren aan de experts verstrekt, zodat zij zich kunnen voorbereiden op het gesprek en weten wat hen te wachten staat. Dit betekent niet dat het interview schriftelijk is afgenomen, maar er zijn wel enkele voordelen van deze methode benut. Zo kregen de experts de kans om na te denken en was er minder kans op beïnvloeding door de interviewer, omdat ze van tevoren konden nadenken over hun antwoorden (Baarda, 2014).

De aanpak

De onderzochte deelvragen luiden: "Hoe is het volgens experts gesteld met het dierwelzijn van het konijn en de Russische dwerghamster?" en "Wat zijn de verwachte verschillen in ontwikkelingen van het welzijn van het konijn en de Russische dwerghamster na de invoering van de nieuwe positieflijst?" De deelvragen zijn beantwoord door middel van face-to-face interviews met een expert in konijnen en knaagdieren, de eigenaar van een dierwinkel gespecialiseerd in konijnen en knaagdieren, een adviescentrum voor huisdiereigenaren en een scholingsinstituut. Door hun praktijkervaring hebben zij een goed beeld van het huidige welzijn van deze dieren en de locatie van knelpunten. Dit vormt een aanvulling op de informatie uit hoofdstuk 1. Daarnaast kunnen deze experts met hun praktijkervaring en kennis een goede inschatting geven van het effect van de positieflijst.

De interviews zijn face-to-face afgenomen. Dit heeft een aantal voor- en nadelen. Een voordeel is dat de respondenten weinig inspanning hoeven te leveren, omdat zij alleen antwoord hoeven te geven op de gestelde vragen. Hierdoor is het respondentvriendelijk. Andere voordelen zijn controle over

het beantwoordingsproces, ruimte voor complexe vragen en de neiging van respondenten om zich aan hun toezeggingen te houden nadat het interview is gepland.

Echter zijn er ook nadelen aan de mondelinge afname van interviews. Deze methode biedt namelijk beperkte anonimiteit. Dit kan worden opgelost door uiteindelijk niet de naam van de respondent te vermelden in de resultaten. Ook is er nauwelijks bedenktijd. Doordat de vragen echter van tevoren zijn verstrekt, is hier geen sprake van. Deze methode geeft kans op beïnvloeding door de interviewer. Dit kan worden ingeperkt door een neutrale houding aan te nemen. Als laatste is dit een tijdrovende methode van dataverzameling. Het afnemen van de interviews kost namelijk veel tijd voor zowel de interviewer als de respondent. Door een tijdslimiet af te spreken blijft dit beheersbaar (Baarda, 2014).

Betrouwbaarheid en validiteit

De onderzoeksmethode moet betrouwbaar zijn. Volgens Baarda is betrouwbaarheid: “De mate waarin een meting afhankelijk is van toeval”. Toeval kan voortkomen uit het gebruikte instrument, de onderzochte persoon, de omstandigheden en de interviewer (Baarda, 2014). Als de vragen onduidelijk zijn, kan dit voor andere antwoorden zorgen als dezelfde vraag later nog eens gesteld zou worden. Daarom zijn vaktermen en lastige woorden in de interviewvragen vermeden. Daarnaast is er tussentijds in het interview aan de respondent gevraagd of hij/zij de vragen begrijpt.

Op de onderzochte persoon, omstandigheden en onderzoeker is van tevoren minimale invloed uit te oefenen om de betrouwbaarheid te vergroten. Zo is het bijvoorbeeld niet in te schatten of de respondent bepaalde vooroordelen heeft en daar anders op reageert (Baarda, 2014). Wat wel mogelijk is, zoals ook beschreven is bij ‘bias in onderzoek’, is een vertrouwelijke omgeving creëren voor de respondent, zodat hij of zij zich comfortabel voelt. Het interview is in een rustige ruimte afgenomen om omgevingsfactoren zoveel mogelijk te beperken.

Validiteit geeft de juistheid van de resultaten weer. Er zijn verschillende typen validiteit van toepassing, die in Tabel 2 worden toegelicht. Deze tabel toont aan dat de onderzoeksmethode voldoende valide is.

Tabel 2: Typen validiteit (Merkus, 2022a).

Type validiteit	Uitleg
Indruksvaliditeit	Er is sprake van indruksvaliditeit, omdat een interview ruimte biedt tot toelichting van meningen of ervaringen uit de praktijk over het huidige dierenwelzijn. Daarnaast is het van belang dat er uitleg mogelijk is waarom de expert een bepaalde verwachting heeft over de toekomst van het dierenwelzijn van het konijn en de Russische dwerghamster.
Inhoudsvaliditeit	Doordat er genoeg is doorgevraagd in het interview door middel van de Welfare Quality eisen is het duidelijk en gestructureerd hoe het gesteld is met het dierenwelzijn. Dit maakt de onderzoeksmethode inhoudsvalide.

Begripsvaliditeit/ constructvaliditeit	Met een interview is er mogelijkheid tot verdieping van het onderwerp. Het dierenwelzijn en het verwachte dierenwelzijn na invoering van de positieflijst is gemeten door middel van de meningen en ervaringen van de experts. De meningen die gegeven worden door de experts vallen onder de subjectieve informatie. Dit maakt het onderzoek wat minder valide omdat er niet objectief gemeten is. Toch is de onderzoeksmethode valide genoeg omdat er gebruik gemaakt wordt van de Welfare Quality toetsing. Zo zijn deelvragen zijn volledig beantwoord, inclusief redeneringen hiervan.
--	---

Bias in Onderzoek

Tijdens de uitvoering van het onderzoek moet bias worden voorkomen. Scribbr legt deze definitie als volgt uit: "Onderzoeksbias treedt op als onderzoeksresultaten worden beïnvloed door externe factoren, waardoor vertekende resultaten worden gevonden en verkeerde conclusies worden getrokken" (z.d.). Bij het afnemen van de interviews kan zo'n bias plaatsvinden (interviewerbias). Als de interviewer op een sturende manier antwoord of vragen stelt, komen hier antwoorden op gevormd naar de interviewer. Dit zorgt dus voor vertekende antwoorden. Om dit te voorkomen moet de interviewer een professionele houding innemen en persoonlijke aspecten buiten beschouwing houden. Daarnaast is het van belang dat de geïnterviewde zich op zijn gemak voelt zodat er een eerlijke mening naar buiten komt. Als laatste moet de interviewer zich goed voorbereiden op het interview om slechte interviewtechnieken te voorkomen (Scribbr, z.d.).

Om onderzoeksbias te voorkomen moet de onderzoeker overtuigingen of verwachtingen opzijzetten. Dit kan namelijk het onderzoeksopzet of het dataverzamelingsproces negatief beïnvloeden. Onderzoeksbias kan opzettelijk of onbewust optreden. Andersom kan de geïnterviewde het onderzoek beïnvloeden door onnauwkeurige of onbetrouwbare antwoorden te geven op de vragen. Dit komt doordat mensen bij de beantwoording van een vraag meerdere informatiebronnen samenvoegen om hun antwoorden te formuleren. Hier heeft men weinig invloed op. Om dit zoveel mogelijk te voorkomen moeten de vragen neutraal en niet-oordelend geformuleerd zijn (Scribbr, z.d.).

In de voorbereiding van het interview moet kritisch gekeken worden naar de vraagvolgorde. De volgorde waarin vragen worden gesteld kan van invloed zijn op de manier waarop de geïnterviewde de vragen interpreteert. Question order bias treedt vaak op als eerdere vragen context geven aan latere vragen. Als respondenten de antwoorden baseren op eerdere vragen kan dit leiden tot systematische vertekening van antwoorden (Scribbr, z.d.).

Data-analyse

De interviews zijn in overleg opgenomen zodat deze later getranscribeerd konden worden. Alles wat gezegd is, is ook op die manier opgeschreven. Stopwoorden en aarzelingen zijn eruit gefilterd en interpunctie is toegevoegd om de leesbaarheid te bevorderen.

Na het transcriberen is er open gecodeerd, waarbij de interviews zijn opgesplitst en er labels aan de onderdelen zijn toegevoegd. Deze codes zijn gebaseerd op de onderwerpen en uitwerkingen uit de topiclijst. Bij het open coderen worden direct de oorzaken en gevolgen beschreven. Deze methode genereert en sorteert hypothesen over mogelijke oorzaken van problemen door alle mogelijke oorzaken en effecten van deze problemen op te laten sommen. Dit verbreedt de denkwijze over de situatie en geeft een overzicht van het probleem (Janse, 2018).

Na de stap van het open coderen is er axiaal gecodeerd, waarbij de onderdelen zijn verdeeld in thema's. Dit schept overzicht voordat er uiteindelijk verbanden kunnen worden gemaakt. Als laatste is er selectief gecodeerd. Hierbij is er gekeken naar verbanden en relaties in de verschillende interviews waaruit conclusies getrokken konden worden. Verbanden waarnaar gezocht is, zijn de overeenkomsten in de huidige dierwelzijnsstaat van het konijn en de Russische dwerghamster bij de verschillende experts. De verschillen tussen het konijn en de Russische dwerghamster zijn specifiek gezocht in de effecten van de positieflijst na instelling.

Coderen maakt de analyse uitvoering gemakkelijker, omdat er overzicht is gecreëerd en er diep ingegaan is op de verzamelde data. Hierdoor zijn patronen goed te herkennen. Op basis van de verschillende coderingen zijn de resultaten weergegeven en conclusies getrokken (FrisseColleges, z.d.). Alle afgenomen interviews zijn gebruikt voor analyse.

Hoofdstuk 3. Resultaten

Het hoofdstuk 'Resultaten' toont de gegevensverzameling per deelvraag. Vier experts, namelijk Berry, Wilco, Saskia en Fred, werden geïnterviewd. Eerst wordt de mening van de experts over het huidige welzijn van zowel het konijn als de Russische dwerghamster besproken. Vervolgens wordt ingegaan op het welzijn van deze dieren na invoering van de positieflijst. Deze gegevens zijn gepresenteerd in tabellen en verder toegelicht in de tekst. De tabellen bieden een overzicht van de verzamelde gegevens.

In de tabellen zijn scores toegekend aan de uitspraken van de experts. Door deze scores toe te kennen, is het mogelijk om ze op te tellen en conclusies te trekken over de algemene beoordeling van het welzijn volgens de experts.

Deelvraag 1: 'Hoe beoordelen experts het dierenwelzijn van het konijn en de Russische dwerghamster op dit moment?'

Tijdens de interviews kregen de experts de vraag om het welzijn van zowel het konijn als de Russische dwerghamster op dit moment te beoordelen aan de hand van de principes van de Welfare Quality. De resultaten zijn beschreven in de volgende paragrafen, opgesplitst per diersoort: het konijn en de Russische dwerghamster.

3.1 Het huidige welzijn van het konijn

De uitspraken over het welzijn van konijnen zijn ingedeeld per categorie en te vinden in bijlage 15. Aan elke uitspraak zijn scores toegekend. Een positieve uitspraak over het welzijn van het konijn krijgt een pluspunt, terwijl een negatieve uitspraak een minpunt krijgt.

Optelling van de welzijnsscore voor konijnen op dit moment

Het aantal positieve punten bedraagt 11, terwijl het aantal negatieve punten op 38 uitkomt. De totale score is daarmee -27. Dit suggereert dat het welzijn van konijnen op dit moment volgens de experts als negatief wordt beoordeeld. Tabel 3 toont de welzijnsscores voor konijnen vóór de invoering van de positieflijst, op basis van de gegevens uit bijlage 15.

Tabel 3: Totaal welzijnsscore konijn voor invoering positieflijst per categorie

<i>Welzijn konijn voor invoering positieflijst</i>	<i>Totaal welzijnsscore</i>
Algemene Gezondheid (Deze onderwerpen vallen niet onder de specifieke coderingen om welzijn konijn vast te leggen)	-6
Voeding	1
Gedrag	-5
Huisvesting	-4
Fokkerij	1
Ziektes, infecties en aandoeningen	-8
Denkwijze over het konijn	-6

Totaal positief/ negatief	-27
----------------------------------	------------

Algemene Gezondheid van het Konijn

De experts hebben verschillende vragen gekregen over het huidige dierenwelzijn van zowel het konijn als de Russische dwerghamster om een volledig beeld te kunnen vormen. De coderingen onder de naam 'Gezondheid van het konijn' vallen niet onder de specifieke coderingen om het welzijn van het konijn vast te leggen.

Alle vier experts geven aan dat over het algemeen het konijn slecht wordt verzorgd. De voornaamste oorzaken hiervan, zoals samengevat door Fred, zijn: 'Zorgonthouding en een enorm gebrek aan kennis en aandacht. Zorgonthouding gebeurt vaak door naïviteit of gebrek aan aandacht. Dit gebeurt ook vaak bewust, omdat men wil besparen. De kosten voor de verzorging van een konijn staan niet in verhouding tot de aanschafprijs.' Deze punten worden ook benadrukt door de andere experts.

Drie van de vier experts benadrukken het belang van aandacht voor het welzijn van konijnen. Bij ziekte is snel handelen cruciaal, maar als eigenaren geen aandacht besteden aan hun huisdieren, kunnen zij geen tekenen van ziekte opmerken. Volgens Fred is dit een van de redenen waarom konijnen vaak overlijden wanneer ze ergens anders verblijven. Een gebrek aan interesse in konijnen bij veel huisdierenbezitters is een mogelijke oorzaak die door een van de experts wordt genoemd.

Een van de vier experts merkt op dat recent onderzoek aantoont dat konijnen nu ongeveer twee jaar langer leven dan voorheen, wat een teken is van verbeterd welzijn.

De codering 'Gezondheid van het konijn' heeft sub-coderingen met de namen 'Gedrag,' 'Fokkerij,' 'Huisvesting,' 'Voeding,' en ten slotte 'Ziektes, infecties en aandoeningen.' Deze elementen spelen een rol bij de uiteindelijke conditie van het dier. Deze categorie scoort -6.

Voeding

Voeding is de categorie die, samen met fokkerij, het hoogst scoort: 1.

De helft van de experts is van mening dat de meeste konijnen goede voeding krijgen. Dit kan te wijten zijn aan het feit dat er veel verschillende soorten hoogwaardige voeding op de markt zijn. Bovendien geeft drie van de vier experts aan dat konijnen altijd toegang hebben tot voedsel.

Twee van de vier experts geven aan dat voedingsfouten, zoals groenten, onbekende voedingsmiddelen, te veel suiker of koolhydraten, darmproblemen kunnen veroorzaken. Een van de experts wijst erop dat konijnen gevoelige darmen hebben, wat niet bij iedereen bekend is.

Tot slot geeft de helft van de experts aan dat konijnen vaak te veel krachtvoer krijgen, wat te rijk aan calorieën is en te weinig vezels bevat. Een expert benadrukt dat er een misverstand bestaat over voedselbeschikbaarheid. Huisdiereigenaren voorzien konijnen vaak van onbeperkt krachtvoer, waardoor ze minder ruwvoer eten. Ruwvoer is essentieel voor een goede tandenslijtage en om overgewicht te voorkomen. Te veel krachtvoer kan ook leiden tot een verandering in de smaak van de ochtendkeutels, wat ertoe kan leiden dat konijnen ze niet meer eten en voedingstekorten kunnen oplopen. Daarentegen is onbeperkte toegang tot ruwvoer niet schadelijk en juist bevorderlijk voor de gezondheid van het konijn. Twee experts geven aan dat verkeerde voedingssamenstelling het gevolg kan zijn van een gebrek aan kennis, en dat mensen zelf invullen wat hun dieren nodig hebben. Een expert benadrukt het probleem dat mensen vaak het voedsel op de markt brengen dat aantrekkelijk is voor huisdierenbezitters, maar niet optimaal is voor het konijn zelf. 'Gezellige muesli's' zijn hiervan een voorbeeld. De konijnen halen de lekkere zaden eruit en laten de voedzame deeltjes liggen.

Gedrag

Drie van de vier experts geven aan dat afwijkend gedrag vaak onopgemerkt blijft. Dit kan verschillende oorzaken hebben, zoals gebrek aan kennis of interesse van de eigenaar, of het feit dat konijnen als prooidieren ziekten anders tonen dan bijvoorbeeld honden.

Wat nadelig is voor het welzijn van konijnen, is dat ze hun gedrag niet volledig kunnen uiten als ze niet samen met soortgenoten worden gehuisvest. Volgens de helft van de experts gebeurt dit nog te vaak. Een expert merkt op: 'Als een konijn niet met een soortgenoot samenwoont, ontzeg je hem die specifieke gedragingen.'

Ruimte is ook gerelateerd aan gedrag, zoals twee experts opmerken. Sommige gedragingen vereisen veel ruimte, en veel konijnen hebben die ruimte niet. Dit is schadelijk voor hun welzijn, omdat ze zich dan mogelijk onveilig voelen omdat ze niet op hun achterpoten kunnen staan. Te kleine huisvesting belemmert hun gedrag.

Het vrouwtje in een groep kan rits worden en wil paren. Als dat gebeurt, zal ze achter het mannetje aangaan en bijten, wat tot wonden kan leiden. Als deze wonden niet op tijd worden opgemerkt, kan dit leiden tot de dood van het konijn. Dit houdt ook verband met het gebrek aan aandacht van eigenaren voor hun konijnen.

Een van de experts benadrukt dat het voordelig kan zijn om het mannetjeskonijn te castreren. Hierdoor verdwijnen specifieke gedragskenmerken en is er een grotere kans op een goede groepssamenstelling, wat gunstig is voor het welzijn.

De categorie 'Gedrag' heeft een totaalscore van -5.

Huisvesting

Een van de experts merkt op dat konijnen vaker samen worden gehuisvest, wat te wijten is aan toenemende aandacht voor sociaal samenwonen van konijnen. Aan de andere kant zitten volgens drie van de vier experts nog steeds te veel konijnen in te kleine hokken. Twee experts wijzen op de rol van dierenwinkels bij deze kwestie, omdat de konijnen daar vaak verkeerd worden gehuisvest en eigenaren dit als voorbeeld nemen.

Twee van de vier experts zeggen dat konijnen nog steeds te vaak alleen worden gehouden. Ze schrijven dit toe aan een gebrek aan kennis en/of gemakzucht. Het kan ook zijn dat sommige dierenwinkels alleenstaande konijnen verkopen.

De algehele welzijnsscore voor de categorie 'Huisvesting' is -4.

Fokkerij

Een expert geeft aan dat er door verbeteringen in de fokkerij gezondere konijnen zijn. In de fokkerij waar Fred bij betrokken is, wordt geen pre- en probiotica gebruikt, waardoor het aantal sterfgevallen bij jonge dieren hoger ligt. De natuurlijke selectie wordt hierdoor bevorderd, wat resulteert in sterkere dieren. Dit geeft deze categorie een score van 1, de hoogste score samen met de categorie 'Voeding.'

Ziektes, Infecties en Aandoeningen

Drie van de vier experts merken op dat de kosten voor dierenartsenzorg vaak niet in verhouding staan tot de kosten van het dier, wat eigenaren ontmoedigt om (op tijd) naar de dierenarts te gaan.

Gebitsproblemen, zoals twee van de vier experts opmerken, komen veel voor bij konijnen. Dit kan te wijten zijn aan verkeerde voeding en genetische aanleg. Naast gebitsproblemen treden ook

darmproblemen veel op bij konijnen, zoals twee experts aangeven. Eén expert wijst op voedingsfouten als mogelijke oorzaak, omdat de darmen van konijnen gevoelig zijn.

Een expert meldt dat konijnen vaak te zwaar zijn omdat ze te veel krachtvoer krijgen. Ten slotte merkt een expert op dat er geen resistente bacteriën aanwezig zijn wanneer er wordt gefokt met aandacht voor gezonde fokkerijpraktijken, wat bijdraagt aan het welzijn van het konijn.

Deze categorie heeft een totaalscore van -8, de laagste score van alle categorieën voor het huidige welzijn van het konijn.

Denkwijze over het konijn

Alle experts hebben uitspraken gedaan over de opvatting: 'Het is maar een konijn.' Dit denkpatroon heeft verschillende oorzaken. Een eerste oorzaak is de lage aanschafprijs van konijnen, die niet in verhouding staat tot de kosten van verzorging en volgens drie experts weinig waarde geeft aan het dier. Een tweede oorzaak, die door alle experts wordt genoemd, is het gebrek aan oprechte interesse van huisdiereigenaren in het dier.

Twee van de vier experts merken op dat er nog steeds wordt gedacht dat konijnen 'makkelijke huisdieren' zijn. Een van de experts noemt verkooppunten als een mogelijke oorzaak die eigenaren verkeerd voorlicht.

Volgens een expert spelen er in de detailhandel denkfouten. Daar wordt het konijn nog steeds gezien als een product dat alleen geld oplevert, zonder waarde te hechten aan het dier zelf.

Volgens een expert is het konijn de laatste jaren meer als een 'serieus dier' beschouwd, wat als positief wordt beschouwd. Andere experts hebben hier niet over gesproken.

De uitspraken van de experts leiden tot een totaalscore van -6 voor de denkwijze over het konijn.

3.2 Het welzijn van de Russische dwerghamster op dit moment

Uitspraken over het welzijn van de Russische dwerghamster per categorie zijn weergegeven in Bijlage 16. Aan deze uitspraken zijn scores toegekend. Een positieve uitspraak over het welzijn van de Russische dwerghamster krijgt een pluspunt en een negatieve uitspraak over het welzijn van de Russische dwerghamster krijgt een minpunt.

Optelling van de welzijnsscore van de Russische dwerghamster op dit moment

Volgens de totale welzijnsscore is het welzijn van de Russische dwerghamster op dit moment negatief. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door negatieve scores in de categorieën Gedrag en Denkwijze over de Russische dwerghamster. Het aantal positieve punten is 9 en het aantal negatieve punten is 19. De uiteindelijke optelsom van de punten is -10. Dit betekent dat volgens experts het welzijn van de Russische dwerghamster op dit moment negatief is.

Tabel 4: Totaal welzijnsscore Russische dwerghamster voor invoering positieflijst per categorie

Welzijn Russische dwerghamster VOOR invoering positieflijst	Totaal welzijnsscore
Algemene Gezondheid (Deze onderwerpen vallen niet onder de specifieke coderingen om welzijn Russische dwerghamster vast te leggen)	2

Voeding	0
Gedrag	-5
Huisvesting	0
Fokkerij	-2
Ziektes, infecties en aandoeningen	-1
Denkwijze over de Russische dwerghamster	-4
Totaal positief/ negatief	-10

Algemene gezondheid van de Russische dwerghamster

Deze categorie omvat algemene uitspraken over de gezondheid van de Russische dwerghamster die niet onder de specifieke coderingen konden worden ingedeeld. De uiteindelijke score is +2, wat betekent dat de algemene gezondheid volgens experts positief wordt beschreven. Dit is tevens de categorie waarin het hoogst wordt gescoord voor het welzijn van de Russische dwerghamster.

Eén expert merkt op dat het relatief goed gaat met de Russische dwerghamster, wat als positief wordt beschouwd. Een andere expert geeft aan dat steeds meer mensen de Russische dwerghamster volgens hun natuurlijke behoeften willen houden. "Er zijn meer mensen die het goed doen." Het laatste positieve punt dat door een van de experts wordt opgemerkt, is dat er steeds meer goed opgeleide winkels en dierenartsen beschikbaar komen. Dit is belangrijk omdat er volgens een andere expert bijna geen dierenartsen zijn met kennis van hamsters, wat negatieve gevolgen heeft voor hun gezondheid.

Voeding

Er zijn twee belangrijke punten genoemd over de voeding van Russische dwerghamsters. Wat positief is, is dat de voedingsstoffen overeenkomen met hoe ze in de natuur voorkomen. Ze krijgen deze voedingsstoffen op een andere manier binnen, maar de voedingswaarden komen overeen. "Hiermee kan een goede gezondheid bij de hamster worden bereikt," aldus Wilco.

Het negatieve aspect is dat hamsters in gevangenschap niet het natuurlijke gedrag kunnen vertonen dat nodig is om voedsel te verzamelen. In de natuur lopen Russische dwerghamsters kilometers om hun voedsel te verzamelen, terwijl ze in gevangenschap hun voedsel gemakkelijk in hun voederbakje aangeboden krijgen. Deze categorie heeft een totaalscore van 0, wat als neutraal wordt beschouwd.

Gedrag

De laagst scorende categorie is gedrag, waarbij de totale welzijnsscore uitkomt op -6 punten. Door twee experts is opgemerkt dat het gedrag van de Russische dwerghamster zelden te zien is omdat ze zich vaak volledig ingraven en van nature weinig zichtbaar zijn. Dit maakt het moeilijker voor eigenaren om het gedrag te herkennen en de gezondheid te controleren.

Twee experts wijzen erop dat Russische dwerghamsters agressief gedrag kunnen vertonen en soms tot bloedens toe vechten. Een van de experts noemt agressief gedrag als een van de redenen om Russische dwerghamsters beter solitair te huisvesten. Een expert meldt dat het onderzoeken van Russische dwerghamsters lastig kan zijn vanwege hun agressieve gedrag, wat vaak resulteert in beten bij mensen.

Huisvesting

Alle experts geven aan dat de huisvesting van Russische dwerghamsters verbetert. Huisdiereigenaren zijn meer bezig met "hamsterscaping," wat inhoudt dat hamsters worden gehouden in grotere verblijven met veel verrijking. Dit is positief bijdraagt aan het welzijn.

Daarentegen hebben twee experts opgemerkt dat Russische dwerghamsters vaak in te kleine behuizingen worden gehouden, waarbij een expert benadrukt dat veel kooitjes die in dierenwinkels worden aangeboden veel te klein zijn. Dit creëert een verkeerd beeld van wat als normaal wordt beschouwd door huisdiereigenaren. De experts zijn verdeeld over het al dan niet samen huisvesten van Russische dwerghamsters, afhankelijk van de fokker waar het dier vandaan komt of de sociale omgeving waarin ze zijn opgegroeid.

Fokkerij

Een van de experts merkt op dat in de fokkerij van Russische dwerghamsters pre- en probiotica worden gevoerd, wat slechte gevolgen kan hebben omdat hamsters later niet meer voorzien worden van deze voedingsstoffen. Dit kan resulteren in een verminderde gezondheid op de lange termijn. Een andere negatieve opmerking is dat de felheid van de hamster kan afhangen van de manier waarop ze zijn opgegroeid en hun genetische aanleg, wat in de fokkerij niet altijd in overweging wordt genomen.

Ziektes, Infecties en Aandoeningen

Problemen waarmee hamstereigenaren naar de dierenarts gaan, zijn over het algemeen alledaags en minder ernstig in vergelijking met konijnen. Eén expert noemt ze 'vrij banale dingetjes.' Deze dieren hebben een robuustere gezondheid, wat leidt tot minder gezondheidsklachten.

Een van de experts merkt op dat er niet veel aan een hamster te merken is, maar dat eigenaren wellicht diarree, afwijkende ademhaling of inactiviteit kunnen opmerken. Vaak worden Russische dwerghamsters echter plotseling dood in hun kooi aangetroffen zonder duidelijke ziektesymptomen.

Denkwijze over de Russische dwerghamster

De prijs van de Russische dwerghamster is erg laag, waardoor mensen sneller geneigd zijn om een nieuw exemplaar te kopen in plaats van naar de dierenarts te gaan wanneer hun hamster ziek is. De kosten voor dierenartsenzorg zijn vaak niet in verhouding tot de aanschafprijs van het dier, wat eigenaren ontmoedigt om medische hulp te zoeken.

Twee experts benoemen dat de Russische dwerghamster wordt gezien als een minder serieus huisdier, vaak aangeschaft voor kinderen vanwege de lage kosten bij aanschaf.

Eén expert merkt op dat eigenaren vaak terughoudend zijn om 'hamsterscaping' toe te passen omdat ze het als te duur, moeilijk en zwaar beschouwen. Dit misverstand gaat ten koste van het welzijn van de hamster.

3.3 Effect positieflijst op de Russische dwerghamster

Hoewel volgens een van de experts de Russische dwerghamster onjuist wordt beoordeeld, zal het dier volgens de positieflijst binnenkort verboden zijn. De effecten die de positieflijst op de Russische

dwerghamster volgens de vier experts heeft, worden beschreven in deze paragraaf. In Bijlage 17 bevindt zich de tabel met scores.

Optelling van het effect van de positieflijst op de Russische dwerghamster

Het aantal positieve punten is 1 en het aantal negatieve punten is 6. De uiteindelijke optelsom van de punten is -5. Dat betekent dat volgens de experts het effect van de positieflijst op de Russische dwerghamster negatief zal zijn. Tabel 5 geeft de score weer per categorie. Deze tabel is samengesteld op basis van Bijlage 17.

Tabel 5: Effect positieflijst op de Russische dwerghamster

Effect positieflijst op Russische dwerghamster	Totaalscore
Voortbestaan Russische dwerghamster	0
Onverantwoorde fokkerijen	1
Wat er gebeurt met de illegaal gehouden hamsters	-4
Een vervanger voor de Russische dwerghamster	-2
Totaal positief/ negatief:	-5

Voortbestaan van de Russische dwerghamster

Alle experts geven aan dat als het dier niet meer gehouden mag worden, het geen welzijn heeft, omdat het immers verboden is. Een van de experts verwoordt dit als volgt: "Als het dier niet meer gehouden wordt, dan is het er niet meer en heeft het ook geen welzijn. Niet slecht en niet goed." De experts geven echter aan dat dit in theorie het geval is en dat de praktijk waarschijnlijk anders zal verlopen.

Alle experts verwachten namelijk dat de Russische dwerghamster zal blijven voortbestaan via een illegaal handelscircuit. Ze voorspellen (onbewust) doorfokken en de verkoop van hamsters via platforms zoals Marktplaats. Twee van de vier experts verwijzen naar een vergelijkbare situatie in Noorwegen met het verbod op reptielen. Een andere reden die door twee experts wordt genoemd, is dat handhaving van het beleid onmogelijk is, omdat men niet zomaar particuliere woningen kan binnentreden om te controleren. Als laatste wordt door een expert social media genoemd als factor, omdat de Russische dwerghamster daar te populair is om volledig te stoppen met houden.

De totaalscore voor 'Voortbestaan van de Russische dwerghamster' is 0.

Onverantwoorde fokkerijen

Dit is de categorie waarin de hoogste score is behaald. De totaalscore voor deze categorie is 1. Een van de experts noemt als positief effect van de positieflijst op de Russische dwerghamster dat veel fokhamsters niet meer onder onverantwoorde omstandigheden gehouden zullen worden. Volgens deze expert zal dit leiden tot een vermindering van het leed onder Russische dwerghamsters.

Wat er gebeurt met illegaal gehouden hamsters

In deze categorie is de laagste score behaald. De totaalscore is -4 punten. Twee van de vier experts wijzen op het negatieve effect op de huisvestingsomstandigheden als de dieren illegaal blijven worden gehouden. Een expert stelt dat het verbod zal leiden tot de terugkeer van kooitjes van 20 bij 20 waarin Russische dwerghamsters worden gehouden. Volgens hem gaat dit ten koste van het

dierenwelzijn en staat het haaks op het doel van de positieflijst. Daarnaast merkt deze expert op dat het voor mensen niet meer mogelijk is om het juiste voer voor deze illegaal gehouden hamsters te kopen. Mensen moeten dan zelf voedsel samenstellen, wat uiteindelijk niet leidt tot de juiste, volwaardige voeding voor de dieren. Dit draagt ook negatief bij aan het welzijn van de Russische dwerghamster. Als laatste voorspelt een expert dat er nog meer verwaarlozing zal plaatsvinden bij Russische dwerghamsters, omdat illegaal gehouden dieren niet naar de dierenarts gebracht zullen worden.

Een vervanger voor de Russische dwerghamster

Twee van de vier experts verwachten dat de Russische dwerghamster bij consumenten zal worden vervangen door hamsters die wel legaal mogen worden gehouden en verkocht in winkels. Ze voorspellen dat de problemen die momenteel spelen bij Russische dwerghamsters zich zullen voortzetten bij deze nieuwe hamsters. Dit resulteert in een totaalscore van -2 in deze categorie.

3.4 Effect positieflijst op het konijn

In deze paragraaf wordt specifiek ingegaan op uitspraken die gedaan zijn door de experts over de toekomst en het effect van de positieflijst op het konijn.

Optelling van het effect van de positieflijst op het konijn

Er zijn geen positieve scores. Het aantal negatieve punten is 4. De uiteindelijke optelsom van de punten is -4. Dat betekent dat volgens de experts het effect van de positieflijst op het konijn negatief zal zijn. Tabel 6 geeft de score weer per categorie. Deze tabel is samengesteld op basis van Bijlage 18.

Tabel 6: Effect positieflijst op het konijn

Effect positieflijst op konijn	Totaalscore
Voortbestaan konijn	-1
Er zijn geen voorwaarden gekomen	-3
Meer konijnen, cavia's en goudhamsters	0
Totaal positief en negatieve punten	-4

Voortbestaan van het konijn

Een van de vier experts geeft aan dat de bewustwording en kennisoverdracht in de toekomst zal toenemen. Dit komt volgens hem doordat er nu al meer kennisoverdracht plaatsvindt via diverse kanalen, en de status van het dier verandert. Konijnenbezitters zijn bereid om meer te investeren in hun dieren, wat volgens deze expert ook het welzijn zal verbeteren.

De helft van de experts denkt dat de positieflijst niets zal doen voor het welzijn van het konijn. De twee andere experts geven aan dat er geen voorwaarden of eisen worden gesteld aan de konijnhouders, en daarom zal er niets veranderen.

De totaalscore voor deze categorie komt uit op -1 punt.

Geen voorwaarden voor het houden van konijnen

Drie van de vier experts vinden het jammer dat er geen voorwaarden zijn gesteld voor het houden van konijnen. Het konijn stond oorspronkelijk namelijk op de lijst van dieren die onder bepaalde voorwaarden gehouden moesten worden. Dit betekent dat de welzijnsproblemen die momenteel spelen bij konijnen precies hetzelfde zullen blijven. Een van de experts heeft aangegeven dat het

konijn oorspronkelijk helemaal niet op de positieflijst hoort te staan, omdat een van de beoordelingspunten niet van toepassing is op konijnen. Dit betreft het voedingsrisicofactor waarbij het gebit een gevaar vormt omdat dit bij konijnen blijft doorgroeien.

In deze categorie is de laagste score behaald: -3 punten.

Meer konijnen

Als laatste geeft een van de experts aan dat het mogelijk is dat er meer konijnen, cavia's en goudhamsters gehouden zullen worden, bijvoorbeeld omdat de Russische dwerghamster niet meer is toegestaan. Dit kan volgens deze expert positief uitpakken als blijkt dat het houden van deze dieren gemakkelijker is voor de eigenaren. Het kan echter ook negatief uitpakken als blijkt dat het moeilijk is om deze dieren te houden. Deze uitspraken resulteren uiteindelijk in een score van 0.

3.5 Effect positieflijst op andere partijen

Naast de effecten die de positieflijst op dieren kan hebben, zijn er ook andere partijen die met deze wetgeving te maken krijgen. In deze paragraaf worden de partijen beschreven die door de experts zijn genoemd.

Optelling van het effect van de positieflijst op andere partijen

Er zijn geen positieve scores. Het aantal negatieve punten is 4. De uiteindelijke optelsom van de punten is -4. Dit betekent dat volgens de experts het effect van de positieflijst op andere partijen negatief zal zijn. Tabel 7 geeft de score weer per partij.

Tabel 7: Effect positieflijst op andere partijen

Effect positieflijst op andere partijen	Totaalscore
Effect op dierenwinkels	0
Houdbaarheid positieflijst	-1
Het effect van een verbod	-3
Totaal positief en negatieve punten	-4

Effect van de positieflijst op dierenwinkels

Een van de experts geeft aan dat de positieflijst weinig effect zal hebben op de dierenwinkels en het dierenwelzijn in de winkels. De expert zegt hierover: 'Dan verkopen ze wel andere hamsters ja.' Voor de fokkerijen geldt hetzelfde. Zij fokken dan andere hamsters die wel mogen. Een andere expert zegt ook dat de dierenwinkels zich gewoon aan de nieuwe wetgeving zullen houden, omdat het bij hen makkelijk controleerbaar is. Zij zullen dan geen risico lopen door toch Russische dwerghamsters te verkopen. De score voor deze partij is 0: de beste score onder 'het effect van de positieflijst op andere partijen.'

Houdbaarheid van de positieflijst

Als laatste vertellen alle experts over moeilijkheden rondom de houdbaarheid van de positieflijst bij de consument. Zo denkt één expert dat het handhaven van de positieflijst onmogelijk is. 'Je mag natuurlijk niet zomaar het huis van iemand binnengaan.' Een van de experts benadrukt het belang van het maken van meldingen bij bijvoorbeeld de dierenbescherming. Hiermee kan de controleerbaarheid worden vergroot. De totaalscore is -1.

Het effect van een verbod

Drie van de vier experts geven aan dat iets verbieden niet de oplossing kan zijn, omdat er altijd mensen zijn die zich niet aan verboden houden. Malafide hondenhandel en het illegale drugcircuit in Nederland worden genoemd als voorbeelden van verboden waar niet iedereen zich aan houdt. De experts denken dat een verbod, zoals de positieflijst, juist zal tegenwerken. Dit zorgt voor een negatieve score van -3: de laagst scorende categorie.

Hoofdstuk 4. Discussie

Het doel van dit onderzoek is om in kaart te brengen of het welzijn van het konijn en de Russische dwerghamster zal verbeteren of verslechteren na de instelling van de positieflijst. Dit hoofdstuk beschrijft de reflectie van de onderzoeker op het uitgevoerde onderzoek en de daarbij behorende discussiepunten.

4.1 Methode

Het onderzoek is over het algemeen goed verlopen volgens hetgeen dat was gepland in hoofdstuk 2: Materiaal en Methode. De interviewmethode bood de mogelijkheid om diep in te gaan op het onderwerp en de redeneringen van de experts te achterhalen. Er hebben voldoende experts deelgenomen aan het onderzoek, wat in lijn was met het gestelde doel van één tot vijf experts. In totaal zijn er vier experts geïnterviewd. Bovendien is er voldoende informatie verzameld om antwoord te kunnen geven op de hoofd- en deelvragen, mede dankzij de heterogene samenstelling van de onderzoeksgroep. Dit zorgde voor antwoorden vanuit diverse perspectieven zonder tegenstrijdigheden. Het opvallende feit was dat de experts unaniem van mening waren dat een verbod op het houden van dieren niet de methode is om het welzijn van dieren te verbeteren. Dit wijst op een kernovereenkomst in de denkwijze van de experts, ondanks hun verschillende achtergronden, wat de betrouwbaarheid van het onderzoek vergroot.

Wat het onderzoek valide maakt, is dat de vragen die aan alle experts zijn gesteld hetzelfde waren, met uitzondering van enkele detailvragen over de specifieke subsectoren. Deze vragen waren gebaseerd op de literatuur in hoofdstuk 1. Er was tijdens het onderzoek geen verwarring over de vragen, wat de betrouwbaarheid van de resultaten versterkt.

Het onderzoek voldoet aan de indrukvaliditeit omdat tijdens de interviews ruimte was voor meningen en verwachtingen. Bovendien hebben de experts, waar mogelijk, hun verwachtingen onderbouwd. Het onderzoek is voor de helft inhoudsvalide. Dit komt doordat bij de vragen over het huidige welzijn de Welfare-principes als leidraad werden gebruikt, terwijl dit niet het geval was bij de vragen over de toekomstige situatie. Toch was de structuur van de antwoorden op de vragen over het huidige welzijn hetzelfde.

Tot slot voldoet het onderzoek niet volledig aan de begripsvaliditeit. Op sommige vragen hebben de experts meningen gegeven als ze geen feitelijke informatie konden verstrekken. Deze meningen zijn niet van toepassing op alle situaties waarin konijnen en dwerghamsters verkeren. Bovendien is bij alle vragen een causaal verband aangegeven, terwijl niet alle feiten een oorzaak hebben. Dit kan te wijten zijn aan onvoldoende diepgaand doorvragen door de interviewer. Desondanks is er goed vastgehouden aan de vragen zonder te ver afdwalen van het onderwerp.

In de sectie Materiaal en Methode zijn verschillende bronnen gebruikt om de onderzoeksmethode te onderbouwen. Echter, er had dieper ingegaan kunnen worden op de bron van Mauksch et al. uit 2020. Deze bron biedt verschillende manieren om te bepalen of iemand daadwerkelijk een expert is. Uiteindelijk is slechts één methode uit deze bron toegepast. Het gebruik van een tweede en derde methode zou de bepaling van de expertise van de experts verder hebben versterkt. Niettemin is er grondig deskresearch gedaan naar de achtergrond en kennis van de deelnemende experts, wat de resultaten betrouwbaar maakt.

Een ander discussiepunt betreft de manier waarop de interviewer de vragen heeft gesteld. Aangezien het interview semigestructureerd was, was er ruimte om de vragen op een passende manier aan de experts voor te leggen. Echter zijn sommige vragen te sturend geformuleerd. In enkele gevallen werden voorbeelden genoemd die eigenlijk voorspellingen over het effect van de positieflijst al

enigszins invulden. Bijvoorbeeld: 'Denkt u dat er een illegaal circuit gaat ontstaan voor de Russische dwerghamster?' De experts reageerden vaak op de voorbeelden die de interviewer noemde, en gaven hun visie en verwachtingen.

Het verwerken en coderen van de informatie bleek uitdagender dan verwacht. Dit proces heeft aanzienlijk meer tijd in beslag genomen dan gepland. De informatie uit de interviews is gecodeerd in het programma MAXQDA. Het duurde enige tijd voordat een licentiesleutel beschikbaar werd gesteld aan de onderzoeker, wat vertraging veroorzaakte in het proces. De coderingen omvatten hoofd- en subonderwerpen, wat het mogelijk maakte om de tekstfragmenten overzichtelijk in te delen. Niettemin moesten zowel het hoofdonderwerp als het subonderwerp geselecteerd worden bij het indelen van een tekstfragment in een subonderwerp. Het hoofdonderwerp is niet altijd geselecteerd, wat heeft geresulteerd in een lager aantal coderingen voor dat onderwerp. Het programma heeft echter aanzienlijk bijgedragen aan een nauwkeurige en overzichtelijke codering van de tekstfragmenten.

In bijlage 14 is te zien dat er in totaal 574 coderingen zijn toegepast. Het merendeel van de coderingen is uitgevoerd in de categorieën: 'Denkwijze over konijnen', 'Verbetering van dierenwelzijn' en 'Rol van dierenwinkels in welzijn'. Hierbij lag het aantal coderingen boven de dertig. Niettemin zijn er verscheidene categorieën waarin minder dan tien coderingen zijn toegepast, ondanks dat deze van belang zijn voor het beantwoorden van de hoofd- en deelvragen. Deze categorieën omvatten onder andere: 'Ontwikkeling van het welzijn van de Russische dwerghamster', 'Rol van huisvesting', 'Oorzaken van problemen in het welzijn', 'Effect van de positieflijst op de Russische dwerghamster', en 'Voeding van de Russische dwerghamster'. In het geval van voeding, zijn er bijvoorbeeld negentien coderingen uitgevoerd, wat tien meer is. Dit wijst op een onbalans in de hoeveelheid informatie die is verkregen per categorie. Het gevolg van deze onbalans is dat er een beter onderbouwd antwoord is gegeven over de huidige gezondheid van het konijn dan over de huidige gezondheid van de Russische dwerghamster.

4.2 Resultaten

Het vooronderzoek omvat verhelderende literatuur over wetgeving en de gezondheid van het konijn en de Russische dwerghamster. Er is veel informatie verstrekt met betrekking tot huisdierenwelzijn, wetgeving en de geschiedenis van de positieflijst. Deze informatie biedt een uitgebreid overzicht van de kennis die nodig is om het doel van het onderzoek te begrijpen. Niettemin leidt de overvloed aan informatie af van de kern van het onderzoek, namelijk het effect van de positieflijst op het welzijn van het konijn en de Russische dwerghamster.

Volgens de experts zijn er verschillende welzijnsproblemen die het konijn en de Russische dwerghamster treffen, wat in lijn is met de welzijnsproblemen die in hoofdstuk 1 worden behandeld. Een belangrijk aandachtspunt dat zowel in de literatuur als door de experts wordt genoemd, is het probleem van het aanbieden van ruwvoer en brokken in verkeerde verhoudingen.

De experts zijn het met elkaar eens dat er een verkeerde algemene opvatting bestaat over het konijn: men beschouwt het als een dier dat eenvoudig te houden is en van weinig waarde. Dit misverstand wordt toegeschreven aan een gebrek aan kennis, hoewel er momenteel meer aandacht wordt besteed aan dit onderwerp. Wat betreft de Russische dwerghamster, is deze gemakkelijker wat voeding betreft, maar ook bij dit dier bestaan er volgens de experts veel misvattingen. Deze denkbepelden en opvattingen zijn niet naar voren gekomen in de literatuur. Aangezien alle experts dit punt hebben benadrukt, vormt dit een waardevolle aanvulling op de bestaande literatuur.

Alle experts voorspellen dat een verbod geen veranderingen zal brengen in de wijze waarop het konijn momenteel wordt gehouden. Men gelooft dat de positieflijst niet zal worden nageleefd, maar er zijn verschillende ideeën over hoe dit zou kunnen worden omzeild. Sommige experts voorspellen een groei in de vraag naar hamsters die wel zijn toegestaan, terwijl anderen denken dat er een illegaal circuit zal ontstaan voor de Russische dwerghamster. Wat betreft dit illegale circuit verschillen de meningen van de experts. Sommigen denken dat dit opzettelijk zal zijn, terwijl anderen eerder denken aan een onbewust circuit, als gevolg van een gebrek aan kennis en de lage waarde van het dier. De eensgezindheid in de antwoorden versterkt de betrouwbaarheid van dit onderzoek. De verschillen in voorspellingen met betrekking tot het effect van de positieflijst kunnen worden verklaard door de complexiteit van het vaststellen van een causaal verband voor toekomstige situaties, in vergelijking met huidige situaties.

Om het huidige welzijn van het konijn en de Russische dwerghamster vast te stellen, werden vragen gesteld op basis van de welzijnsprincipes. Vervolgens werd de vraag gesteld hoe de positieflijst van invloed zou zijn op het welzijn van deze dieren. Hierbij werden geen antwoorden verstrekt op basis van de welzijnsprincipes. De experts hebben scenario's geschetst over wat er naar verwachting zal gebeuren. Hoewel sommige punten in lijn waren met de welzijnsprincipes, waren de antwoorden over het algemeen breder. Aangezien dit een voorspelling betreft, is het lastig om gedetailleerde uitspraken te doen. Hierdoor ontstaat een aanzienlijk verschil in de uiteindelijke welzijnsscores.

De experts zijn het met elkaar eens dat een positieflijst geen verbetering zal brengen in het dierenwelzijn. Een verbod betekent niet noodzakelijkerwijs dat de dieren niet meer gehouden worden, en voor de dieren die wel worden toegestaan, blijft alles hetzelfde. Bovendien heeft een van de experts opgemerkt dat er een beoordelingspunt is gemist bij het konijn, waardoor dit dier toch op de positieflijst is terechtgekomen. Kennis en aandacht worden beschouwd als cruciale factoren waarin ontwikkeling noodzakelijk is. Met de juiste kennis en voldoende aandacht voor de dieren zullen eigenaren beter voor hen zorgen. De status van het konijn en de Russische dwerghamster speelt een belangrijke rol bij hoe er naar deze dieren wordt gekeken en hoe ze worden behandeld. Eén van de experts heeft aangegeven dat de overheid een rol kan spelen in de handhaving, wat kan bijdragen aan verbeteringen in het dierenwelzijn bij huisdierbezitters en winkeliers.

Hoofdstuk 5. Conclusie en aanbevelingen

Gezien de onbekendheid van de effecten van de positieflijst 2024 op het welzijn van de Russische dwerghamster en het konijn, is onderzoek uitgevoerd naar de verwachtingen van experts. Het doel van dit onderzoek is om door middel van expertmeningen een inschatting te maken van de te verwachten effecten van de positieflijst op het welzijn van deze dieren in de toekomst. De resultaten zijn van belang voor beleidsmakers, ondernemers en eigenaars die te maken hebben met dieren die op de positieflijst staan. Dit stelt hen in staat om vooruit te kijken naar de voorspelde effecten en stappen te ondernemen om deze te voorkomen of te verzachten.

5.1 Conclusie

Deelvraag 1: 'Wat is volgens experts de huidige stand van zaken met betrekking tot het welzijn van het konijn en de Russische dwerghamster?'

Op dit moment beoordelen experts het welzijn van zowel het konijn als de Russische dwerghamster als negatief (Totale score konijn: -27 en totale score Russische dwerghamster: -10. Zie bijlage 19). Op het gebied van voeding wordt zowel bij het konijn (score: 1) als bij de Russische dwerghamster (score: 0) net positief gescoord. Hoewel er veel hoogwaardige voeding beschikbaar is, wordt deze nog niet altijd in de juiste verhoudingen of op de juiste wijze aangeboden.

Bij het konijn is er in de overige categorieën negatief gescoord. De laagste scores zijn behaald in de categorieën ziektes, infecties en aandoeningen, algemene gezondheid en denkwijze over het konijn. Dit wordt deels toegeschreven aan de lage aanschafprijs van het konijn, waardoor eigenaren minder geneigd zijn om op tijd naar de dierenarts te gaan. Het dier wordt daardoor vaak als weinig waardevol beschouwd en experts stellen dat er vaak geen oprechte interesse in het konijn is, wat leidt tot verwaarlozing en een gebrek aan aandacht.

De Russische dwerghamster vertoont enkele categorieën met positieve scores. Dit geldt met name voor algemene gezondheid (score: 2) en huisvesting (score: 0). Er is een groeiende interesse in het respecteren van de soortelijke behoeften van de hamster, en winkelpersoneel wordt beter opgeleid om goed advies te geven. Bovendien is er toenemende aandacht voor 'hamsterscaping', wat bijdraagt aan de verbetering van huisvestingsomstandigheden. Er is echter enige onenigheid onder experts over kwesties zoals het houden van Russische dwerghamsters in kleine kooien en of ze alleen of samen gehuisvest moeten worden. Het houden van Russische dwerghamsters in gevangenschap wordt als lastig beschouwd. De gedragscategorie krijgt een score van -5, omdat hamsters zich vaak verstoppen en tot bloedens toe met elkaar kunnen vechten. De denkwijze over de Russische dwerghamster scoort -4, voornamelijk vanwege de lage aanschafprijs en het beeld dat deze dieren als minder serieuze huisdieren worden beschouwd.

De experts geven aan dat er ruimte is voor verbetering en constateren dat er steeds meer bewustzijn ontstaat onder eigenaren van konijnen en hamsters.

Deelvraag 2: 'Hoe beoordelen experts het welzijn van het konijn en de Russische dwerghamster na de invoering van de nieuwe positieflijst?'

Experts verwachten dat de positieflijst geen positieve bijdrage zal leveren aan het welzijn van het konijn en de Russische dwerghamster. Men verwacht dat sommige mensen deze dieren (onbewust) illegaal zullen blijven houden. Dit maakt het moeilijker om deze dieren adequaat te verzorgen, omdat de juiste zorgmiddelen en expertise mogelijk niet beschikbaar zijn. Voor het konijn wordt geen verbetering verwacht in welzijn, omdat er geen aanvullende eisen of voorwaarden voor het houden van deze dieren worden gesteld. De huidige welzijnsproblemen bij konijnen blijven dus bestaan. Als

er bijvoorbeeld eisen voor huisvesting zouden worden ingevoerd, zouden eigenaren verplicht zijn om aan deze eisen te voldoen.

Hoofdvraag: 'In hoeverre draagt de positieflijst bij aan het welzijn van het konijn en de Russische dwerghamster?'

Op dit moment is het welzijn van zowel het konijn als de Russische dwerghamster op verschillende gebieden negatief beoordeeld, mede door onjuiste denkwijzen van consumenten en gebrek aan kennis (bijvoorbeeld het idee dat het 'makkelijke' huisdieren zijn). Gezien de negatieve verwachtingen van de experts wordt verwacht dat de positieflijst geen positieve bijdrage zal leveren aan het welzijn van het konijn en de Russische dwerghamster. Het is waarschijnlijk dat de positieflijst eerder een negatief effect zal hebben op het welzijn van de Russische dwerghamster, omdat deze waarschijnlijk (onbewust) illegaal gehouden zal blijven worden en de juiste verzorging niet gegarandeerd kan worden.

Hoofdstuk 4 heeft verschillende positieve en negatieve aspecten van dit onderzoek benoemd. Omdat de experts het eens waren over de antwoorden op de belangrijkste vragen, kan er met enige mate van zekerheid een antwoord worden gegeven op de hoofdvraag. Dit betekent echter niet dat het antwoord generaliseerbaar is voor alle konijnen en Russische dwerghamsters. Op sommige vragen werd namelijk geen causaal verband aangegeven. Hierdoor kan in het antwoord op de hoofdvraag niet dieper worden ingegaan op de welzijns categorieën, aangezien de Welfare Quality-principes niet waren opgenomen in de positieflijstvragen.

5.2 Aanbevelingen

Indien dit onderzoek opnieuw wordt uitgevoerd, is het interviewen als onderzoeksmethode een geschikt instrument. Het biedt de mogelijkheid om dieper in te gaan op het onderwerp. Het is van cruciaal belang om zowel voor de huidige situatie als de toekomstige situatie vast te houden aan de principes van dierenwelzijn. Deze welzijnsprincipes dienen als een goede maatstaf voor het beoordelen van het welzijn. De interviewer moet getraind zijn om door te vragen over aspecten waarop de expert mogelijk geen volledig antwoord heeft gegeven. Er moet namelijk een causaal verband worden geïdentificeerd door de expert, wat van essentieel belang is voor de betrouwbaarheid en geldigheid van de antwoorden. In dit onderzoek is voldoende informatie verzameld, maar met een extra expert kan er meer zekerheid worden verkregen om tot verzadiging te komen.

Met de antwoorden uit het onderzoek kunnen beleidsmakers zich voorbereiden op de impact van het beleid dat zij zullen invoeren, namelijk de positieflijst. Uit het onderzoek is gebleken dat de positieflijst waarschijnlijk niet effectief zal zijn en dat aanvullende maatregelen nodig zijn om het dierenwelzijn daadwerkelijk te verbeteren. Er moet nagedacht worden over manieren om meer kennis over te dragen aan huisdiereigenaren, en de houding ten opzichte van konijnen en de Russische dwerghamster moet worden verbeterd. Tot slot wordt inzicht gegeven dat controle volgens de experts een manier is om vooruitgang te boeken. Bovendien moeten dierenwinkels zich voorbereiden op een mogelijke toename in de vraag naar Syrische hamsters en goudhamsters, aangezien deze hamsters wel op de positieflijst staan.

Verder is er behoefte aan vervolgonderzoek nadat de wetgeving daadwerkelijk is ingevoerd. De gevolgen kunnen worden gemeten bij partijen die direct betrokken zijn bij deze wetgeving, namelijk consumenten, dierenwinkels, dierenartsen, fokkers, opleiders van dierverzorgers en beleidsmakers. Bij consumenten kan de mening over de nieuwe wetgeving worden gepeild, of ze zich aan de

wetgeving houden en in hoeverre deze wordt gehandhaafd door de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA). Bij dierenwinkels kan worden onderzocht hoe vaak controles plaatsvinden en in hoeverre het assortiment is aangepast vanwege de positieflijst. Daarnaast kunnen de voorspellingen uit dit onderzoek in vervolgonderzoek worden bevestigd of weerlegd.

Bibliografie

- ABHB. (z.d.). *Aangesloten trimsalons*. Geraadpleegd op 21-10-2022, van <https://www.abhb.nl/aangesloten-trimsalons/>
- Adviescollege Huis- en Hobbydierenlijst & Wetenschappelijke Adviescommissie positieflijst. (juli 2022). *Beoordeling van de zoogdiersoorten*. Geraadpleegd op 25-10-2022, van https://www.rvo.nl/sites/default/files/2022-07/Beoordelingen_van_de_zoogdiersoorten.pdf
- Baarda, D. B. (2014). *Dit is onderzoek!: richtlijnen voor het opzetten, uitvoeren en evalueren van kwantitatief en kwalitatief onderzoek*. Noordhoff. P. 94-100
- Baldrey, V. (2 februari 2021). Approaches to common conditions of the gastrointestinal tract in pet hamsters. *Companion Animal* 26, 20- 26. <https://doi.org/10.12968/coan.2020.0085>
- Benders, L. (17 oktober 2022). *Hoeveel interviews neem je af voor je scriptieonderzoek?* Geraadpleegd op 15-11-2022, van <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/aantal-interviews/>
- Benítez-Díaz, H., Clemente-Muñoz, M. F., Donaldson, J., Hutton, J. M., Noel McGough, H., Medellín, R. A., Morgan, D. H., O'Criodain, C., Oldfield, T. E., Schippmann, U., & Williams, R. J. (januari, 2011). *Assessing the impacts of international trade on CITES-listed species: Current practices and opportunities for scientific research*. *Biological Conservation*, 144(1), 82–91. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2010.10.018>
- Bergevoet, R.H.M., Benus, M., van der Valk, O. (2020). *Een tekort aan dierenartsen in Nederland?; Een eerste inventarisatie*. Wageningen, Wageningen Economic Research, Rapport 2020-119. 32 blz.; 6 fig.; 5 tab.; 9 ref.
- Berkhout, B., van Baardewijk, S., van Dam, F., Sloover, I. S., Starmans, E., Wierenga, W. (2020). *Evaluatie van de Wet Dieren*. Geraadpleegd op 28-9-2022, van https://www.berenschot.nl/media/53gaa5ju/berenschot_-_rapport_evaluatie_van_de_wet_dieren.
- Bracke, M.B.M, B.M. Spruijt, J.H.M. Metz (1999). *Overall welfare reviewed. Part 3: Welfare assessment based on needs and supported by expert opinion*. *Netherlands Journal of Agricultural Science* 47: 307-322.
- Brambell Committee (Report), HC Deb 15 December 1965 vol 722 cc279-80W.
- Broom, D. (2009). *ANIMAL WELFARE: FUTURE KNOWLEDGE, ATTITUDES AND SOLUTIONS*. Geraadpleegd op 5-10-2022, van <https://fveter.unr.edu.ar/assets/archivos/26-donald-broom.pdf>
- Brown C, M. Donnelly T. *Disease Problems of Small Rodents. Ferrets, Rabbits, and Rodents*. 2012:354–72. doi: 10.1016/B978-1-4160-6621-7.00027-0. Epub 2011 Dec 5. PMID: PMC7152030.
- CBS. (27-2-2017). *Sterke schaalvergroting in de landbouw sinds 1950*. Geraadpleegd op 20-9-2022, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/09/sterke-schaalvergroting-in-de-landbouw-sinds-1950>
- CBS. (14-11-2022) *Bedrijven; bedrijfstak*. Geraadpleegd op 20-10-2022, van <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/81589NED/table?ts=1665559524760>

- Chews&Nibbles. (z.d.). Chews & Nibbles. Geraadpleegd op 3-11-2022, van <https://chewsennibbles.nl/chewsnibbles/chewsnibbles/>
- Cowan, D. P. & Bell, D. J. (1986). Leporid social behaviour and social organization. *Mammal Rev.* 16(3-4). 169-179
- Dongen van, M., Ferwerda, R., Leenstra, F., van der Leij, R., Pasmooij, N., Stumpel, J., & Vinke, C. (2010). *Ongerief bij gezelschapsdieren*. Wageningen, Wageningen Economic Research, Rapport 2010-374. Geraadpleegd op 27-9-2022, van <https://edepot.wur.nl/150021>
- Dibevo. (16-2-2021). *Forse groei hondenuitlaatservices over laatste 5 jaar*. Geraadpleegd op 21-10-2022, van <https://dibevo.nl/nieuws/forse-groei-hondenuitlaatservices-over-laatste-5-jaar#:~:text=Het%20aantal%20hondenuitlaatservices%20in%20Nederland,inschrijvingen%20in%20het%20KVK%20Handelsregister.>
- Dibevo. (17-9-2020). *Nieuwe cijfers: meer dan 27 miljoen huisdieren in Nederland*. Geraadpleegd op 8-9-2022, van <https://dibevo.nl/nieuws/nieuwe-cijfers-meer-dan-27-miljoen-huisdieren-in-nederland>
- Dibevo. (z.d.). *Positieflijst zoogdieren*. Geraadpleegd op 22-9-2022, van <https://dibevo.nl/kenniscentrum/positieflijst-zoogdieren>
- Dierenbescherming. (z.d.). *Huis- en hobbydierenlijst*. Geraadpleegd op 6-9-2022, van <https://www.dierenbescherming.nl/werkzaamheden/dierenbeleid-beinvloeden/dossiers/positieflijst-huis-en-hobbydieren>
- Dingemanse, K. (12 november 2021). *Soorten interviews: (on- of semi-)gestructureerd en focusgroep*. Geraadpleegd op 11-11-2022, van <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/soorten-interviews/>
- DWW. (z.d.). *Waarden*. Geraadpleegd op 13-10-2022, van <https://dierenwelzijnsweb.nl/waarden>
- Ennik, I., van Erp, L., Hopster, H., Meijberg, W., Poorthuis, M., Ruis, M. A. W. (2011). *Dierbare metgezellen: Domeinbeschrijving Dierenwelzijn*. Apeldoorn, Stichting Veldwerk Nederland. Geraadpleegd op 20-9-2022, van <https://edepot.wur.nl/180249>.
- Etymologiebank. (z.d.). *DOMESTICEREN - (TOT HUISDIER TEMMEN)*. Geraadpleegd op 1-11-2022, van <https://etymologiebank.nl/trefwoord/domesticeren>
- Evaluatie landelijke inspectiedienst dierenbescherming en regeling in beslag en in bewaring nemen van dieren.* (2021). Geraadpleegd op 31-10-2022, van <https://edepot.wur.nl/553488>.
- FEDIAF. (2020). *FACTS & FIGURES 2020 European Overview*. Geraadpleegd op 8-9-2022, van <https://www.nvg-diervoeding.nl/assets/files/fediaf-facts-and-figures-2020.pdf>
- Foster, S., Justason, T., Magera, A., & Vincent, A. (augustus 2022). *CITES makes a measurable difference to the trade in live marine fishes: The pioneering case of seahorses*. *Biological Conservation*, 272, 109653. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2022.109653>
- FrisseColleges. (z.d.). *Het coderen van interviews*. Geraadpleegd op 14-11-2022, van <https://frissecolleges.nl/het-coderen-van-interviews/>
- Groen kennisnet. (z.d.). *Dierwelzijn is geen hype*. Geraadpleegd op 9-9-2022, van <https://wiki.groenkennisnet.nl/display/cd01/Dierenwelzijn+is+geen+hype>

- Groen kennisnet. (z.d.). *Welfare Quality: meten van dierenwelzijn*. Geraadpleegd op 17-10-2022, van <https://groenkennisnet.nl/dossier/welfare-quality-meten-van-dierenwelzijn-dossier>
- Hamster134. (9 maart 2022). *Nieuwe russische dwerghamster met hoofd letsels/wonde...* Hamster Forum. Geraadpleegd op 20-10-2022, van <https://forum.dehamster.nl/viewtopic.php?f=7&t=115710>
- Hirakawa, H. (2011). Coprophagy in leporids and other mammalian herbivores. *Mammal Rev.* 31(1). 61- 80.
- Holst von, D., Hutzelmeyer, H., Kaetzke, P., Khaschei, M. & Schönheiter, R. (1999). Social Rank, Stress, Fitness, and Life Expectancy in wild rabbits. *Naturwissenschaften.* 86(8). 388-393.
- Huisdierinfo. (z.d.) *Welke reptielen mag je houden?* Geraadpleegd op 22-9-2022, van <https://www.huisdierinfo.be/welke-reptielen-mag-je-houden>
- Isgescheidenis. (z.d.). *DE GESCHIEDENIS VAN HUISDIEREN*. Geraadpleegd op 20-9-2022, van <https://isgescheidenis.nl/nieuws/de-geschiedenis-van-huisdieren>
- Janse, B. (2018). *Oorzaak en gevolg analyse*. Geraadpleegd op 31-10-2022, van <https://www.toolshero.nl/probleem-oplossen/oorzaak-en-gevolg-analyse/>
- Keeling, L., Evans, A., Forkman, B., & Kjaernes, U. (2013). Welfare Quality® principles and criteria. In *Improving farm animal welfare* (pp. 91–114). Wageningen Academic Publishers. https://doi.org/10.3920/978-90-8686-770-7_5
- Kleindierliefhebbers. (z.d.). *Geschiedenis*. Geraadpleegd op 26-9-2022, van <https://kleindierliefhebbers.nl/diergroepen/konijnen/#elementor-tab-title-1711>
- Kondo, H., Onuma, M., Shibuya, H. et al. (2008). *Spontaneous tumors in domestic hamsters*. *Veterinary Pathology* 45 (5): 674–680. <https://doi.org/10.1354/vp.45-5-674>
- Konijnen.nl (z.d.). *Konijndeskundige dierenartsen*. Geraadpleegd op 10-10-2022, van https://www.konijnen.nl/nieuw/konijnendokter_ed.php
- Kosow, H., & Gaßner, R. (2008). *Methods of Future and Scenario Analysis: Overview, Assessment, and Selection Criteria*. (DIE Studies, 39). Bonn: Deutsches Institut für Entwicklungspolitik gGmbH. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-193660>
- Kruithof, N. (z.d.). *Steentijd in Nederland*. Hunebednieuwscafe. Geraadpleegd op 20-10-2022, van <https://medewerkers.hunebednieuwscafe.nl/wp-content/uploads/2017/06/4.-Steentijd.pdf>
- Kubiak, M. (2020). *Hamsters. Handbook of Exotic Pet Medicine*, 83–98. doi:10.1002/9781119389934.ch7
- Lawrie A.M., Megahy I.W. *Tumours in Russian hamsters*. *Vet. Rec.*, 128 (1991), pp. 411-412 doi: 10.1136/vr.128.17.411.
- LICG. (z.d.). *De sociale rol van huisdieren*. Geraadpleegd op 20-9-2022, van <https://www.licg.nl/de-sociale-rol-van-huisdieren/#:~:text=Al%20heel%20lang%20leven%20mensen,vrij%20te%20houden%20van%20muizen.>
- LICG. (z.d.). *Dieren die als huisdier zijn toegestaan*. Geraadpleegd op 21-9-2022, van <https://www.licg.nl/dieren-die-als-huisdier-zijn->

- [toegestaan/#:~:text=Apen%20zijn%20op%20basis%20van,voor%20bijvoorbeeld%20leeuwen%20en%20poema's.](#)
- LICG. (z.d.). *Dier kopen? Vraag informatie op papier!* Geraadpleegd op 17-10-2022, van <https://www.licg.nl/nieuws/dier-kopen-vraag-om-informatie-op-papier/>
- LICG. (z.d.). *Huis- en hobbydierenlijst (positieflijst)*. Geraadpleegd op 6-9-2022, van <https://www.licg.nl/huis-en-hobbydierenlijst-positieflijst/#de-huisdierenlijst-voor-zoogdieren-vanaf-1-februari-2015-3-tabellen>
- LICG. (z.d.). *Over het LICG*. Geraadpleegd op 14-11-2022, van <https://www.licg.nl/over-het-licg/>
- LID. (februari 2022). *Jaarverslag 2021*. Geraadpleegd op 4-10-2022, van https://cms.dierenbescherming.nl/assets/common/Jaarverslag-LID-2021_DEF.pdf?_gl=1*_qepidh*_ga*ODMzMjA5MzE2LjE2NjI0NjgzOTM.*_ga_8FD6E2NET8*MTY2NDgwNDY4NC45LjEuMTY2NDgwNjQ2MS4wLjAuMA..
- LNV. (6-7-2022). *Kamerbrief huis- en hobbydierenlijst*. Geraadpleegd op 21-9-2022, van <https://open.overheid.nl/repository/ronl-a6c2e70ac1fd9568bbb3bff49a09677f7bc95e22/1/pdf/huis-en-hobbydierenlijst.pdf>
- LTO. (28 oktober 2020). *Veel onduidelijkheid over definitie paardenhouder bij I&R*. Geraadpleegd op 2-11-2022, van <https://www.lto.nl/veel-onduidelijkheid-over-definitie-paardenhouder-bij-ir/#:~:text=De%20houderij%20of%20'inrichting'%20betekent,kan%20gaan%20als%20een%20weide.>
- Mauksch, S., Heiko, A., & Gordon, T. J. (2020). Who is an expert for foresight? A review of identification methods. *Technological Forecasting and Social Change*, 154. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.119982>
- Merkus, J. (29 september 2022c). *Ongestructureerde of open interviews in je scriptie*. Scribbr. Geraadpleegd op 16 november 2022, van <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/ongestructureerd-interview/>
- Merkus, J. (17 oktober 2022a). *Soorten validiteit in je scriptie of onderzoek (voorbeelden)*. Geraadpleegd op 15-11-2022, van <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/soorten-validiteit/>
- Merkus, J. (24 augustus 2022b). *Verschil tussen kwalitatief & kwantitatief onderzoek | Voorbeelden*. Geraadpleegd op 18-10-2022, van <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/kwalitatief-vs-kwantitatief-onderzoek/>
- Miedel, E. L. & Hankenson, F. C. (2015). *Biology and Diseases of Hamsters*. In J. G. Fox, G. M. Otto, M. T. Whary, L. C. Anderson & K. R. Pritchett-Corning (3rd ed.), *Laboratory Animal Medicine* (pp. 209-245). Amsterdam: Elsevier.
- Mullan, S. M., & Main, D. C. (2006). *Survey of the husbandry, health and welfare of 102 pet rabbits*. *Veterinary Record*, 103-109. doi:10.1136/vr.159.4.103
- MWB. (z.d.). *Humaniseren*. Geraadpleegd op 1-11-2022, van <https://www.mijnwoordenboek.nl/puzzelwoordenboek/Humaniseren/1>
- Mykytowycz, R. (1968). Territorial marking by rabbits. *Scientific American*. 218(5). 116-129

- NU.nl (20-7-2021). Nederland telt steeds meer logeeradressen voor honden en katten. *Nu.nl*.
<https://www.nu.nl/economie/6146550/nederland-telt-steeds-meer-logeeradressen-voor-honden-en-katten.html>
- Noorse Herpetologische Vereniging. (Augustus, 2008). *Hold av herptiler i Norge*. Geraadpleegd op 22-9-2022, van <http://herpetologisk.org/wp-content/uploads/2017/01/hold-av-herptiler-i-norge-forslag-til-positivliste-med-kommentarer.pdf>
- Noorse Ministerie van Landbouw en Voedselvoorziening. (20-11- 1976). *Forskrifter om forbud mot at fremmedartede (eksotiske) dyr innføres, omsettes eller holdes som husdyr, selskapsdyr eller i fangenskap på annen måte*. Geraadpleegd op 22-9-2022, van <https://lovdata.no/dokument/SFO/forskrift/1976-11-20-3>
- NVG. (8-3-2022). *Nederlander vindt huisdier een goed medicijn tegen eenzaamheid*. Geraadpleegd op 8-9-2022, van <https://www.nvg-diervoeding.nl/nieuws/nederlander-vindt-huisdier-een-goed-medicijn-tegen-eenzaamheid/>
- NVHT Lacerta. (z.d.). *Positieflijsten: historie en stand van zaken*. Geraadpleegd op 6-9-2022, van <https://nvht-lacerta.nl/positieflijsten-historie-en-stand-van-zaken/>
- NVWA. (2005). *Diervoeder: overzicht bedrijven*. Geraadpleegd op 20-10-2022, van http://www3.vwa.nl/DVD_103.pdf
- NVWA. (z.d.) *Welzijnseisen honden en katten*. Geraadpleegd op 9-9-2022, van <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/honden-en-katten/welzijnseisen-honden-en-katten>
- Ohl F., Arndt S.S. & van der Staay F.J. (2008) *Pathological anxiety in animals*, The Veterinary Journal 175
- O'Neill, D. G., Kim, K., Brodbelt, D. C., Church, D. B., Pegram, C., & Baldrey, V. (22-6-2022). *Demography, disorders and mortality of pet hamsters under primary veterinary care in the United Kingdom in 2016*. Journal of Small Animal Practice.
<https://doi.org/10.1111/jsap.13527>
- Overheid.nl. (16-07-2022). *Regeling houders van dieren*. Geraadpleegd op 13-9-2022, van <https://wetten.overheid.nl/BWBR0035248/2022-07-16#Hoofdstuk2>
- Pardiñas, U. F. J., Myers, P., León-Paniagua, L., Ordóñez Garza, N., Cook, J. A., Kryštufek, B., Haslauer, R., Bradley, R. D., Shenbrot, G. I. & Patton, J. L. (2017). *Family Cricetidae (True Hamsters, Voles, Lemmings and New World Rats and Mice)*. In D. E. Wilson, T. E. Lacher Jr. & R. A. Mittermeier, Handbook of the mammals of the world. 7. Rodents II (pp. 204-535). Barcelona: Lynx Edicions.
- Pellett, S. & Mancinelli, E. (13 november 2017) Veterinary care of hamsters. Part 1: husbandry and emergency care. Companion Animal 22, 684- 689.
<https://doi.org/10.12968/coan.2017.22.11.684>
- Pogosianz, H. E. (Maart 1975). Djungarian Hamster—A Suitable Tool for Cancer Research and Cytogenetic Studies, *JNCI: Journal of the National Cancer Institute*, Volume 54, Issue 3, P. 659–664, <https://doi.org/10.1093/jnci/54.3.659>
- RDA. (11-2021). *Liefde maakt blind* ESSAY. Geraadpleegd op 9-9-2022, van <file:///C:/Users/van%20Dijk/Downloads/Liefde%20maakt%20blind%20ESSAY.pdf>

- Rödel, H., Starkloff, A., Bautista, A., Friedrich, A. & von Holst, D. (2008). Infanticide and Maternal Offspring Defence in European Rabbits. *Ethology*. 114. 22-31.
- RVO. (31-3-2017). *Bewijs van vakbekwaamheid*. Geraadpleegd op 27-10-2022, van <https://www.rvo.nl/onderwerpen/dieren-houden/bedrijfsmatig/vakbekwaamheid>
- RVO. (22-8-2022). *Dieren op de huis- en hobbydierenlijst*. Geraadpleegd op 24-10-2022, van <https://www.rvo.nl/onderwerpen/dieren-houden/huisdierenlijst>
- RVO. (01-11-2021). *Lijst in beslag of in bewaring genomen levende dieren 2019-2020*. Geraadpleegd op 22-9-2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2021/11/01/lijst-in-beslag-of-in-bewaring-genomen-levende-dieren-2019-2020>
- RVO. (21-4-2015) *Wat is CITES*. Geraadpleegd op 12-9-22, van <https://www.rvo.nl/onderwerpen/handel-beschermde-soorten/cites>
- RVO. (29-4-2015). *Regels voor huisvesting en verzorging van dieren*. Geraadpleegd op 16-9-2022, van <https://www.rvo.nl/onderwerpen/dierenwelzijn/regels-huisvesting-verzorging>
- RVO. (z.d.). *Welzijnseisen voor dieren: Wet dieren*. Geraadpleegd op 9-9-2022, van <https://www.rvo.nl/onderwerpen/dierenwelzijn/wet-dieren>
- RVO. (juli 2022). *Zoogdieren beoordeeld: Het biologisch fundament voor de Huis- en Hobbydierenlijst zoogdieren*. Geraadpleegd op 6-9-2022, van https://www.rvo.nl/sites/default/files/2022-07/Advies_Adviescollege_huis- en hobbydierenlijst_Zoogdieren.pdf
- Schai-Braun, S. & Hackländer, K. (2016). Family Laporidae (hares and rabbits). In D. Wilson, T. Lacher Jr. & R. Mittermeier, *Handbook of the mammals of the world* (pp. 62-148). Barcelona: Lynx.
- Schepers, F., Koene, P., & Beerda, B. (2009). Welfare assessment in pet rabbits. *Animal Welfare*, 18(4), 477-485.
<http://landbouwwagennld.library.ingentaconnect.com/content/ufaw/aw/2009/00000018/0000004/art00019?token=00551a596b396ba8c25c5f3b3b47465d48663444702a7b6d5f414f582a2f3f58723375686f49096f4ebd2>
- Scribbr. (z.d.). Soorten Research Bias | Betekenis & Voorbeelden. Geraadpleegd op 11-11-2022, van [https://www.scribbr.nl/category/onderzoeksbias/#:~:text=Research%20bias%20\(onderzoeksbias\)%20treedt%20op,en%20verkeerde%20conclusies%20worden%20getrokken.](https://www.scribbr.nl/category/onderzoeksbias/#:~:text=Research%20bias%20(onderzoeksbias)%20treedt%20op,en%20verkeerde%20conclusies%20worden%20getrokken.)
- Shepherd, C. R., Leupen, B. T., Siriwat, P., & Nijman, V. (september, 2020). International wildlife trade, avian influenza, organised crime and the effectiveness of CITES: The Chinese hwamei as a case study. *Global Ecology and Conservation*, 23, e01185.
<https://doi.org/10.1016/j.gecco.2020.e01185>
- Schultz, J. (2005). *The Ecozones of the World: The Ecological Divisions of the Geosphere* (2nd ed.). Stuttgart: Springer.
- Turner, P. V., Brash, M. L. & Smith, D. A. (2017) Hamsters. In: *Pathology of Small Mammal Pets*. Eds P. V. Turner, M. L. Brash and D. A. Smith. Wiley Blackwell, Chichester, West Sussex. pp 295- 338.
- Trendpanel Gezelschapsdieren. (2019). *Wie is de eigenaar?*. *Pet Monitor*, 2(1), p. 14

Vermeulen, A. (november 2018). *De geschiedenis van de Russische dwerghamster*. Geraadpleegd op 27-9-2022, van <https://edepot.wur.nl/500262>

Woorden.org. (z.d.). *de expertise zelfst.naamw. (v.)*. Geraadpleegd op 1-11-2022, van <https://www.woorden.org/woord/expertise>

Wildthings. (z.d.). *Wetgeving Positieflijst*. Geraadpleegd op 22-9-2022, van <https://wild-things.be/positieflijst/#:~:text=Belgi%C3%AB%20speelt%20met%20zijn%20zogenaamde,je%20niet%20als%20huisdier%20houden>

Wynne-Edwards, K. E. & Lisk, R. D. (1987). Differences in Behavioral Responses to a Competitive Mating Situation in Two Species of Dwarf Hamster (*Phodopus campbelli* and *P. sungorus*). *Journal of Comparative Psychology*. 102(1). 49-55

Bijlages

Bijlage 1. Overzicht soorten dieren en hun functie volgens Veldwerk Nederland

Veldwerk Nederland heeft per diergroep de functie gegeven waarom men het dier houdt. Dit zijn:

- "Agroproductiedieren: dieren voor de productie van producten als vlees, melk, eieren en leer"
- "Proefdieren: dieren voor dierproeven om medicijnen te ontwikkelen en wetenschappelijke vragen te beantwoorden"
- "Gezelschapsdieren: dieren in of bij het huis voor gezelschap of liefhebberij"
- "Hobbydieren: dieren op kleinschalige basis gehouden zonder winstoogmerk en als liefhebberij"
- "Dieren voor sport en recreatie: dieren gehouden om aan een wedstrijdssport mee te doen of voor recreatiedoeleinden"
- "Dieren voor natuurbeheer: dieren (voornamelijk grazers) ingezet op natuurterreinen om de natuur te beheren"
- "Circus- en dierentuindieren: Dieren gehouden voor amusement en educatie van het publiek"

(Ennik et al., 2011)

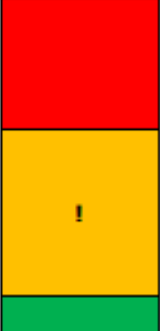
Bijlage 2. Positieflijst (Huis en hobbydierenlijst) 6 juli 2022

Soort (Nederlands)	Soort (Latijn)
Afrikaanse dwergrelmuis	<i>Graphiurus murinus</i>
Algerijnse gerbil	<i>Gerbillus nanus</i>
Alpaca	<i>Vicugna pacos</i>
Bleke gerbil	<i>Gerbillus perpallidus</i>
Bruine rat	<i>Rattus norvegicus</i>
Bunzing	<i>Mustela putorius</i>
Cavia	<i>Cavia porcellus</i>
Chinese dwerghamster	<i>Cricetulus barabensis / griseus / pseudogriseus</i>
Chinese waterree	<i>Hydropotes inermis</i>
Dwergrenmuis	<i>Gerbillus amoenus</i>
Ezel	<i>Equus asinus</i>
Fret	<i>Mustela putorius</i>
Geit	<i>Capra aegagrus hircus</i>
Goudhamster	<i>Mesocricetus auratus</i>
Grote Egyptische renmuis	<i>Gerbillus pyramidum</i>
Harrington's gerbil	<i>Taterillus harringtoni</i>
Hond	<i>Canis lupus</i>
Huiskat	<i>Felis silvestris catus</i>
Huismuis	<i>Mus musculus</i>
Kameel	<i>Camelus bactrianus</i>
Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus domesticus</i>
Lama	<i>Lama glama</i>
Mongoolse gerbil	<i>Meriones unguiculatus</i>
Noordafrikaanse renmuis	<i>Gerbillus garamantis</i>
Paard	<i>Equus caballus</i>
Rund	<i>Bos taurus</i>
Schaap	<i>Ovis aries</i>
Varken	<i>Sus scrofa</i>
Waterbuffel	<i>Bubalus arnee bubalis</i>
Woestijnslaapmuis	<i>Eliomys melanurus</i>

(RVO, 2022)

Bijlage 3. Beoordeling Russische dwerghamster

Samenvatting beoordeling van de Russische dwerghamster

Risicocategorie		Toelichting
Gezondheid mens		
Zoönosen		Er is geen wetenschappelijke literatuur gevonden over het aan- of afwezig zijn van hoog-risico zoönotische pathogenen, maar bij meerdere sympatrische en aanverwante soorten binnen de familie (<i>Cricetidae</i>) zijn de hoog-risico zoönotische pathogenen influenza A virus H5N1, Seoul hantavirus, <i>Coxiella burnetii</i>, <i>Anaplasma phagocytophilum</i>, Tick-borne encephalitis en <i>Yersinia pestis</i> aangetoond. Dit leidt tot een signalerende toepassing.
Letselschade		De risicofactor in deze risicocategorie is niet van toepassing.
Gezondheid en welzijn dier		
Voedselopname		In deze risicocategorie zijn geen risicofactoren van toepassing.
Ruimtegebruik/veiligheid	X	- Russische dwerghamsters gebruiken een afgezonderde nestplaats. - Russische dwerghamsters gebruiken zelf-gegraven holen.
Thermoregulatie	X	De Russische dwerghamster is aangepast aan een steppeklimaat.
Sociaal gedrag	X	- De Russische dwerghamster heeft een paarsgewijze leefwijze. - De Russische dwerghamster heeft een lineaire dominantiehiërarchie. - De Russische dwerghamster heeft een grote kans op overbevolking.
Toelichting		Risicoklasse:
Bij de Russische dwerghamster zijn in drie risicocategorieën voor "gezondheid en welzijn dier" één of meerdere risicofactor(en) vastgesteld. Hierdoor valt de Russische dwerghamster in risicoklasse D.		D

(Adviescollege Huis- en Hobbydierenlijst & Wetenschappelijke Adviescommissie positieflijst, 2022)

Bijlage 4. Beoordeling konijn

Samenvatting beoordeling van het konijn

Risicocategorie	Gedom.	Wild	Toelichting
Gezondheid mens			
Zoönosen			Bij het konijn zijn de hoog-risico zoönotische pathogenen <i>Coxiella burnetii</i>, <i>Francisella tularensis</i> en <i>Yersinia pestis</i> aangetoond. Dit leidt alleen in het geval van wildvang tot een signalerende toepassing van deze risicofactor.
	!	!	
Letselschade			In deze risicocategorie is de risicofactor niet van toepassing.
Gezondheid en welzijn dier			
Voedselopname	X	X	- Het konijn heeft hypsodonte gebitselementen. - Konijnen moeten dagelijks langdurig foerageren.
Ruimtegebruik/veiligheid	X	X	- Konijnen hebben een grote home range en vertonen territoriaal patrouilleer- en/of markeergedrag. - Konijnen gebruiken een afgezonderde nestplaats. - Konijnen gebruiken uitsluitend zelf-gegraven hollen.
Thermoregulatie			In deze risicocategorie zijn geen risicofactoren van toepassing.
Sociaal gedrag	X	X	- Konijnen hebben een lineaire dominantiehiërarchie. - Konijnen hebben een grote kans op overbevolking.

Toelichting	Risicoklasse:
Gedomesticeerde konijn: Bij het gedomesticeerde konijn zijn in drie risicocategorieën voor "gezondheid en welzijn dier" meerdere risicofactoren vastgesteld. Hierdoor valt het gedomesticeerde konijn in risicoklasse D.	D
Wilde konijn: Bij het wilde konijn zijn in drie risicocategorieën voor "gezondheid en welzijn dier" meerdere risicofactoren vastgesteld. Hierdoor valt het wilde konijn in risicoklasse D.	D

(Adviescollege Huis- en Hobbydierenlijst & Wetenschappelijke Adviescommissie positieflijst, 2022)

Bijlage 5. Reptiles timeline Svein Fosså NZB

Tabel 8: Reptiles timeline (Gerrit Hofstra, persoonlijke communicatie, 21-11-2022)

Date	Action
Jan 1977	General ban on «exotic» mammals, reptiles and amphibians was introduced. Exceptions could only be given through white lists. Unofficial and unpublished (!) white list existed for mammals (restricted to farm animals, Bactrian camel (!), dogs, cats, ferrets, rabbits, guinea pig, gold hamster, domesticated rat, domesticated mouse, chinchilla, and Mingolian gerbil. No legal reptiles and amphibians. The sole legal basis for the ban was the Animal Welfare act, pointing out that the “exotic” species where unable to live in Norwegian climate and thus suffered in captivity.
1980s	Increasing evidence that the reptile and amphibian ban did not function. Massive illegal imports as well as domestic breeding of several species. Most Norwegians where unaware of the ban, and animals were in many instances traded fully open. After pressure from organizations representing people with asthma and allergies, the government introduces the possibility to give exceptions from the ban (specifically for keeping tortoises) to people who could document allergy towards more common pets. Interestingly, no proof of knowledge on husbandry was required. Exceptions where not granted for anyone without documented allergies.
Jan 1994	Svein Fosså, on behalf of NZB, contacts the Ministry of Agriculture, suggesting that the time is overdue for revising the legislation pertaining to reptiles and amphibians.
1994-1996	NZB has several meetings with the Animal Welfare Authorities, which agrees that a revision of the “exotic” ban is needed. Arguments are both that there are no good reasons for treating these animals differently from e.g. birds and fishes, and that the blanket ban does not function.
May 1997	A working group is formed by the Animal Welfare Authorities, aiming to make reptiles and amphibians legal. The initial idea to use black lists as a restriction tool is discarded after white list support from the hobbyist community in the Norwegian herpetologist Federation (NHF). The initial idea is to start with some 30-35 species on a white list, and gradually expand.
March 1998	The Animal Welfare Authorities and the Directorate for Nature Management jointly announces a press release stating that they are going to open for the keeping of and controlled trade in “snakes and lizards” in Norway.
Autumn 1998	A draft for new regulations is shared with various NGOs, including animal rights groups. Campaigning against legalisation starts
Feb 2000	The work in government is stopped by the government after political pressure from animal rights groups.
Dec 2002	The parliament starts work on a new revised Animal Welfare Act. It is estimated that there are appr. 100.000 illegal reptiles and amphibians in Norway. New contacts with government aimed at finding better legislation for control for reptile keeping starts.
Feb 2004	The Animal Welfare Authorities postpone further work on positive lists until 2005.
Dec 2004	The Animal Welfare Authorities postpone further work on positive lists until 2007-2008.
Nov 2007	Public hearing process starts for new Animal Welfare Act.

Jan 2008	NZB holds large workshop on the new Animal Welfare Act involving most pet hobbyist federations. Succeeds in getting unanimous support for a hearing response, where we e.g. argues for legalisation of the keeping of reptile and amphibians.
Apr 2008	The Animal Welfare Authorities resumes their work on positive lists.
Aug 2008	NHF submits, on request from the government, their proposal for a positive list, totalling 30 species.
Aug 2009	The Animal Welfare Authorities requests the Scientific Committee for Food and Environment to evaluate the positive list proposal.
Jan 2010	The Scientific Committee for Food and Environment delivers their report on the proposed positive list.
Jan 2011	Norwegian animal right NGO submits Animal Protection Agency (APA) report written by Clifford & al. going against the introduction of positive lists to open for reptile keeping in Norway.
Jan 2011	NZB submits report from the University of Oslo criticizing the Warwick report.
2011	The Norwegian Directorate for Nature Management requests the Norwegian Institute for Nature Research to evaluate and comment on the proposed positive list.
Feb 2012	The Norwegian Institute for Nature Research delivers their report on the proposed positive list.
Feb 2013	The Animal Welfare Authorities submits draft for new exotic species legislation, with positive lists for reptiles and amphibians to the Ministry of Agriculture.
April 2013	The Minister of Agriculture turns down the proposal, stating that he will never permit the keeping of “snakes”, as “they do not belong in Norway”.
Sept 2015	A new government requests the Animal Welfare Authorities to revise and re-submit draft legislation aimed at opening for reptile keeping.
Nov 2015	New proposed legislation, with a positive list now reduced to 19 species and reptiles only, is submitted to the Ministry
March 2016	The Animal Welfare, on behalf of the Ministry of Agriculture, sends the proposed new legislation to public hearing. The proposal is strongly supported by NZB, NHF and a couple of other pet keepers NGOs; strongly and unanimously rejected by all animal welfare and animal rights NGOs.
Dec 2016	The Animal Welfare Authorities recommends, based on the hearing results, that the proposed legislation is adopted by government.
Sept 2016	The Norwegian Directorate for Nature Management holds public hearing on their part of the legislation that will make it possible to import and keep 19 species of reptiles in Norway. Again supported by trade and hobby, unanimously rejected by animal welfare and animal rights NGOs.
Dec 2016	The Norwegian Directorate for Nature Management concludes that the positive list should be supported.
May 2017	The government announces that the reptile ban will be lifted and a positive list of 19 species will be introduced as from 15 th August 2017. Animal Rights organisations in Norway and abroad protests heavily, stating that the opening for reptile keeping will be a disaster for animal welfare.

(Svein Fosså, z.d.)

Bijlage 6. Soorten ondernemingen in de huisdierenbranche

Tabel 9: Soorten en aantal ondernemingen

Soort onderneming	Beschrijving	Aantal
Detailisten	Dierwinkels	1.335 (CBS, 2022)
Leveranciers	Groothandels, exporteurs	Ruwvoer een hooi 175 (CBS, 2022)
Handelaren van dieren		150 (CBS, 2022)
Fabrikanten	Voeding en dierbenodigdheden	6241 (NVWA, 2005)
Verzorgers	Dierpensions, trimsalons en hondenuitlaatservices	Pensions 1.127 (NU.nl; 2021) ABHB trimsalons 900 (ABHB, z.d.) Hondenuitlaatservices 1.428 (Dibevo, 2021)
Opleidingen	Zone College, Aeres MBO Barneveld, Yuverta, Clusius College, LOI, HKI, Beroepsopleiding honden en katten, Terra next, 3DogZ (Resultaten van Besluit houders van dieren opleiding via de zoekmachine Google op 20-10-2022. De URL: https://www.google.com/search?q=besluit+houders+van+dieren+opleiding&oq=besluit+houders+van+dieren+&aqs=chrome.3.69i57j0i512l6j69i61.9189j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8)	6 instellingen en andere particulieren.
Dierenartsen		10.550 (Bergevoet, 2020)
Overig	Dierfysio's, verenigingen en clubs	Onbekend

Bijlage 7. Verkennend interview met Fred van der Kolk 7 oktober 2022

Emma: Wie bent u precies en wat doet u?

Fred: Ik ben Fred van der Kolk. Ik ben nu een maand met pensioen, maar heb voor die tijd mijn eigen praktijk gehad in Bussum. Ik behandel nu geen dieren meer.

Emma: Ik hoorde van Gerrit dat u gespecialiseerd bent in konijnen en knaagdieren, klopt dat?

Fred: Dat klopt. Nu geef ik nog onderwijs en nascholing, onder andere op de faculteit voor de studenten.

Emma: Wat leuk, dus u zit er wat dat betreft nog middenin.

Fred: Ja zeker, morgen ga ik nog naar het konijnencongres.

Emma: Leuk om te horen zeg! Mijn eerste vraag is wat u vindt van de expertise in Nederland met betrekking tot konijnen en knaagdieren?

Fred: Dat is om te huilen.

Emma: Kunt u dat verder uitleggen?

Fred: Afgelopen zaterdag heb ik bij het konijnensymposium een aantal voordrachten gegeven. Daarbij heb ik de lezing "Konijnen voor Dummies" (nu alles wat je moet weten over konijnen en ziektes in drie kwartier) en ik vertel dan waarmee je eigenlijk ieder konijn dat op je tafel staat met wat voor klachten dan ook, wat je dan moet doen. Drie kwartier heb ik daarvoor nodig en vrijwel alle dierenartsen hebben daar geen flauw benul van.

Emma: Oh echt waar?

Fred: Er wordt hard gewerkt door een paar collega's aan het onderwijs, maar die krijgen daar onvoldoende tijd voor. Een deel van het onderwijs is zelfstudie en facultatief. Ik ben zelf ook student geweest en ik weet nog dat ik dan vroeg: 'Moeten we dat weten? Want we hebben het al zo druk.' Je moet wel heel erg extreem gemotiveerd zijn als student wil je die facultatieve vakken gaan doen. Daarnaast werkt die vrijblijvendheid van zelfstudie gewoon niet. Kortom, er zijn een paar dierenartsen die goed zijn in konijnen, maar dat is maar een handjevol.

Emma: En hebben deze mensen dus uiteindelijk een specialisatie gedaan?

Fred: Ja, zoals ik. Ik heb mezelf daarin helemaal doorontwikkeld. Ik begon daarmee tijdens mijn coschappen. Dat deed ik bij een kennis die veel met konijnen had. En zo waren er veel die de konijnen naar mij doorstuurden, waardoor ik bijna omkwam in de konijnen, maar daar heb ik een heleboel van geleerd. En zo is het bij andere collega's vaak ook gegaan. Er zijn maar drie of vier dierenartsen in Nederland die zich konijnendierenarts zouden kunnen noemen.

Emma: Hahaha, oh jeetje, dat is wel ernstig. Ik heb zelf online gezocht naar konijnenspecialisten en kwam uit bij BunnyBunch.nl, een platform, maar twijfelde of dit betrouwbaar was en of ik dat kan gebruiken.

Fred: Ja, dat zijn liefhebbers, maar ik weet niet goed hoe zij tot die lijst zijn gekomen. Een goede lijst staat op de site van Stichting KonijnenBelangen of op Konijnen.nl. Hier staan konijnkundige

dierenartsen op. Dit is op basis van ervaring van de leden van Stichting KonijnenBelangen. Dit is goed te gebruiken als richtlijn.

Emma: Okay, dan zal ik die gebruiken. Bedankt voor de suggestie!

Fred: Dan heb je natuurlijk een handvol mensen zoals ik, die moeilijke gevallen kunnen behandelen, en dan heb je verder mensen die konijnkundig geacht worden in de zin van dat het veilig is dat je daar met je konijn heen gaat.

Emma: Aha, duidelijk. Dus er zijn echt maar heel weinig experts.

Fred: Ja, de meeste van deze lijst weten de basisprincipes. Waar het bij de meeste dierenartsen fout gaat met behandelen is de diagnostiek. Als ze het niet goed weten, geven ze gewoon een kuurtje mee en dan gaat dat beest een paar dagen later dood. In mijn lezingen focus ik me dus vooral op die diagnostiek. Maar goed, ik ben steeds heel lang aan het woord. Het is dus heel erg bedroevend gesteld met het niveau van onderwijs aan dierenartsen. Hond en kat is het enige wat op orde is.

Emma: Ja, okay, dat is mij nu duidelijk ja. Dan heb ik het antwoord op mijn vraag over de huidige expertise nu helemaal goed in beeld en wat ik goed als aanvullende bron kan gebruiken. Dat was namelijk wat ik nog aan u wilde vragen, maar dat heeft u zelf al aangedragen.

Emma: Dan had ik nog één vraag. Zit er een relatie tussen de hoeveelheid expertise van een dierenarts en het dierenwelzijn? Dus als er veel konijnexperts zijn, kunnen de dieren dan beter behandeld en gehouden worden omdat er dan beter advies wordt gegeven?

Fred: Dat is ten dele wel waar. Als er namelijk geen dierenarts is die iets van dat dier weet, dan kan je het dierenwelzijn niet goed dienen als er iets aan de hand is. Het belangrijkste is dat de eigenaar van het konijn gemotiveerd is de zorg eraan te verlenen, en dat vind ik een groot struikelblok. Dus zorgonthouding is een heel groot probleem.

Emma: Komt dat doordat er bij konijnen meer impulsaankopen worden gedaan dan bij bijvoorbeeld honden?

Fred: Veel te veel. Vooral omdat de konijnen voor de kinderen worden gekocht en die kinderen zijn er gemiddeld na een jaar op uitgekeken, en dan pas gaan ze zich afvragen hoe oud een konijn kan worden. Vooral die mannen zeggen dan hoelang gaat dat nog duren. Ze schrikken zich dan rot als ik zeg dat konijnen 12, 13 jaar kunnen worden. Dat meisje waarvoor die uiteindelijk gekocht is, is dan al lang weer in wat anders geïnteresseerd, en dat konijn zit dan in dat hok weg te kwijnen, en daar kan geen topdierenarts tegenop.

Emma: Ik snap het ja, daar heb je helemaal gelijk in. Dus ik zou kunnen zeggen dat een toename in expertise tot op zekere hoogte zou kunnen bijdragen.

Fred: Ja, zeker wel, want ik had zeker een hele hoop vaste klanten die wisten dat zij een goede dierenarts voor hun konijn hadden, en dat zijn de mensen die alles voor hun konijn doen. En wij als goede dierenartsen helpen deze mensen ook met kennis over het dier.

Emma: Dus als de eigenaar een goede motivatie heeft om voor het dier te zorgen, dan komt het wel goed.

Fred: Daarnaast kost een goed en uitgebreid onderzoek bij zo'n konijn vaak 130 euro, en dat durven dierenartsen niet te vragen, waardoor ze die dienst eigenlijk niet goed kunnen uitvoeren. Ik kreeg vaak commentaar over die prijs en dan liet ik zien wat ik allemaal gedaan had. Dan heb ik liever dat

ze thuis zeggen: 'Wat is die Van der Kolk een dure dierenarts', maar dat het met het konijn dan goed gaat, dan dat ze 4 tientjes betalen en een dag later is ie dood.

Emma: Dat begrijp ik ja. En hielp het dan om van tevoren aan te geven wat de prijs zal worden?

Fred: Ik betrek de cliënt natuurlijk met alles. Ik leg uit wat ik ga doen en wat dat kost, en dan mogen de mensen zelf beslissen.

Emma: Okay, duidelijk ja!

Emma: Nou, dat waren alle vragen. Heel erg bedankt voor uw tijd en antwoorden! Fijn dat Gerrit mij heeft doorverwezen naar u!

Fred: Geen probleem, en als je later nog eens wat vragen hebt, dan hoor ik dat wel!

Emma: Heel erg fijn, dankjewel! Nog een fijne dag!

Fred: Hetzelfde, tot ziens!

Bijlage 8. Aanvullingen topiclijst

Tabel 10: Welfare principles en criteria (Keeling et al., 2013)

Welfare principle	Welfare criteria
Good feeding	1. Absence of prolonged hunger
	2. Absence of prolonged thirst
Good housing	3. Comfort around resting
	4. Thermal comfort
	5. Ease of movement
Good health	6. Absence of injuries
	7. Absence of disease
	8. Absence of pain induced by management procedures
Appropriate behaviour	9. Expression of social behaviours
	10. Expression of other behaviours
	11. Good human-animal relationship
	12. Positive emotional state

Tabel 11: Overzicht risico's bij het houden van konijnen en Russische dwerghamsters

Welfare Quality principles	Risico's bij het houden van het konijn (wel op positieflijst)	Risico's bij het houden van de Russische dwerghamster (niet op positieflijst)
Gepast gedrag	- Konijnen hebben een lineaire dominantiehiërarchie. Hiervan is het gevolg dat de rangorde onder ratten gehandhaafd wordt door gevechten (Cowan & Bell, 1986; von Holst et al., 1999; Rödel et al., 2008). - Konijnen hebben een grote kans op overbevolking. De oorzaak hiervan is dat konijnen vanaf 3-4 maanden geslachtsrijp zijn. Ze kunnen 6 keer per jaar een nestje werpen. Vrouwtjes zijn 28-30 dagen drachtig en krijgen per worp 3-9 jongen. Konijnen planten zich het hele jaar door voort (Lehman, 1991; Schai-Hackländer, 2016). - Konijnen hebben een home range van 0,4-2,0 ha (Cowan & Bell, 1986) en vertonen territoriaal patrouilleer- en/of markeergedrag (Mykutowycz, 1968).	- De Russische dwerghamster heeft een paarsgewijze leefwijze en heeft een lineaire dominantiehiërarchie. Hierdoor zijn ze territoriaal (Pardiñas et al., 2017; Wynne-Edwards & Lisk, 1987). - De Russische dwerghamster heeft een grote kans op overbevolking. Dit komt de reproductieve cyclus van deze dieren. Vanaf vier maanden zijn de vrouwtjes geslachtsrijp, maar dit kan vervroegd worden in het bijzijn van een mannelijke soortgenoot. Vrouwtjes kunnen 3-6 keer per jaar een nestje werpen. Vrouwtjes zijn 18 dagen drachtig en krijgen per worp 5-7 jongen. Het paarseizoen is van april tot en met september, maar er zijn vrouwtjes die zich jaarrond kunnen voortplanten. Vrouwtjes kunnen direct na de worp paren terwijl ze de eerste worp nog spenen (Miedel & Hankenson, 2015; Pardiñas et al., 2017).

Goede gezondheid	• Ziekte of andere problemen worden op een andere wijze getoond, waardoor het lastig te herkennen is voor de eigenaar. • Door gebrek aan hooi besteden minder tijd aan foerageren en meer tijd aan stereotypisch of ongewenst gedrag. • Meest voorkomende ziektes zijn: verwondingen, infectie- en parasitaire ziekten, neoplasie. De meeste problemen treden op door voeding, manier van houden of veroudering	• Ziekte of andere problemen worden op een andere wijze getoond, waardoor het lastig te herkennen is voor de eigenaar. • Meest voorkomende ziektes zijn: letsel, neoplasie, enteropathie, oogaandoening, huidaandoening, haaruitval, overgewicht of juist snel gewichtsverlies door ringworm. De meeste problemen treden op door voeding, manier van houden of veroudering
Goede huisvesting	• De levensverwachting van het konijn neemt af als gevolg van solitaire huisvesting. • Konijnen gebruiken een afgezonderde nestplaats. Deze plaats moet aanwezig zijn in geval van zwangerschap bij het konijn om gedragsproblemen te voorkomen. • Konijnen gebruiken uitsluitend zelf-gegraven holen. Hiervoor moet genoeg bodembedekking aanwezig zijn	• De Russische dwerghamster is aangepast aan een steppeklimaat. De gemiddelde minimumtemperatuur op de steppes van Siberië en Kazachstan waar Russische dwerghamsters voorkomen is -5 °C en de gemiddelde maximumtemperatuur is 8 °C (Schultz, 2005). • Russische dwerghamsters gebruiken een afgezonderde nestplaats. Deze plaats moet aanwezig zijn in geval van zwangerschap bij de Russische dwerghamster om gedragsproblemen te voorkomen. • Russische dwerghamsters gebruiken zelf gegraven holen. Hiervoor moet genoeg bodembedekking aanwezig zijn.
Goede voeding	• Het konijn heeft hypsodonte gebitselementen. Daardoor is juiste voeding van belang om gebitsproblemen te voorkomen. • Konijnen moeten dagelijks langdurig kunnen foerageren. De maag moet namelijk altijd gevuld zijn (Hirakawa, 2011; Kohles, 2014; Schai-Braun & Häcklander, 2016). Dit is een voorwaarde voor een goede gezondheid van het konijn. Een risico is dat het konijn dit niet heeft en er hierdoor gezondheidsproblemen optreden.	

Bijlage 9. Interviewvragen onderzoek

Algemene vragenlijst

De huidige stand van het welzijn van het konijn en de Russische dwerghamster

1. Wie bent u en wat is uw ervaring met konijnen en/of knaagdieren?
2. Hoe vindt u dat het konijn in het algemeen gehouden wordt? En hoe zit dat bij de Russische dwerghamster? (Hoeveel procent juist gehouden?) Hoe is dat zo tot stand gekomen?
3. Wat zijn de knelpunten bij het houden van konijnen en de Russische dwerghamster? Wat is de oorzaak hiervan?
4. Wat gaat er wel goed bij het houden van konijnen en de Russische dwerghamster?
5. Bent u bezig met de verbetering van het algemene welzijn van konijnen en knaagdieren? Zo ja hoe? Op welk gebied is de meeste winst te behalen?

De toekomstige dierenwelzijn van de Russische dwerghamster en het konijn

6. Wat denkt u dat het effect van de positieflijst is op het dierenwelzijn van de Russische dwerghamster die niet op de lijst staat? Wat is de oorzaak hiervan? Op welke punten in de keten gaat er iets veranderen?
7. In hoeverre draagt de positieflijst bij aan het welzijn van het konijn die wel op de positieflijst staat?
8. Denkt u dat men zich gaat houden aan de positieflijst? Waarom wel of niet?

Specifieke vragen per expert

Konijn- en knaagdierenarts

1. Waar zijn de meeste misverstanden over onder de houders van konijnen en knaagdieren?

Dierenspecialzaak

1. Hoe houdt u zelf de konijnen en knaagdieren in uw winkel?
2. Wat draagt u bij aan informatieverstrekking bij uw klanten? Weet u wat zij ermee doen?
3. In hoeverre kunt u bijdragen aan de juiste verzorging van konijnen en knaagdieren?

Informatiecentrum huisdierhouders

1. Waar zijn de meeste misverstanden over onder de houders van konijnen en knaagdieren?

Scholingsinstituut voor dierverzorgers

1. Wat krijgen de studenten aan scholing over konijnen en knaagdieren?
2. In hoeverre kan expertise bijdragen aan dierenwelzijn?
3. Bent u bekend met de positieflijst? Wordt het lespakket aangepast naar aanleiding van de positieflijst?

Bijlage 10. Transcriptie interview met Berry van Middendorp Chews & Nibbles

Emma: Mijn eerste vraag aan u is: Wie bent u en wat is uw ervaring met konijnen en/of knaagdieren?

Berry: Ik ben dus Berry en samen met Jeroen hebben we zes en een half jaar geleden uit het niets eigenlijk Chews en Nibbles in het leven geroepen. Een dierwinkel specifiek voor konijnen en knaagdieren, omdat wij denken dat je niet van alle diersoorten alles kan weten. En als je iets doet willen we het goed doen. Dit op een manier die voor dierenland denk ik uniek is en toen zelfs een beetje vreemd was. Maar na die zes jaar staat er denk ik een serieus bedrijf staat voor voornamelijk knaagdieren en dat we ook heel breed alles doen. We hebben een winkel, een opvang, pension, een uitgeverij, een magazine, we maken boeken, we hebben een website en shop, eigen productlijnen en ga zo maar door.

Emma: Eigenlijk een heel groot deel van de keten dus.

Berry: De hele keten gericht op konijn en knaagdier.

Emma: Fokken jullie dan ook zelf de dieren die in de winkel te koop aangeboden worden?

Berry: Wij zijn geen fokkers en dat willen we ook niet zijn.

Emma: Nee, duidelijk.

Berry: Kunnen we ook niet, want dat is een hele andere tak van sport. Wij zijn de retailers. Wel werken we samen met één konijnenfokkerij. Het is niet ons bedrijf, maar wij zijn wel hun enige afnemer. Plus dat we daar een behoorlijke vinger in de pap hebben hoe dingen geregeld zijn en hoe dierwelzijn en gezondheid georganiseerd is.

Emma: Ah, dat is fijn dat jullie daar een grote stem in hebben.

Berry: Zoals met voeding bijvoorbeeld. Stap 1 is altijd voeding bij dieren, maar ook dat alle ouder dieren die daar zitten okay zijn. We weten dat er geen resistente bacteriën zijn of zoiets als Bordetella infecties zijn, we weten dat er geen coccidiose in leven is, dus we gaan daarin heel ver. Ook op financieel gebied dat dit soort dingen ook gecontroleerd kunnen worden. Als je goed met konijnen wil fokken moet het ouderdier niet meer dan twee nestjes in een jaar krijgen, dus ook daarin maken we keuzes met altijd het dier op nummer 1. Altijd.

Emma: Heel belangrijk ja!

Emma: Heeft u in het verleden dan ook een opleiding in de dieren gedaan?

Berry: Ik persoonlijk niet en dat wil ik niet gaan doen ook. Ik ben een retailer in hart en nieren. Je moet mij een product geven en of dat een boek of een olifant is, dat maakt niet uit. Dat is mijn spelletje. Jeroen is meer van de dieren zelf en daarmee klopt het samen gaan. Na zes jaar weten we natuurlijk ontzettend veel en met alle onderzoeken die we doen en alle dingen die uitvogelt worden, denk ik dat ik het ondertussen beter weet dan de mensen die een opleiding gedaan hebben. Maar degene die bij ons de opleidingen doet, de vakbekwaamheid, is Jeroen en de medewerkers. Ik heb daar niks aan, want ik zit niet op die plek.

Emma: ja, ik snap het op die manier vullen jullie elkaar goed aan en zo doet iedereen waar je goed in bent.

Berry: Dus dat zijn wij.

Emma: Leuk om te horen.

Emma: Dan gaan we nu echt het diepe in. Hoe vindt u dat het konijn in het algemeen gehouden wordt bij de huisdierhouder?

Berry: Ik denk dat we met z'n alle niet de intentie moeten hebben om de ideale wereld voor het konijn moeten gaan creëren. Dat zou een streven zijn wat fantastisch is, maar niet reëel is. Volgens mij moeten we een stapje terug en gaan kijken: Wat is de situatie nu? En hoe kunnen we in de toekomst ervoor zorgen dat er die situatie stapje voor stapje verbeteren? Dat is ook altijd ons proces geweest. Toen wij zes jaar geleden begonnen woonden de konijnen gemiddeld in een kooitje van 80 bij 80 centimeter en inmiddels zitten we gemiddeld op een kooi van 120 bij 140. Veel mensen hebben tegenwoordig ook losloopruimtes. Dus we zijn in die zes jaar tijd heel veel stappen vooruitgegaan. Alleen we zijn er nog lang niet. Ik denk dat we het te vaak en te veel over MAAR een konijn hebben. En dat daar bewustwording en kennisoverdracht een belangrijke rol gaat spelen.

Emma: Okay. Is op dat aspect het meeste te behalen in bijdrage aan dierenwelzijn?

Berry: Absoluut. Bewustwording en kennis. Dat zijn dé stappen die we moeten zetten met z'n alle. Maar dat zijn ook de moeilijkste stappen.

Emma: Ja.

Berry: En daarin spelen juist de dierenwinkels een belangrijke rol. Daar is het konijn nog steeds een product. Zolang een dier een product blijft, gaan we het nooit veranderen. Dus er moet bewustwording komen in de retail dat het dieren zijn en op die manier ermee omgaan. Als je geld wilt verdienen met dieren, stop er maar mee. Dieren kosten geld. Je wilt niet weten wat er in onze dierenwinkel aan geld in die dieren geblazen wordt. Als ik dat niet doe, dan heeft winkel spelen daarnaast geen zin. Het is een combinatie van factoren hoe je dat moet doen. Als je als retailer alleen maar focust op zoveel mogelijk door de kassa heen blazen, dan moet je niet met dieren werken volgens mij. Dat werkt niet zo.

Emma: Omdat het dier geen product is.

Berry: Een dier is een dier. Je hebt het dier nodig om een product te verkopen en niet andersom. Maar die is heel lastig. Daarin kan je kennis delen, kennis delen en nog eens kennis delen. De winkelier moet ook bereid zijn om die kennis op te nemen en er iets mee te doen. Daar ligt volgens mij het grootste probleem.

Emma: Daarmee hebben we direct een latere vraag beantwoordt over waar de meeste winst te behalen is op dierenwelzijn. En dat is dus kennis over brengen op de klant.

Berry: Wij zijn heel erg bezig met kennisoverdracht. Wij maken boeken over konijnen, dat is natuurlijk een belangrijke bron van kennisoverdracht. We hebben een tijdschrift over konijnen, maar ook het hele verhaal op de website, de kennis die je deelt op het moment dat je een konijn wilt. Dat zijn allemaal van die momenten dat je dat moet doen. En daar is het bij ons wel op gebaseerd geloof ik ja.

Emma: Heel mooi ja!

Emma: Nog even terug naar de vraag over hoe het konijn gehouden wordt. In mijn vooronderzoek heb ik naar manieren gekeken hoe dierwelzijn gemeten kan worden. Hieruit heb ik de Welfare

principes gekozen om dierwelzijn te meten, zoals je hierzo ziet *laat het schema van de Welfare principes zien*.

Berry: Dit zijn de pijlers

Emma: Ja, dat klopt en zoals je hier ziet zitten daaraan ook nog een aantal criteria aan vast. Als je kijkt naar deze pijlers waar gaat het dan goed bij het konijn?

Berry: Goede voeding. Wat is goede voeding? Dan moet jij mij zeggen wat goede voeding is.

Emma: Ik ben geen expert op het gebied van konijnen, dus dat laat ik aan jou over om daar iets over te kunnen zeggen.

Berry: Daar ligt volgens mij de eeuwige discussie. We gaan heel leuk pijlers oprichten, dat hebben ze ook met die positieflijst gedaan, maar we moeten eerst die stap terug. Wat is goede voeding? Op het moment dat er bepaald is wat goede voeding voor een konijn is, dan kan ik zeggen of het aan de pijler voldoet of niet. Nu gaat iedereen op zijn eigen mening bepalen wat goede voeding is. Voor de een zal dat simpel brokken zijn, voor de tweede is dat hooi, voor de derde is het kruiden en voor de vierde is het een gezellige muesli. Ik zeg niet dat er één fout of goed is. Het is geen pijler als ik niet weet wat de basisprincipes zijn. Volgens mij gaat het daar al mis. Dus je moet mij eerst vertellen wat goede voeding is en iedereen weer dat dat voor 80% hooi is. Diezelfde discussie kan ik ook op hooi zetten. Een konijn kiest in de natuur zes soorten gras. Wat doen wij? Lekker makkelijk een weiland vol zaaien met één soort gras. Dat maaien we af, drogen we en we hebben hooi. Alleen de voedingswaarde voor dat konijn is totaal anders dan die zes soorten hooi. Dus wat is dan die goede voeding? Dus die is lastig.

Emma: Ja, dat snap ik.

Berry: Dus voeding vind ik gevaarlijk. Voor een konijn is het belangrijk dat we zo ver mogelijk teruggaan naar het voedingspatroon zoals dat in de natuur is en dat we zo min mogelijk daarin proberen te sturen. Wij moeten als mensen niet gaan denken voor het dier.

Emma: Wat raden jullie dan aan, aan klanten op het gebied van voeding?

Berry: Wij proberen de voeding zo goed en natuurlijk mogelijk te maken. Dus 80% echt hooi. Wij stoppen ook 4 soorten gras in een zak, zodat het gemixt is, dat ze wel het brede voedingspatroon kiezen.

Emma: Zal het dan ook niet een idee zijn dat boeren een stuk land inzaaien met verschillende grassoorten? Of bestaat dat simpelweg niet?

Berry: Nee dat is onhandig. Het ene gras is eerder goed dan het volgende dus dat werkt niet.

Emma: Oh ja dat is inderdaad zo.

Berry: Plus dat we als consument nog steeds niet willen betalen.

Emma: Dat wordt dan misschien ook weer verhoogt.

Berry: Als klanten willen betalen is alles mogelijk hé. Dus daar ligt ook gewoon een ding. En je ziet dat gelukkig wel veranderen hoor. Je ziet wel dat konijnen serieus genomen worden, dat het ook meer mag kosten zeg maar. Laten we beginnen met al die stomme toevoegingen weg te laten. Het zo puur mogelijk doen. Groente, fruit, kruiden, kijk naar wat het dier in de natuur eet en pas daar het dieet op aan.

Berry: Ja voeding is dus lastig. Ik denk dat het verbetert maar dat we er nog lang niet zijn.

Emma: Okay en hoe zit dat bij andere dierwinkels?

Berry: Het zit m in het aanbod, wat er aangeboden wordt als konijnenvoeding. In al die mooie mueslizakken zitten maiskorrels in. Ik heb nooit, maar dan ook nooit een konijn in de natuur mais zien eten. Wij bedenken dat en daar moeten we mee stoppen.

Emma: Dat lijkt mij een heel goed punt.

Berry: En ja good housing dat is een eindeloze discussie. Er zijn natuurlijk uitgangspunten vanuit de LICG wat over het algemeen best goed is, maar vaak niet reëel is. In mijn beleving bestaat er geen basisuitgangspunt voor een goede huisvesting van een konijn. Je moet naar het dier kijken.

Emma: Je denkt dan niet dat er soort minimumeisen gesteld kunnen worden?

Berry: Maar waarom moet je eisen stellen?

Emma: Misschien omdat het dan makkelijker wordt voor de huisdiereigenaar om uiteindelijk het dier goed te huisvesten?

Berry: Een handvat als dat, moet dat in wetgeving zitten of moet dat in kennisoverdracht zitten? Ik denk dat het goed is om een basis te creëren, alleen ik vind het heel lastig. Je hebt het dan toch weer over afmetingen. Je hebt kwantitatieve meters en kwalitatieve meters zeg maar, dat is natuurlijk ook een heel groot verschil. Je kan een konijn in een tuin hebben die wel 100 vierkante meters heeft maar een tegel ondergrond heeft. Daar wordt het dier niet blij van. Terwijl als je hem 10 vierkante meter geeft met een leuk grasveldje en wat schuilplekken, dan wordt hij veel blijer. Sterker nog op 3 vierkante meter wordt hij dan nog blijer.

Emma: Dus het hele pakket aan voorschriften is belangrijk.

Berry: Het is het pakket wat je moet doen. En dan is mijn gevoel meer van 'je moet', dan gooi ik mijn kont in de krib, want ik moet helemaal niks. Als je tegen mij zegt: 'misschien is het beter als' dan ga ik er over nadenken en dan verander ik het ook morgen. Dus hoeveel effect heeft wetgeving? Dan kom ik meteen weer terug op kennis delen en dat we in staat zijn met elkaar om retail-Nederland bewustwording te geven dat een dier blijer is in een goed ingerichte ruimte en dan is die wetgeving niet meer nodig. Ga je links om of ga je rechts om vlieg je het aan. Dat is volgens mij meer de discussie.

Emma: Dus je denkt dat er door middel van regelgeving minder te bereiken is dan door middel van voorlichting.

Berry: Dat denk ik zeker.

Berry: Even kijken wat is het volgende punt? Goede gezondheid ja. Ja, ja, ja goed volgende.

Emma: Haha

Berry: Nee nee, konijnen hé

Emma: Ja straks gaan we over op de Russische dwerghamster

Berry: Met de huidige ontwikkelingen in dierenartsenland wordt dat steeds een lastiger ding. Dan kom je heel snel weer terug op 'het is maar een konijn'. Voorbeeld: Ik had laatst een konijn met blaasgruis. Dat moet je bij een konijn meestal opereren, om het zo te laten spoelen. Die operatie was €650.

Emma: Dat is een forse rekening ja.

Berry: Daar kan je bij mij vijf nieuwe konijnen van halen ja, om het maar even heel plastisch te zeggen. Ook hier hebben we een discussie waar we af moeten van: 'Het is maar een konijn'. Als je een hond van €2000 koopt en je krijgt een rekening van €500 dan doe je dat wel. Maar koop je een konijn van Boerenbond, die kost €60, dan ga ik geen €600 dierenartskosten betalen.

Emma: Nee dan zeggen ze: geef hem maar een spuitje.

Berry: Ja, als ze dat al doen, want een spuitje is ook €60.

Emma: Dat is natuurlijk ook zo.

Berry: Dat is ook gewoon een mindset waar we iets mee moeten en waar ik op dit moment ook niet een helder antwoord op heb. Ik denk dat de zorg voor een konijn belangrijk is. Zou een konijn €500 kosten, wat hij in mijn wereld ook moet kosten, dan hebben we een ander uitgangspunt, maar daar zijn we nog niet. Dus die vind ik heel lastig. Wij doen er echt alles aan. Als er een verkoudheidje is dan zorgen we voor een antibiotica kuurtje dat werkt, alleen wij zijn maar zo'n klein stukje en dat is gewoon heel lastig. Ik zou willen dat, dat al veel verder was. Plus dat een gemiddelde dierenarts ook veel te weinig van een konijn weet, maar ook daar is er wel beweging.

Emma: Zover ik heb begrepen is het konijn een keuze-onderdeel in de diergeneeskunde opleiding en bestaat dat gewoon uit zelfstudie. En omdat ze al druk genoeg zijn die studenten, wordt er geen aandacht aan besteed.

Berry: want het is MAAR een konijn. Steriliseren, preventieve zorg, is gewoon iets wat niet uitgelegd wordt. Als jij een konijn gaat kopen wordt er echt niet gezegd: 'Je moet het konijn laten vaccineren', want dat is net zo duur als het konijn zelf. Dus dat wordt niet eens genoemd. Daar zou je een stukje wetgeving op los kunnen laten, want dat is toch wel het minimale wat je moet doen. Ook steriliseren en castreren. Hoe vaak wij wel niet problemen zien met dat er weer twee vrouwtjes bij elkaar gezet zijn. Ja dat moeten ze gewoon niet doen. Dat is weer kennis. Als je weet dat je dat niet moet doen dan laat je het wel. Dus soms moet je als retailer gewoon eigenwijs zijn. Maar dat doen ze niet. Gezondheid ja dat is ook wel echt een ding. Wij als mens zijn verplicht verzekerd, misschien is dat bij dieren ook wel een ding?

Emma: Maar zo ver zijn we nog niet.

Berry: Nee maar dat zou wel een heel groot deel oplossen.

Emma: Ja snap ik.

Berry: Dus ja die vind ik lastig.

Emma: En als we kijken naar het laatste punt: goed gedrag. Zit daar ook een overeenkomst in die kennis?

Berry: Het gedrag proberen we grotendeels wel zelf... Natuurlijk heb je genetische dingen, maar als je serieus met je fokkerijen omgaat (Je hebt ook kutkonijnen waar je niks mee kan) dan kan je ontzettend veel met je dieren bereiken. En ook dat is weer bewustwording. Als je weet hoe je dat moet doen en hoe je met een prooidier om moet gaan, dat is anders dan met een roofdier. Vaak zat gebeurt het hier dat ze met een kattenmand aankomen en daar het konijn in stoppen. Dan ga je een prooidier in de val lokken. Zoiets ook, dat is bewustwording. Dat heb je namelijk echt wel zelf in de hand. Realiseer gewoon dat het een knaagdier is of een konijn. Ook dat is weer kennis. Je komt heel snel daar weer op terug en daar ontbreekt het.

Emma: Ja heel belangrijk punt wel.

Berry: Daar moeten we gaan beginnen met z'n alle.

Emma: Ja. Dat is ook een latere vraag van mij: Waar is de meeste winst te behalen?

Berry: Ja, kennis.

Emma: Okay, weer even terug haha. Als we kijken naar het huidige welzijn van de Russische dwerghamster is dat een hele andere wereld dan het konijn of komt dat veel overeen?

Berry: Dan gaan we met een dwerghamster naar de dierenarts om de nagels te knippen hoe gaan we dat doen? Vast tapen op tafel en knippen? Ja dat is de enige manier. Nee ik denk dat we daar op een hele andere manier over na moeten denken en het is niet te vergelijken met een konijn natuurlijk.

Emma: Nee, okay.

Berry: De levensverwachting van een hamster is natuurlijk anders. Plus dat een hamster heel vaak voor een kind wordt ingezet natuurlijk. Ook daar moet je als retailer de vraag stellen: 'Is dit wel het juiste huisdier voor een kind?'. Hamsters slapen over het algemeen overdag en volgens mij slapen kinderen vooral s 'avonds en s 'nachts. Dus dan maken ze snel die hamster wakker overdag en daar begint het al. Als we hier dat rijtje af gaan van de Welfare Quality, dan zit dat bij voeding wel goed. Hamsters zijn alles eters. Je moet wel rekening houden met dat ze voldoende dierlijke eiwitten binnenkrijgen. Dat is vaak een probleem. Dus dat is weer een stukje kennis. Ze overeten zich niet, dus je kan ze niet te veel geven. Te weinig kan natuurlijk wel, maar dat is wel heel dom. Dus dat is gewoon heel makkelijk.

Emma: Okay duidelijk.

Berry: Goede huisvesting denk ik dat dat een hele andere discussie is. We zijn begonnen met een verblijf voor een hamster van 30 bij 20 denk ik en dan met tralies en van die knalkleurige buisjes erop.

Emma: Ja die herken ik ja.

Berry: Dat was een omgeving waar een hamster nooit in de natuur voor zou kiezen. Gelukkig zien we nu dat de hamsterscaping verandert. We zijn er serieus mee bezig en kiezen natuurlijke materialen, maar dat is wel de groep consumenten die dat doet, niet die met dat kind. Want het kind wil die circuskooi voor de hamster, omdat het kind dat leuk vindt en dat is ook logisch. Ik denk dat er bij de hamster een stukje regelgeving werkt. Daar zou ik wel voorstander van zijn. Want als wij met z'n alle gaan verbieden dat die 20 bij 20 kooitjes er zijn, dan heb je me meteen. Want je gaat het ze ook niet uit kunnen leggen. Iemand met een hamster gaat echt niet naar jou luisteren, omdat jij vindt dat de kooi te klein is. Die willen een hamster punt. Het is toch maar voor anderhalf jaar.

Emma: Dus de instelling van de hamster eigenaar is eigenlijk al heel anders.

Berry: Ja die is eigenlijk fout en dan kom je ook weer bij kennis terug. Dus ik kan me er wel in vinden dat daar iets anders moet ja.

Berry: Gezondheid, ja heel veel succes er is geen een dierenarts die iets met hamsters kan. Een abces uitknippen ofzo, maar dat kan ik zelf ook wel. Verder kun je er bijna niks mee natuurlijk. Zou mooi zijn als dat wel kon.

Emma: Is de grens dan ook te hoog om met een hamster naar de dierenarts te gaan in verband met de levensspan?

Berry: Ja dan denken ze: 'Nou we kopen wel een nieuwe'. Er zijn absoluut wel mensen die zo gek zijn die wel naar de dierenarts gaan met hun hamster. Maar goed wat weet een dierenarts nou van een hamster?

Emma: Diegene kunnen dan toch naar een specialist gaan? Ze zijn er niet veel, maar ze zijn er wel.

Berry: Nou die kan ik niet vinden. Ik kan wel een dierenarts vinden die een abcesje kan uitknippen en kan doen, maar niet specifiek voor een hamster die is er gewoon niet. Ik denk ook dat hert vanuit de branche een verkeerde verwachting is dat, dat wel zo gaat zijn. Dat gaat namelijk niet zo zijn. Dat gaan ze echt niet doen.

Emma: Heeft dat ook te maken met het kostenplaatje?

Berry: Ook. Dat is natuurlijk totaal uit verhouding. Als een hamster nou €300 zou kosten, dan kunnen we ergens beginnen, maar voor die tijd niet. Hetzelfde geldt voor een muis, een rat, dat doen ze gewoon niet. Eerlijk is eerlijk, ik zou het ook niet doen. Zo simpel is het. Aan de andere kant, in een goed fokprogramma kunnen we heel veel leed voorkomen. En daar mag het van mij wel wat serieuzer. Ze kunnen beter een positieflijst maken voor de fokkerijen. Je kan beter aan die kant gaan sturen en niet aan die consumentenkant.

Emma: Oh? Dat is een nieuwe insteek voor mij. Die heb ik nog niet eerder gehoord.

Berry: Ja ik denk daar wel zo over. Als je de fokkerijen reguleert, dan is je eindproduct automatisch anders en gezonder. Zo kan de kennis hoger zijn, waardoor er een betere huisvesting is en betere voeding. Ikzelf zit altijd meer op dat spoor.

Emma: Zou er dan ook wat veranderen in het kostenplaatje als er selectie plaats vindt binnen die fokkers?

Berry: Als een fokker het inderdaad echt goed wil goed, dan zullen die kosten wel gaan verdubbelen. Dat gaat dan omhoog. Ja is dat erg?

Emma: De mensen die echt een hamster willen gaan dat wel betalen denk ik.

Berry: Ja het is geen speelgoed. Als we van een hamster van €25 gaan naar €75, is de investering in een goede kooi ook veel minder. Als dat wel €25 blijft dan is die investering in de huisvesting heel duur. Dus het is ook die mindset waar we aan moeten werken. Dan ga je in plaats van 1000 hamster misschien 100 hamster fokken dat kan. Dan moet het volume naar beneden. Kwalitatief heb je dan een gezonder dier. Dan kan je ook dat moederdier laten testen bij de dierenarts, als je er even €200 in stop weet je een hele boel. Dat is dan te doen. Dan weet je namelijk automatisch dat de baby's ook gezond zijn. Is dat niet wat we willen?

Emma: Ik denk van wel ja.

Berry: Dus een beetje een ander inzicht. Eigenwijs zijn we hé.

Emma: Maar wel belangrijk voor de toekomst.

Berry: We zien het resultaat, want dat hebben we ook met die konijnen gedaan. Maar ik weet ook wat voeding doet. Bij de hamsterfokkers is het zo: 'Hoe meer pre- en probiotica in het voer zit, hoe beter ze het vinden'. Alleen waar niet over nagedacht wordt is de toekomst van die nakomelingen. Wat gebeurt er als die jongen dat opeens niet meer binnen krijgen? Maar dat is dan niet meer een probleem voor de fokker. Dan is het een retailerprobleem. Ze kunnen niks meer zelf, als zij dat voer niet meer krijgen. Wij hebben dat zelf kunstmatig gedaan. Daar gaat het mis. Wat wij zelf doen: We

voeren nul pre- en probiotica aan de dieren in de fokkerij. Dan zie je dat de natuurlijke selectie wat hoger is. Het aantal uitval van jonge dieren is groter, maar gaat wel natuurlijk. Die dieren die wel goed zijn, zijn ook echt veel gezonder. Daar hebben we absoluut geen last van iets als coccidiose. Je ziet dus dat we heel veel problemen zelf creëren, omdat wij voor dieren gaan denken. Gewoon geen dingen toevoegen die ze in de natuur ook niet krijgen. Prebiotica's kan dan nog, maar probiotica is not done.

Emma: Ja goed punt inderdaad!

Emma: We hebben het nu veel gehad over wat er fout gaat in het houden van konijnen en de Russische dwerghamster, maar zijn er ook dingen die over het algemeen wel goed gaan?

Berry: De huisvesting is onwijs verbeterd door de jaren heen. Daarin zit echt een groei de laatste tijd. En het konijn dat is nu meer een serieus huisdier geworden. Het is natuurlijk ook wel jammer dat corona tussendoor gekomen is. Toen zijn konijnen en knaagdieren een leuke afleiding geworden voor kinderen, waar we nu nog steeds de naweeën van opvangen. Ik denk ook dat er verbetering is in kennis, maar we zijn er nog lang niet. Als we kijken van één tot tien dan zijn we misschien op anderhalf, maar er is aandacht en dan zijn we al een heel eind natuurlijk.

Emma: Dus het gaat wel in een stijgende lijn?

Berry: We gaan zeker in een stijgende lijn. Je moet ook niet de illusie hebben om tien te bereiken.

Emma: Ja kan het inderdaad ooit die tien bereiken?

Berry: Nee nooit. We hebben ook nog met verschil van meningen te maken. Zolang het op meningen getoetst is, word je toch nooit eens.

Emma: daarom heb ik inderdaad ook niet gekozen om bij de huisdiereigenaren zelf langs te gaan, want daar zit een enorm verschil in.

Berry: Ja dan moet je ook niet één konijn houden of één hond. Een hamster zou kunnen, die zijn solitair. Maar succes met je ene hond. Je moet het gewoon niet te moeilijk maken. Zo moet je niet denken.

Emma: Nou dan gaan we nu over op het gedeelte over de positieflijst. We gaan meteen het diepe in. Wat denk je dat het effect gaat zijn van de positieflijst op het dierenwelzijn van de Russische dwerghamster die dus niet op de lijst staat?

Berry: Theoretisch niet natuurlijk, want er is dan geen Russische dwerghamster meer. Die mag je dan niet meer houden, dus dan hoeft je ook niet meer over het welzijn na te denken. We gaan hiermee wel echt een illegaal circuit creëren volgens mij. Het wordt een huis, tuin en keukenmus die in de achtertuin gefokt wordt en openbaar op marktplaats verhandeld gaat worden. Daar doen we toch niks tegen en daar kunnen we niks tegen doen. Daarmee gaan we wel weer dat kooitje van 20 bij 20 creëren. Dan gaat het dus ten koste van het diervelzijn en dan bereiken we het tegenovergestelde. Volgens mij is er in Noorwegen of Zweden ook zo het tegendeel bewezen dat dit zo werkt.

Emma: Klopt ja! Ik heb het daarover ook in mijn vooronderzoek gehad. In Noorwegen is er toen een reptielenverbod geweest, waardoor er een enorm illegaal circuit is ontstaan. Mensen gingen daar ook niet meer met dat dier naar de dierenarts.

Berry: Ja en je kunt dan niet meer het goede voer geven, want dat is dan ook niet meer te koop. Mensen moeten dus zelf wat gaan verzinnen. Dan gaat het echt een chaos worden. Uiteindelijk gaan

ze dan losgelaten worden. Nu zal een hamster niet heel snel overwinter in het Nederlandse klimaat, maar je weet het niet hoe het klimaat verandert. Nou dan krijg je straks hamsterplagen.

Emma: Een invasieve exoot.

Berry: Ja zo lijkt het wel. je kan er niks mee als dat ding bijt, dus dan is het van: 'Zet hem maar in de tuin'. Zo gaat dat. Zo werkt dat gewoon.

Emma: Aan het begint hebben we het ook gehad over die verschillende keten waar het effect op heeft. Is dat juist bij de dierwinkels of een andere partij?

Berry: Ja dierwinkels, ja dat heeft weinig effect sorry. Dan verkopen we wel andere hamsters ja. Het is natuurlijk wel jammer dat ze proberen alle levende dieren uit de dierwinkels te krijgen, maar dat is een andere discussie. Op het dierwelzijn in de winkels heeft dit niet zoveel effect. Fokkerijen ja hetzelfde, die doen dan niet meer de Russische hamster, die pakken wel een Chinese of een andere die dan wel mag. In de keukenla kan natuurlijk ook allemaal. Ja ik denk onder de consument dat we gewoon dat marktplaatsdier gaan creëren en dat heeft natuurlijk wel veel effect.

Emma: en waar zit dat dan in de oorzaak? Dat mensen alsnog dat dier willen houden of ligt het aan controle?

Berry: Ja handhaven dat is gewoon onmogelijk.

Emma: Ja hoe willen ze dat gaan doen. Je mag natuurlijk niet zomaar het huis van iemand binnen gaan.

Berry: Onmogelijk. Het ligt uiteindelijk aan de realiteitszin. We hebben tegenwoordig allemaal social media en ook de effecten wat dat zowel positief als negatief heeft. Je wordt daar doodgegooid met hoe leuk het wel niet is om zo'n Russische dwerghamster te houden. Als we nou met z'n alle in staat zijn om dat weg te krijgen, dus dat het vooral niet allemaal zo leuk is, dan denk ik dat je iets kan bereiken. Maar als dit zo blijft wilt 80% een Russische hamster, want die is zo leuk. Dus ook daarin moet je stug de andere kant op kijken. Maar goed het gaat hier niet om de Russische dwerghamster eraf halen, het gaat om het dier eraf halen. Neem er dan een die wat minder populair is. dan wordt het iets makkelijker. Dit is te vaak op social media om weg te doen.

Emma: Ja. Het doorvoeren van die lijst is uiteindelijk om het welzijn te verbeteren, maar misschien is de hele insteek wel verkeerd dan? Vooral omdat er zoveel dieren vanaf zijn gehaald die zoveel gehouden worden?

Berry: Ja. Als je social media weg kan halen wordt het anders.

Emma: Haha, dat ga je niet redden.

Berry: Maar dan bestaat die illusie ook niet meer. Zolang het in Duitsland wel mag bewijze van spreken, wat kinderen allemaal fantastisch vinden, ja het kind vindt het leuk dus dan gaat de buurjongen een Russische dwerghamster willen. Als iemand een blauwe trui wil, ga je die nooit een rode aantrekken. Als iemand dus een Russische dwerghamster wil, dan gaat hij nooit een Syrische dwerghamster willen. Zo werkt het niet. Dus je gaat het alleen maar verslechteren als je dit doorzet.

Emma: Nee dat snap ik heel goed. En denkt u dat er dan nog iets gaat veranderen bij het welzijn van het konijn dat wel op de positieflijst staat? Of zal het in dezelfde lijn verder gaan?

Berry: Wat zou ik daar nou van vinden? Haha. Ik denk dat er de komende jaren onwijs veel verandert bij het konijn. Die bewustwording neemt serieuze vormen aan. Kennisoverdracht wordt groter. Er

zijn nu al dingen gaande die daar ook echt in meegaan. De konijneneigenaar is bereid om meer te investeren in en daarmee gaat het welzijn wel veranderen. Nog steeds zal er een groep zijn die een konijn achter in de tuin in een kooitje heeft, maar die groep zal steeds kleiner worden.

Emma: Dus het gaat de goede kant op met de mindset om het maar zo te zeggen.

Berry: Ja, want 5 jaar geleden woonde een konijn in een kooitje van 80cm en die ruimte is verdrievoudigd, dus we zijn best wel op de goede weg. Daarin moet je niet kijken wat is het ideale doel, want dat ga je niet halen dat weet je nu al. Probeer het stapje voor stapje voort te zetten, zodat de consument daarin meegaat. Meebewegen in de ontwikkeling van het dier. Daar moet je met heel veel partijen heel veel aan doen. Daar is Dibevo een van, daar zijn wij een van en zo zijn er nog veel meer. De komende tijd wordt het belangrijk om de neuzen een kant op te zetten, krachten bundelen. Daarvanuit kan je de consument bestieren, want alleen dan werkt het.

Emma: Ja belangrijk om alle partijen bij elkaar te hebben daarvoor.

Berry: We moeten het gezamenlijk het aanvliegen en helemaal gezamenlijk gaat het nooit worden. Daar hebben we weer met meningen te maken, maar we kunnen wel de groep zo breed mogelijk maken. En dan de kennis die wereld in, want het zit hem echt in kennis.

Emma: Belangrijk ja. De vraag denkt u dat mensen zich gaan houden aan de positieflijst hebben we het al een beetje over gehad. Waarschijnlijk niet.

Berry: Nee dat geloof ik niet.

Emma: Nee duidelijk. Dan heb ik nog een vraag over de winkel. Hoe houden jullie zelf de konijnen en knaagdieren in de winkel?

Berry: Dat heb je gezien toch?

Emma: Ja, is dat ook de manier hoe jullie het aanraden aan klanten?

Berry: Nee, want hier zitten ze met meer in een kooi. Alle vrouwen bij elkaar en alle mannen bij elkaar. Dat is allesbehalve hoe we het aanraden. Plus dat ik vind dat je een konijn niet levenslang in zo'n kooitje moet stoppen. Dus nee zo raden we het niet aan. Wij hebben hier natuurlijk te maken met hele jonge dieren. We hebben een stresslevel waar we mee te maken hebben, als maar graaiende handjes. Daar moet je allemaal op anticiperen. We willen dat ze hier de ruimte hebben, dat ze goed kunnen schuilen, goed hooi en water hebben. Uiteindelijk is het niet de situatie waar ze in moeten komen.

Emma: Ja, duidelijk.

Berry: Dat moet nog veel beter.

Emma: Over de kennisoverdracht hebben we het ook al een beetje over gehad. In hoeverre kunnen jullie bijdrage aan een juiste verzorging van de konijnen en knaagdieren?

Berry: Ik zal het je laten zien. *Laat boeken, tijdschriften en brochure zien*. hoeveel kennisoverdracht wil je hebben. Ondertussen zitten we nu helemaal bij dit tijdschrift erin. We maken dus ook onze eigen reeks boeken. Konijn specifiek. Het zullen uiteindelijk tien delen worden. Volgend jaar ook hopelijk voor de cavia. We hebben een academie waar we heel veel kennisoverdracht kunnen doen, de website, de winkel. Zeg het maar.

Emma: Bijna alles wat je kan bedenken ja.

Berry: Complete kruisbestuiving. Dus we kunnen alles gewoon zelf. En zo delen wij kennis.

Emma: Superknap. Goed dat jullie verschillende methodes gebruiken. Zo kan je veel mensen bereiken denk ik.

Berry: Ja de manieren moeten heel breed zijn. Ik denk dat wij echt alles doen ten opzichte van de dierenwereld. Ik denk dat wij onze marketingmachines begrijpen. Om mensen te bereiken moet je tegenwoordig de marketingmachine begrijpen. Zeker in de huidige onlinewereld, waar social media niet meer weg te denken is. Daar heb je die apparaten gewoon nodig. Wij richten ons doelbewust op data. Daarmee zijn wij wel in staat om de kennis op de juiste plek te krijgen. Zo vliegen we dat aan. Wij delen onwijs veel kennis, misschien wel het meeste van allemaal. Zeker op konijngebied. Dat heeft niet iedereen door, omdat we het op zo'n leuke manier doen.

Emma: We zijn door alle vragen heen! Heel erg bedankt voor je tijd en uitleg.

Bijlage 11. Interview met Wilco Versloot Aeres MBO Barneveld

Emma: Zo de opname is gestart.

Wilco: Prima.

Emma: Nou de eerste vraag is: wie bent u en wat is uw ervaring precies op het gebied van konijnen en knaagdieren?

Wilco: Wilco Versloot, docent diervverzorging, dierspecialist bij de konijnen en knaagdieren, Aeres MBO Barneveld. Mijn ervaring gaat al veel ver terug. Ik denk dat ik ruim dertig jaar geleden ben begonnen met het houden van konijnen. Toen nog als klein jochie, maar op gegeven moment ook voor tentoonstellingen en dergelijke.

Emma: Oh wat leuk zeg.

Wilco: Daarnaast heb ik allerlei andere diersoorten gehad. Ook toen al Russische dwerghamsters, maar ook Syrische hamsters. Eigenlijk allerlei kleine knagers. Op gegeven moment heb ik ook nog artikelen geschreven voor het Kleindier magazine over konijnen. Toen ben ik stoa's gaan doen, dus docent diervverzorging. Toen heb ik eerst in Aalsmeer en in Houten gewerkt, wat destijds nog Welland College was. Daar had ik ook al de eindverantwoordelijkheid over de konijnen. Qua inhoud ging ik daar ook over de knaagdieren. Toen ben ik hier komen werken als dierspecialist bij de konijnen en knaagdieren en dat doe ik nu al heel wat jaartjes. Met veel plezier.

Emma: Geeft u dan ook veel lessen bij de studenten? Of juist meer de praktijk?

Wilco: Ik geef eigenlijk alle lessen. Ook de lessen basisdiervverzorging, dat zijn ook theorielessen, maar daarnaast geef ik ook de praktijk lessen bij de konijnen en knaagdieren en ook een stukje volwassenonderwijs voor het Besluit houders van dieren.

Emma: Ah ja de vakbekwaamheid.

Wilco: Ja. Ook de cursus kinderboerderijen, dus eigenlijk alles.

Emma: Leuk! Ook wel heel divers. De ene dag met volwassene en de andere keer weer jonge studenten.

Wilco: Ja zeker.

Emma: Dan gaan we nu meteen het diepe induiken. Hoe vindt u dat het konijn in het algemeen gehouden wordt? Dus bij de huisdiereigenaren thuis, maar ook de fokkers en winkels. Wat zijn jouw eigen bevindingen daarover?

Wilco: Mijn bevindingen als ik bij fokkers kom. Ik ga zelf altijd de nieuwe konijnen halen als we nieuwe konijnen nodig hebben. Je hebt de particulier die ze houdt als huisdier, je hebt de fokker die ze houdt voor tentoonstellingen, dan heb je nog de dierenwinkels en dan heb je ook nog de productiedieren die voor de vleeshouwerij worden gehouden.

Emma: Ja dat is weer een andere tak.

Wilco: De laatste gaan we het niet over hebben.

Emma: Nee dit gaat echt over het gezelschapsdier.

Wilco: Maar dus ook bij de fokker thuis? Die valt namelijk onder dezelfde categorie.

Emma: Ja.

Wilco: Ik denk dat er in alle gevallen heel veel winst te behalen valt voor het konijn. Het konijn heeft natuurlijk de geschiedenis. Het werd ook wel de 'arme luisveer' genoemd. Wie hielden ze voor het vlees. Je kan ze heel makkelijk alleen houden op een klein oppervlak. Het konijn laat eigenlijk niet merken als hij het niet naar zijn zin heeft. Hij zit stil, maar hij doet het. Hij eet en hij drinkt en hij plant zich voort, dat gaat allemaal door. Ook als hij in tien centimeter stront zit zeg maar. Dan gaat dat ook allemaal door. Dus daardoor heeft het konijn een hele lange geschiedenis van dat het eigenlijk een heel eenvoudig huisdier is om te houden en dat zie je nog overal terug. Je ziet het bij de fokkers, bij de mensen thuis. 'Het is maar een konijn' wordt nog heel veel gezegd. Er zijn in Nederland ook erg veel konijnen, waardoor de prijs erg laag is. Dat zorgt ervoor dat mensen er geen financiële waarde aan hechten, terwijl we nu eigenlijk veel beter weten. We weten dat het echt een groepsdier is. Dat wil niet zeggen dat het makkelijk is om het konijn samen met een andere te houden. Het wil ook niet zeggen dat ze het altijd naar de zin hebben samen zeg maar. Maar van nature is het een groepsdier. Hij heeft specifieke gedragingen ontwikkeld en die gedragingen wil hij ook kunnen uiten. Dat kan alleen maar als hij samen zit met een andere soortgenoot.

Emma: Ja, okay.

Wilco: Zit hij niet samen met een soortgenoot, dan onthoud je hem dus van die specifieke gedragingen. Zo simpel is het: dan doe je hem eigenlijk te kort. Dus elk konijn dat alleen zit, doe je in de basis te kort.

Emma: Ik had daar ook wat wetenschappelijke artikelen over gelezen ja. Er gaat alleen al door het alleen huisvesten van alles mis in het gedrag van het konijn.

Wilco: Juist. Als je dan gaat kijken naar fokkers, dan hebben heel veel fokkers de konijnen alleen zitten. Je kunt daar nog wat van zeggen, dat ze in dezelfde stal zitten, dat er meerder konijnen in dezelfde ruimte zitten, dus dat ze op een bepaalde manier contact zouden kunnen hebben met elkaar. Als je het mij vraagt is dat heel erg beperkt. Ik kom ook op geen enkele plek waar ze dan alleen gaas ertussen hebben zitten. Tussen twee verblijven bijvoorbeeld.

Emma: Nee

Wilco: Dan zou je nog kunnen zeggen dat ze daadwerkelijk op een bepaalde manier contact met elkaar hebben. Als ik dan ook ga kijken naar de huisvesting bij fokkers, dan is dat vaak ook helemaal niet toereikend. Er zijn bepaalde gedragingen waar konijnen veel ruimte voor nodig hebben. Je noemt het een 'binky'. Dan maken ze een sprong in de lucht en dat doen ze alleen maar als ze volledig ontspannen zijn. Maar om zo'n binky te kunnen maken moeten ze een aanloop kunnen nemen en daadwerkelijk de hoogte in kunnen en daar de ruimte hebben om een bepaalde draaibeweging te maken in de lucht. Dat lukt bij geen enkele fokker zoals ze in die hokken zitten.

Emma: Nee, duidelijk.

Wilco: Ook dan doe je ze te kort, want dan kunnen ze niet die gedragingen vertonen. Niet in alle verblijven kunnen ze recht op hun achterpoten staan, terwijl dat ook een gedraging is om goed om zich heen te kunnen kijken en de omgeving te verkennen. Dat hebben ze nodig om zich veilig te voelen. Bij fokkers, tentoonstellingen, is heel veel winst te behalen.

Emma: Ja

Wilco: Hetzelfde geldt eigenlijk voor veel mensen die ze thuis hebben. Bij sommige mensen is het ook een stuk onwetendheid denk ik. Dat ze het vooral niet weten. Bij andere mensen is het een

bewuste keuze en 'het is maar een konijn', of 'Ik heb niet zoveel ruimte', of 'In de dierenwinkel verkopen ze een hok dat zo groot is voor een konijn. Dat is dan toch voldoende?', want dat zeggen ze in de dierenwinkel, dat verkopen ze in de dierenwinkel.

Emma: Bij de huisdiereigenaar is het dan meer de status wat het dier heeft.

Wilco: Ja ook. Ook, maar bij de fokkers ook hoor.

Emma: Okay, ja.

Wilco: Met sommige fokkers hoef je niet eens het gesprek aan te gaan over hoe ze erbij zitten. Ja, dus er valt veel winst te behalen als het gaat om kennis van gedrag, dus gedrag leren herkennen bij de konijnen. We weten ondertussen ook dat konijnen gesocialiseerd moeten worden, net als een hond en een kat. Daarbij is het helemaal ingeburgerd dat ze gesocialiseerd moeten worden, dat je dus op puppycursus gaat voor die socialisatie. Dat weet niet iedereen, maar dat is ook een groot onderdeel daarvan. Als het gaat om konijnen zit dat er helemaal niet in. Dat ze samengehouden moeten worden zit er nog lang niet bij iedereen in. De hoeveelheid ruimte die ze nodig hebben zit er niet bij iedereen in of ze willen die ruimte niet aan dat konijn besteden. Dus ja.

Emma: Dus er is ook wel een stukje kennis wat er ontbreekt.

Wilco: Ik denk dat kennis een belangrijke factor is. Ik denk dat er ook wel heel veel winst valt te behalen in de dierenwinkels. Er wordt natuurlijk in die dierenwinkels gezegd hier zitten ze tijdelijk. Dibevo heeft zelf ook een lijst online staan waar richtlijnen op staan om je dieren in te houden in de detailhandel of groothandel. Dat zijn maten die komen in de verste verte niet in de buurt van hoe je een konijn thuis zo moeten houden. Ik weet eigenlijk zeker dat als jij in de dierenwinkel laat zien hoe je een konijn moet houden, dat mensen alsnog een vertekend beeld hebben. Dat verblijf staat dan in een enorme dierenwinkel, dus dan kunnen mensen alsnog niet goed inschatten hoe groot dat bij hen thuis daadwerkelijk zou zijn. Maar door dat te schetsen, krijgen ze wel een veel beter beeld van wat er thuis bij hen nodig is.

Emma: Dat er dus echt een goed voorbeeld van een verblijf gepresenteerd wordt.

Wilco: En waar ze dan ook daadwerkelijk in gehouden worden. Dus niet alleen een leeg verblijf en dat is het.

Emma: Dan hoor ik van de dierwinkels: 'Ja, maar we hebben al zo weinig ruimte'. Dus dat is ook de strijd die zij zelf hebben.

Wilco: Ja klopt, maar zij hebben een hele belangrijke rol in de voorlichting en daar ontbreekt het vaak aan. Je wilt niet weten hoe vaak ik medewerkers in de cursus heb zitten, dan begin ik over hoe vaak is een voerbak leeg in een konijnenverblijf? Dan zeggen ze: 'Ja, eigenlijk niet. We zorgen dat er altijd voer in zit.' Maar dat is dus ook een enorme discussie, want als jij zorgt dat een konijn altijd krachtvoer heeft, altijd brokjes hé? Dan overeten zij zich daarmee en eet hij minder hooi. Hij moet veel hooi kunnen eten. Hooi heeft weinig qua voedingswaarde. Daar kan hij veel van eten, daardoor maakt hij veel maalbewegingen en door die maalbewegingen slijt z'n gebit af. Z'n gebit moet afslijten, want anders worden de kiezen en tanden te lang. Als je dus meer krachtvoer geeft, heeft ie minder maalbewegingen, eet ie minder hooi en heeft ie dus minder slijtage aan z'n gebit.

Emma: Wat uiteindelijk slecht is voor de gezondheid.

Wilco: Juist. Veel krachtvoer betekent ook verandering in smaak van de ochtendkeutel, de blinde darmkeutel, wat als gevolg kan hebben dat hij stopt met het eten van de blinde darmkeutels,

waardoor hij op gegeven moment voedingstekorten kan opbouwen, wat dus slecht is voor zijn gezondheid.

Emma: Okay, ja.

Wilco: Als je dus krachtvoer geeft en minder ruwvoer, dan vervet het konijn, hij wordt dan te dik. Als hij te dik wordt kan hij niet meer bij z'n anus en kan hij ook die ochtendmest niet meer opeten, wat ook weer resulteert in een slecht effect op de gezondheid. Al met al is het dus heel erg belangrijk om de klant in de dierenwinkel te informeren over wat nodig is voor het konijn. Zijn voerbak is leeg, maar zit hij zonder voer? Nee, want hij heeft altijd hooi tot zijn beschikking. Dus hij heeft altijd voer. Leer dat klanten dan aan hé. Laat dat dan met een infografic bij het hok zien ofzo, iets wat klanten aanspreekt, waardoor je ze gelijk die lesgeeft en dat draagt meer bij. Informatie geven is essentieel in het opvoeden van de mensen en zorgt dat die dieren beter gehouden worden.

Emma: Ja, klopt.

Wilco: Kijk een gratis konijn bijvoorbeeld, kost ook niet niks.

Emma: Ja je moet een hok kopen, voer kopen, je moet de ruimte hebben.

Wilco: Je moet hem laten vaccineren en castreren.

Emma: Dat is al even duur of duurder dan het konijn zelf toch? Bij de Dibevo zijn we er ook al mee bezig dat de winkels tijdens het koopproces al met de informatie komen van de bijsluiter.

Wilco: Nee, want het is echt essentieel denk ik. Wat was de originele vraag ook alweer?

Emma: De originele vraag was: Hoe vindt u dat het konijn in het algemeen gehouden wordt. Je bent vanuit jezelf al op de voeding ingegaan, de huisvesting, ook een stukje gezondheid van de gebitsgroei en eigenlijk ook al het gedrag. Dus vanuit jezelf heb je al de goede structuur gevonden. Ik was nog wel benieuwd naar die gezondheid. Omdat het konijn zo goedkoop is, zijn mensen misschien minder snel geneigd om naar de dierenarts te gaan, omdat de kosten hoger zijn dan het konijn zelf.

Wilco: Niet misschien hoor.

Emma: Ja, de verhoudingen liggen ver uit elkaar.

Wilco: Dat is mijn ervaring wel ook.

Emma: Zit daar ook nog een groot probleem in?

Wilco: Ja dat denk ik wel, maar ik denk dat er in de basis te veel konijnen zijn in Nederland. Opvangen zitten vol, maar dat wil niet zeggen dat ze niet in een dierenwinkel verkocht moeten worden. Als je een simpel rekensommetje gaat doen zijn de opvangen binnen een half jaar helemaal leeg als iedereen een konijn neemt, omdat er in Nederland simpelweg zo'n 600 á 700 duizend konijnen gehouden worden als huisdier. Ze worden gemiddeld zo'n 6 á 7 jaar. Dus je heb per jaar tienduizenden konijnen nodig, voor de voorzienende vraag. Er zitten momenteel zo'n 30 tot 40 duizend in de opvang, dus dan ben je eigenlijk vrij snel leeg. Dat is niet persé het probleem aanzich, maar er zijn denk ik te veel konijnen. Mensen fokken ook te makkelijk een nestje met hun konijnen. Dat is ook de oorsprong van het konijn hé. Iedereen had ze bij huis, iedereen fokte ermee. Het is ook ontzettend leuk om een nestje te hebben en ja voor vijf euro raak je ze kwijt op marktplaats, want er is gewoon altijd een bepaalde behoefte aan konijnen. Het zou mooi zijn als dat op een bepaalde manier wordt teruggedrongen, waardoor er gewoon minder konijnen gehouden worden die gewoon meer kosten. Want ook die prijs maakt mensen meer bewust van de aanschaf.

Emma: Ja een hond is ook zo €500 en naar die waarde moeten we ook toe met het konijn. Ja misschien ietsje minder dan. Wel misschien richting die honderden euro's. Daardoor zullen ook dierenartskosten beter naar verhouding zijn.

Wilco: We vinden in Nederland de dierenarts allemaal heel erg duur, maar de dierenarts kost in Nederland naar verhouding met andere landen echt geen drol. In Amerika betaal je het drie- of viervoudige voor dezelfde handelingen. Wat dat betreft, we willen alles heel goedkoop in Nederland. Dat betekent ondertussen dat we de waarde van een dier, iemands vakmanschap, etc. niet inzien. Maar goed voor niets gaat de zon op.

Emma: Helemaal duidelijk. We zijn nu alle puntjes van de konijnen langs gegaan. Hoe zit het precies bij de Russische dwerghamster? Is dat een hele andere wereld of zijn er ook overeenkomsten?

Wilco: Er zit denk ik wel overlap in met het konijn. Als je studie doet naar de Russische dwerghamster dan ga je zien dat bronnen elkaar al tegenspreken over het feit dat ze nou wel of niet alleen of samen gehouden moeten worden.

Emma: Ben ik ook tegengekomen ja.

Wilco: Het is zelfs zo, ik weet niet of dat bij de LICG nog zo staat, daar stond in het verleden op de website: 'Van nature leeft ie samen, in gevangenschap gaat dat nog wel eens fout, dus is het beter om hem alleen te houden'.

Emma: Ik weet niet of dat er nog steeds staat. Ik heb het niet gezien.

Wilco: Je zou het voor de grap nog even op moeten zoeken. Die zin bevat op alle facetten gruwelijke fouten. Als een dier van nature samenleeft, dan moet je hem in gevangenschap ook samen houden. Als er dan blijkt dat je hem in gevangenschap niet samen kan houden, omdat je niet kan voldoen aan de voorwaarden waardoor die samen kan leven, dan is misschien de conclusie dat je dat dier niet in gevangenschap moet houden. Datzelfde geldt eigenlijk ook voor een konijn overigens hoor, maar voor het konijn hebben we ontdekt dat als je ze castrereert dat ze dan goed samen te houden zijn, mits er een goede koppeling aan vooraf is gegaan. Een goede koppeling betekent dat ze elkaar daadwerkelijk accepteren en dat er daadwerkelijk een dominantiebepaling is geweest waar de ene onderdanig is geworden aan de ander. Dat dat er niets is geweest zitten ze wel in hetzelfde verblijf, maar dan leven ze alsnog niet samen. Dus dat is eigenlijk ook nog iets waar goed naar gekeken moet worden.

Emma: Okay. Ik heb ooit iets gehoord over dat je niet twee vrouwelijke konijnen bij elkaar mag stoppen.

Wilco: Dat is echt de grootste onzin. Van nature leven ze ook in die samenstelling. Er zijn veel meer voedsters dan dat er rammen in een groep leven. In subgroepen is er überhaupt maar één ram en de rest zijn voedsters. Wat de misvatting is, is dat alleen de ram gecastreerd moet worden. Je moet altijd ook de voedster castreren. En waarom dan? De voedster wordt eens in de zoveel dagen rits. Dat betekent dat ze dan willig wordt en dat ze zich dan graag wilt laten dekken. Als ze dan niet gedekt wordt, dan kan ze heel erg vervelend worden tegen haar soortgenoten. Ze gaat dan ophitsen om dus gedekt te worden. dat betekent dat ze gaat lopen bijten, achteraan gaat lopen jagen en het bijten in de achterhand resulteert in wonden bij de soortgenoot. Als je die niet op tijd ontdekt, bestaat de kans dat het gaat ontsteken en een ontsteking kan zijn eigen leven gaan lijden zelfs met euthanasie tot gevolg van dat konijn. Er zit dus een risico aan, maar op het moment dat je ze allebei castrereert, heb je vrijwel dezelfde situatie als je een gecastreerde ram met een gecastreerde voedster hebt. Bij de gecastreerde ram verdwijnen heel veel geslacht specifieke gedragingen.

Emma: Ja, interessant.

Wilco: Een gecastreerde ram gedraagt zich net als een voedster, wanneer er een vreemd konijn in de buurt komt. Die gedraagt zich niet als een ram als er een voedster in de buurt komt. Dus dat je twee voedsters niet samen zou kunnen houden, is echt de grootste onzin.

Emma: Aha, ja. Weer een stukje kennis, wat misgaat.

Wilco: Wij fokken hier op deze school met één ras, een zeldzaam huisdierras, een oorspronkelijk Nederlands ras wat soort van met uitsterven wordt bedreigd. Dat is het enige ras waar wij mee fokken op school en wij hebben twee voedsters intact samen met een gecastreerde ram. De voedsters worden dus door een ram die apart zit gedekt en krijgen hun jongen binnen dat trio.

Emma: Ja super, zo kan het dus ook.

Wilco: Wil niet zeggen dat iedereen het zo moet doen hé, thuis. Je moet daar bepaalde kennis voor hebben, je moet het gedrag van de dieren kunnen herkennen, je moet vaak genoeg bij de dieren zijn om te observeren of het allemaal goed gaat, etc. Maar het zijn groepsdieren... Die moeten elkaar uit de weg kunnen gaan, dat kunnen ze in de natuur ook, dat soort dingen moet je ze aan kunnen bieden. Het is dus geen makkelijk dier om te houden als huisdier eigenlijk. Datzelfde geldt voor die Russische dwerghamster. Wat mijn ervaring is, is dat het afhankelijk is van bij welke fokker je hem haalt of je hem wel of niet met andere dieren kan huisvesten.

Emma: Okay.

Wilco: Dat wil dus zeggen dat ze op een bepaalde manier al doorgeven of ze wel of niet samenleven.

Emma: Is dat een stukje gewenning, socialisering of heeft het daar niet mee te maken?

Wilco: Nou ja, als ze samen opgroeien dan zie je dat die jongen dat op een bepaalde manier meekrijgen. Ik weet niet of dat dat werkelijk genetisch is of dat er iets in het gedrag zit wat dat ook bepaald of dat het iets is inde socialisatie als ze opgroeien wat daarvoor zorgt. Dus, dat vindt Dibevo misschien niet leuk, maar dan wordt het een ingewikkeld verhaal of je een hamster nog wel bij de dierenwinkel moet aanschaffen. Helemaal bij dierwinkels waar besloten is vanuit het hoofdkantoor dat alle dieren bij een groothandel vandaan moeten komen. Een groothandel waar zo alle hamsters bij elkaar gezet zijn als jonge dieren of ze nou wel of niet gewend zijn om samen te leven. Dat maakt het lastig en kan er dus voor zorgen dat het bij mensen thuis fout gaat.

Emma: Ik heb ook verschillende bronnen gezien over het feit dat de Russische dwerghamster nou wel of niet gedomesticeerd is. Heeft het daar ook nog mee te maken hoe fel ze zijn in hoe ze opgroeien?

Wilco: In ieder geval wat er in de lijn zit. En heeft dat dan met socialisatie te maken of heeft dat iets te maken met iets wat in het dier is veranderd dat durf ik niet te zeggen. Maar je ziet gewoon enorme verschillen daarin.

Emma: En hoe zit dat met de voeding bij de Russische dwerghamster? Gaat daarin nog veel fout of is de voeding minder gecompliceerd dan bij het konijn?

Wilco: Bij de Russische dwerghamster kan je kan en klaar voer kopen voor de hamster en in principe kan je daarmee uit de voeten. Dus dat werkt denk ik wel in mijn ervaring.

Emma: Komen de voedingswaarden dan ook goed overeen met wat ze in de natuur binnen zouden krijgen?

Wilco: Dat denk ik wel. Natuurlijk krijgen ze het dan wel op een hele andere manier binnen hé, maar als je kijkt naar de voedingsstoffen, dan denk ik wel dat dat redelijk overeenkomt ja. Je kan daarmee in ieder geval een goede gezondheid bij de hamster behalen.

Emma: Okay.

Wilco: Maar dat zegt niks over het gedrag wat nodig is om het voer te verzamelen, want het is een hamster en een hamster hamstert en die lopen s 'nachts kilometers om zijn voer te verzamelen. Omdat hij het ook van zover haalt hamstert ie het ook bij elkaar. Hij verzamelt het voor momenten dat ie slecht voer of eten kan vinden. Dat komt natuurlijk helemaal niet overeen met wat wij hem in gevangenschap aanbieden. Voer in een bakje, dat lekker kunnen pakken en dat naar z'n schuilplaats kunnen brengen. Ik denk ook wel als je gaat kijken naar gedrag en huisvesting dat er ook weer heel veel winst valt te behalen voor de Russische dwerghamster. Sowieso de grootte, daar wordt heel vaak niet aan voldaan. Ook niet de verblijven in een dierenwinkel.

Emma: Ligt dat ook aan het uiterlijk?

Wilco: vaak zijn ze toch aan de kleine kant de verblijven en het is ook niet makkelijk. Een Russische dwerghamster is ook niet makkelijk om te houden, want eigenlijk wil je dus ook dat hij goed kan graven en met tunnels die standhouden. volgens mij geeft LICG uit mijn hoofd ook aan dat een bak minimaal 40 of 50 centimeter diep moet zijn, zodat hij daar dan ook daadwerkelijk in kan graven. Dat is natuurlijk leuk, maar dat brengt ook van allerlei welzijnsrisico's met zich mee. Eigenlijk moet je je hamster toch wel iedere dag controleren hoe het met hem gaat. Dat betekent dat je hem iedere dag even moet kunnen zien. Dat is niet altijd persé op het moment dat die hamster wakker is.

Emma: Want die is s 'nachts wakker?

Wilco: Ja, dus wat betekent dat? Dat betekent dat je hem iedere dag eigenlijk even moet opgraven. Wat doet dat met het welzijn van de hamster hé? Geeft dat de hamster stress dat hij iedere dag uitgegraven wordt? Of is dat extra verrijking en gaat hij weer aan de slag met zijn holenstelsel? Als jij wilt voortplanten met de hamster wordt dat helemaal onpraktisch, want als je niet weet waar hij z'n nest gemaakt heeft dan graaf jij die jongen en alles over hoop eer dat je ze gevonden hebt. Dus daar komen ook weer allerlei ingewikkelde dingen bij kijken. Mijn ervaring is in ieder geval dat het in het onderwijs al niet goed werkt. Ook omdat die dieren elke dag gewoon even gehanteerd moeten worden.

Emma: En hoe doen jullie dat dan hier op school?

Wilco: We proberen te kijken naar een verblijf met deels kunnen graven, deels niet kunnen graven of maar bepaalde diepte te kunnen graven, zodat ze dus altijd goed bereikbaar zijn tijdens de lessen.

Emma: Ja.

Wilco: En je kan je afvragen: Is het kunnen graven het maken van die tunnels? Of is dat het kunnen uitvoeren van de graafbeweging? Maar goed daar zijn heel weinig tot geen onderzoeken naar gedaan. Dus daar kan je weinig over zeggen.

Emma: Überhaupt zag ik ook dat er veel meer wetenschappelijke informatie te vinden was over het konijn, dan in vergelijking met de Russische dwerghamster.

Wilco: Heeft er denk ik mee te maken ook dat konijnen natuurlijk nog steeds gegeten worden en in sommige landen nog veel meer als in Nederland, als productiedier gehouden worden.

Emma: Ja.

Wilco: En daar wordt dan onderzoek naar gedaan.

Emma: Ja, daar zag ik inderdaad een groot verschil in.

Wilco: Ja, dat klopt. Maar die informatie bereikt niet persé de consument. Nee, laat ik zeggen de houder, anders lijkt het net alsof we ze allemaal opeten.

Emma: Voor mij was het wel nieuw dat je vertelde dat de hamsters elke dag gecontroleerd moeten worden. Is dat wel bekend bij de huisdiereigenaren of? Tenminste voor mij is het nieuwe informatie wat ik hoor, maar ik heb zelf thuis ook geen konijnen of hamsters ofzo.

Wilco: Je wilt je dieren kunnen monitoren. Je wilt goed kunnen weten of het goed gaat met je dieren. Eigenlijk zijn de twee diersoorten die je gekozen hebt beide heel lastig om het welzijn van te bepalen. Vooral omdat ze allebei vrij weinig laten zien. Wat je bij hamsters ziet is dat als ze niet goed samengaan, dat ze tot bloedens toe kunnen vechten. Maar tegelijkertijd begrijpen veel mensen het gedrag ook niet altijd van een hamster. Dat is een beetje mens eigen hé. Antropomorfisme. Als wij het gedrag van een dier niet kennen. Dan is hetgeen wat wij in eerste instantie gaan doen, is het gedrag gaan vergelijken met gedragingen van mensen. Gedragingen die wij kennen zijn menselijke gedragingen. Dus als het dan overeenkomt met een menselijke gedraging dan zal dat in ons hoofd bij het dier wel hetzelfde betekenen als wat dat voor ons betekent, wat dus helemaal niet waar is. Dan gaat het over die Russische dwerghamster, die krijzen naar elkaar.

Emma: Dan denk je als mens: 'Dit gaat niet goed'.

Wilco: Precies, want als mensen naar elkaar krijzen, dan heb je ruzie. Die hamster kan dat ook doen als hij ergens ligt te chillen en er komt een hamster bij waar hij geen behoefte aan heeft, dan krijst ie daarnaar. Wil niet zeggen dat ze elkaar de tent uit vechten en als je dan niks doet dat er dan binnen een uur eentje dood ligt. Maar dat is wel doordat mensen verhalen horen over dat dat mis gaat het samen houden. Dan denken ze gelijk dus dat het fout gaat. Er ontbreekt gewoon zoveel aan kennis bij die hamstersoort, dat het heel vaak fout gaat. Maar ook in de tegengestelde richting hé. Dierenwinkels zeggen dat je ze alleen moet houden en verkopen ze ook alleen. Dat betekent dus dat je een dier wat van nature samenleeft, dat dat gedoemd is om de rest van z'n leven alleen te leven. Hierdoor kan hij niet zijn gedragingen vertonen die hij wel zou vertonen als hij met een soortgenoot zou leven.

Emma: Ja zeker, ik denk dat de dierwinkel onbewust echt wel een grote rol speelt in die informatieoverdracht. Het is het eerste informatiepunt waar ze komen.

Wilco: Ze spelen zelf echt een veel grotere rol dan dat ze zichzelf voor ogen houden. Ik begrijp ook heel goed dat er altijd een spanningsveld blijft over wat er mogelijk is binnen hetgeen wat je hebt. Uiteindelijk draait het er natuurlijk om dat je winst kan maken, dat je je personeel kan betalen, dat je eventueel kan groeien als bedrijf, noem allemaal maar op. Maar dat gaat over de rug van de dieren, zoals het nu is.

Emma: Chews en Nibbles noemde zelfs: 'Als je geld wilt verdienen met dieren, moet je er niet aan beginnen'.

Wilco: En ik denk dat dat te maken heeft met de vrije sector die speelt naast de dierenwinkels. Denk bijvoorbeeld aan marktplaats, waar iedereen alles kan doen wat hij of zij maar wilt.

Emma: Ja, okay. Helemaal duidelijk zo. We hebben het over de knelpunten gehad, maar wat zijn nou de dingen die wel goed gaan bij het houden van konijnen en Russische dwerghamsters?

Wilco: Bij de konijnen zijn er een aantal groepen die veel van zich laten horen, waardoor het langzaamaan meer bekend wordt. Er zijn dus langzaamaan steeds meer mensen die tijd, geld en ruimte ervoor uit willen trekken, maar er is nog steeds een hele grotere groep die dat niet doet. Dus ja er gaan dingen goed. Ja, steeds meer mensen houden ze groter en houden ze met z'n tweeën, maar daarmee ben je er dus lang niet.

Emma: Ja het is ook lastig, wanneer ben je er wel.

Wilco: Je gaat er nooit zijn, want met een hond en een kat ben je er ok niet. Ook daar zijn nog steeds misstanden. Dan maak ik misschien meteen het sprongetje naar positieflijst, iets verbieden is niet de oplossing. In geen enkele wijze en ik weet dat de dierenbescherming zegt: 'Die dieren worden dan niet meer gehouden, dus die dieren kan het leed niet meer aangedaan worden'. Mensen gaan een vervangend dier houden voor wat ze niet mogen houden. En of er dan een illegaal circuit komt... Er komt misschien een onbewust illegaal circuit. Mensen weten gewoon weg niet dat het niet mag of dat je hem niet mag verkopen via marktplaats. Degenen die hem dan koopt via marktplaats weet dan ook niet dat je hem eigenlijk niet mag houden. Dus ook daar speelt kennis ook voor een heel groot deel een rol, maar waarom zou je dat niet om kunnen zetten in het beter houden van de soorten die al gehouden worden? Eigenlijk is dit verspilde energie. Als je kijkt naar de positieflijst dan staat de Russische dwerghamster er niet op dus die mag je niet meer gaan houden, maar er staat een ander soort hamster op geloof ik.

Emma: Ja de goudhamster.

Wilco: Ja, ik bedoel een ander knaagdier die praktisch eigenlijk niet in Nederland gehouden wordt en die staat erop als geschikt dier. Wat denk je dat er gaat gebeuren?

Emma: Dan gaat dat soort gehouden worden.

Wilco: Dat is in ieder geval wat ik denk dat er gaat gebeuren en daarmee heb je dus niet persé het welzijn verbeterd, daarmee ga je het leed een ander soort aandoen. Of er gaan van een ander soort wat al gehouden wordt meer gehouden worden, waardoor er meer van dat soort dierenleed ondervinden bij de mensen thuis.

Emma: Ah, ja.

Wilco: Dus is de positieflijst een oplossing? Absoluut niet.

Emma: Nee, okay.

Wilco: In de verste zin van het hele woord.

Emma: Dan wil ik nog even een terugkoppeling maken. We hadden het gehad over kennis, dat daar een hele hoop in te behalen is. Is dat dan ook hetgeen waar de meeste winst in te behalen is of zijn er andere factoren wat het welzijn kan verbeteren?

Wilco: Ik denk in dit geval dat de overheid hierin wel een hele grote rol kan spelen. De overheid heeft namelijk de macht om bepaalde dingen te bepalen. Ze zijn natuurlijk in 2014 met de nieuwe Wet Dieren gekomen. De vijf vrijheden worden hierin vrij weergegeven. Er staan alsnog geen regels in waaraan je je moet houden. Ik denk wel dat dat zou kunnen bijdragen en uiteraard controle. Controle, controle, controle. Er wordt natuurlijk gezegd: 'Er is daar geen geld voor. Hoeveel geld moet daarvoor vrijgemaakt worden?'. Dan denk ik: 'Daarvoor zit ik niet in de regering, die mensen zijn daar zelf bewust voor ingestapt. Die keuzes moeten daar gemaakt worden.'. Ik denk wel dat daar de basis ligt.

Emma: Ja, okay controle, maar ze kunnen niet zomaar een controle bij de mensen thuis uitvoeren.

Wilco: Waarom niet?

Emma: Je kan toch niet zomaar een huis binnen treden voor controle?

Wilco: Als er nu een melding gedaan wordt, kan dat toch?

Emma: Bij een melding mag dat wel, dan hebben zij een reden om dat huis binnen te gaan, omdat zij moeten controleren. Nu kan dat niet zonder melding.

Wilco: Dan is het toch ook aan de mensen om een melding te maken als zij zoiets aantreffen?

Emma: Okay, zo kan je het ook zien ja.

Wilco: Als jij een dier gaat halen of gaat kopen en je treft iets aan, dan kun je daar een melding van doen.

Emma: Bij de winkels is het natuurlijk een stuk makkelijker om te controleren.

Wilco: Omdat daar de regels zo zijn dat je dat wel zomaar kan doen. Maar ik denk voor de particuliere houder dat daar de grootste oplossing zit. Daaruit vloeien dan ook weer regels voort die zouden gelden voor algemene verkoop die dan ook voor een dierenspeciaalzaak gelden.

Emma: Dat er dus meer duidelijkheid is door die regels waar mensen aan toe zijn zeg maar. Je hebt altijd een paar mensen die zich niet aan de regels houden.

Wilco: Uiteraard. Ook het invoeren van de positieflijst, heel leuk, maar werkt ook alleen maar als er gehandhaafd wordt. Dus waarom ga je niet handhaven op regels omtrent welzijn? Want die konijnen zijn nu niet geholpen hé.

Emma: Nee, die gaan op hetzelfde houtje verder.

Wilco: En over de hond en kat wordt niet eens gesproken met de positieflijst.

Emma: Dan gaan we nu officieel over op het tweede gedeelte over de positieflijst. Je denkt dus dat de positieflijst niet de oplossing is. Mijn vraag was verder nog: wat gebeurt er dan met het konijn dat wel op de positieflijst staat? Blijft hij op dezelfde manier gehouden worden zoals nu of verandert daar nog wat?

Wilco: Ja. Nee daar gebeurt dus niks in. Want dat wordt niet gevraagd van mensen van de positieflijst.

Emma: Omdat er niet gehandhaafd wordt?

Wilco: Nee inderdaad. Er wordt eigenlijk alleen maar gezegd: 'Het konijn wat je hebt mag je houden'.

Emma: Okay, ja duidelijk. Denkt u dat mensen zich gaan houden aan de positieflijst of dat mensen zich gaan verzetten?

Wilco: Ik denk niet dat het een bewust illegaal ding wordt. Wil je geld verdienen in de diersector, dat is gewoon niet heel erg makkelijk. De waarde van die dieren is ook dermate laag, ja sorry daar ga je toch geen illegaal circuit voor opzetten.

Emma: Ja, okay.

Wilco: Ja als zo'n dier nou per stuk duizend euro zou kosten, dan wordt het misschien ook interessant, maar dit is denk ik onzin. Dat gaat dus denk ik niet gebeuren. Wat je wel gaat krijgen denk ik is dat als er niet gehandhaafd wordt is dat het heel lang gaat duren voordat mensen weten dat het daadwerkelijk niet mag.

Emma: Misschien vergelijkbaar met het reptielenverbod wat in Noorwegen is geweest? Dus dat mensen de dieren gewoon blijven houden uit onwetendheid en dat er daardoor een onbewust illegaal circuit ontstaat?

Wilco: Ja joh, dat gaat zo makkelijk. Het gebeurt ook nog best weleens dat mensen per ongeluk een nestje hebben en als dat zo is en je weet ergens dat je ze niet mag houden, wat ga je dan doen met dat nestje?

Emma: Ik denk niet dat mensen het nestje zullen doodmaken nee.

Wilco: Die verkoop je toch gewoon nog of je geeft ze toch weg?

Emma: Ja.

Wilco: Snap je dus dat blijft nog heel lang gewoon in stand.

Emma: Ja, ja duidelijk. We hebben het net al gehad over hoe de konijnen hoe hier zelf gehouden worden, maar kunt u dat nog wat verder toelichten?

Wilco: Ja, ik heb je een voorbeeld gegeven. In principe worden ze allemaal samengehouden. Alle dieren worden ook gecastreerd, behalve dus degene waarmee we nog voortplanten. We hebben nu tussen de 40 en 50 konijnen en daarvan zijn er momenteel twee rammen en twee voedsters intact. Dus de rest is allemaal gecastreerd. Wat we dus doen is we houden ze zoals ze thuis ook gehouden zouden worden.

Emma: Okay, super goed! Mijn laatste vraag is of jullie het lessenpakket nog gaan aanpassen naar aanleiding van de positieflijst? Als hij wordt doorgezet? Of blijft het hetzelfde?

Wilco: Nee, dat wordt volledig aangepast. Daar zijn al gesprekken over geweest. Ook over: "Wat als hij doorgaat?". Voorzichtig ook al verdiept in de soorten die op de lijst staan die weinig gehouden worden. We zouden de soorten die er niet op staan mogen blijven houden, omdat we een dierentuin vergunning hebben. Dus dan mag je ze blijven houden. Alleen dan verliest het onderwijs zijn waarde, omdat je de studenten voorbereid op wat ze in de praktijk straks gaan tegenkomen. En als het goed is ga je die soorten straks niet meer tegenkomen of in ieder geval een stuk minder. Dus dan zal er hier ook een soort uitsterfbeleid komen voor die soorten. De eerste tijd is het natuurlijk nog wel relevant dat de studenten er nog wat van mee krijgen, omdat ze dan die soorten in de praktijk tegen kunnen komen. Als het goed is dooft dat uit en dan zullen die soorten hier ook uitdoven waarschijnlijk. Dit is zoals we er nu naar kijken hé.

Emma: Ja.

Wilco: Dus ja dan wordt het lesmateriaal ook aangepast. Maar dat heb ik nog helemaal niet gezegd. Ik denk overigens dat de positieflijst er helemaal niet komt. Ik denk dat hij weer weg geprocedeerd wordt.

Emma: Zo denken ze er bij de Dibevo er ook over. Er zijn natuurlijk enorm veel partijen die het treft, dus daar gaat tegenin gegaan worden.

Wilco: Dus ja.

Emma: Daar ligt ook mijn focus op in het onderzoek. Hoe gaat het in de toekomst? Je weet nooit wat er gaat gebeuren, maar op deze manier kan ik toch een beetje een indicatie geven door de experts te vragen.

Wilco: Echter bij sommige dieren kan je je best afvragen of het wel handig is om die in gevangenschap te houden. Zo is de Russische dwerghamster een best gecompliceerd dier om te houden vind ik. Het is dus niet verkeerd om daar een discussie over te voeren. Maar zo klakkeloos een positieflijst invoeren is denk ik ook niet de oplossing. En die hamster die koop je misschien voor 15 euro. Dat is gewoon te makkelijk, daar geldt dus de waarde is niet goed. En hoe los je dat op? Ja ik denk door er perken op te leggen hoeveel ermee gefokt wordt.

Emma: Ja er is echt nog een hoop te doen!

Wilco: Ja volgens mij is het probleem zo groot dat alleen de overheid hierin verandering kan brengen en een beslissende rol hierin kan spelen op die manier.

Emma: Nou hartelijk dank voor je tijd en dat ik even bij je langs mocht komen! Ik ben een hoop wijzer weer geworden.

Bijlage 12. Interview met Saskia Ober van het LICG.

Emma: Hartelijk dank voor je tijd! Laten we beginnen met het interview. Mijn eerste vraag aan u is, ja, wie bent u precies? En, wat is uw ervaring en verleden met konijnen en knaagdieren?

Saskia: Ik ben Saskia ober. Ik ben bioloog. Ik werk bij het LICG sinds 2008 als medewerker, kennis en informatieontwikkeling en dat houdt dus in dat ik samen met nog een collega van mij verantwoordelijk ben voor eigenlijk alle inhoud, dus de bijsluiters praktische documenten, de inhoudelijke kant van projecten die we doen. En daarnaast doen we ook eigenlijk met zijn allen nog een heleboel andere dingen, zoals de social media en de website bijhouden en al dat soort dingen. Dat is een beetje verdeeld over iedereen. Dus ja, dat is wat ik nu doe als werk. Nou ja, Ik heb dus biologie gestudeerd. Ik ben ook nog hondengedragstherapeut. Daar heb ik op de opleiding voor gedaan en dat doe ik nou op hele kleine schaal hiernaast nog, want ik werk wel fulltime. En ja mijn ervaring met konijnen, die begint eigenlijk al toen ik 1,5 jaar oud was. Toen kochten mijn ouders en konijn, dus Ik ben opgegroeid met een konijn. Toen ik 13 werd, kreeg ik mijn eerste eigen konijntje.

Emma: Ah ja wat leuk.

Saskia: Nou, die heb ik 4,5 jaar gehad, geloof ik. En toen is hij overleden. En toen heb ik een tijdje geen konijnen meer gehad, eerst een paar jaar niks en daarna ben ik overgestapt op ratten. Toen heb ik een aantal jaren ratten gehouden. Ik heb ook nog een jaartje of zo één muis gehouden. Dat is een beetje raar, één muis, maar dat kwam door biologie bij ons op het lab. Daar hadden ze muizen en daar liep er eentje op de vloer. Die was nog een jonkie en half uitgedroogd en die had ik toen nog net gered zeg maar, dus die heb ik nog een hele tijd eigenlijk gehad. Die was best wel tam. Zodoende ook nog ervaring met één muis en sinds 2001 ben ik weer met konijnen begonnen en sinds die tijd heb ik steeds twee konijnen gehad. Ik heb er nu nog eentje, omdat mijn andere oudste mannetje in mei heb laten inslapen. Die was 13 en degene die ik nu nog heb is ruim 11 en heeft een aantal gezondheidsproblemen. Die is niet zo makkelijk te koppelen, dus zij zit nu in haar eentje. Mijn idee is om hier nou ook te stoppen. Nou in elk geval voorlopig met het houden van konijnen, omdat het een hele hoop zorgen en tijd kost.

Emma: Veel mensen zijn er eigenlijk ook niet van bewust, nietwaar? Hoeveel zorg een konijn nou eigenlijk nodig heeft?

Saskia: Ja, klopt

Emma: Ja, leuk om te horen. Dat het echt zo vanaf kleins aan is begonnen ja, dan krijg je daar echt wel een gevoel en een passie voor natuurlijk. Nou, dan gaan we meteen een beetje diepe in. Hoe vindt u eigenlijk in het algemeen dat het konijn gehouden wordt dus echt bij de consument thuis? Laten we daar in ieder geval eerst naar kijken. Hoe wordt het konijn nou bij de consument thuis of het algemeen gehouden? Wat vindt u daar nou van?

Saskia: Nou ja, Het is redelijk lastig om daar iets van te zeggen, omdat er niet zo verschrikkelijk veel over bekend is natuurlijk. Er is in 2018 is er wel nog een onderzoek geweest door Claudia Vinke en Yvonne van Zeeland. Die hebben onderzoek gedaan naar hoe konijnen in verschillende typen van de branche en ook bij mensen thuisgehouden werden. En daar kwam uit dat erop zich goed nieuws te melden was, dat het de goede kant op lijkt te gaan ten opzichte van eerdere onderzoeken. Dus er werd geloof ik in die 2/3 van de gevallen werden soort konijnen sociaal gehouden. En, dat was al een verbetering ten opzichte van onderzoeken daarvoor en konijnen inderdaad werden in de onderzoeken ook ouder. Ja, dat zal iets van 6,5 jaar zijn, meen ik. Daarvoor zat het eerder in de orde van 4,5 jaar. Wat denk ik wel zo is, als je kijkt naar de uitkomsten van dat onderzoek, die zijn over het

algemeen behoorlijk positief en ik denk dat het dus een enigszins vertekent beeld geeft en dat er relatief veel mensen hebben meegedaan die bovenmatige interesse hebben in konijnen. Die mensen hebben konijnen voor zichzelf en hebben zich daarin verdiept. Dus ik weet niet of het echt een goed beeld geeft van hoe het konijn in het algemeen zo gemiddeld genomen in Nederland gehouden wordt. Ik heb wel de indruk dat er meer mensen zijn die konijnen met zijn tweeën houden. We krijgen de laatste jaren er ook weer wat meer vragen over konijnen koppelen en dergelijke. Maar ik zie ook nog best met enige regelmaat hokjes achterin tuinen staan waar dan gewoon een konijntje of soms twee konijntjes in zitten. In elk geval een zoveel te klein hokje wat ergens achter in de tuin staat, dat kom ik helaas ook nog wel veel tegen.

Emma: Oei dat is niet de bedoeling nee.

Saskia: Ook als je kijkt wat er verkocht wordt bij winkels en tuincentra. Daar zie je toch ook nog wel aardig wat dingen waarvan je denkt van: 'Ik hoop niet dat mensen dit gaan kopen, want er staat op dat het konijnenhok is, maar persoonlijk denk ik: 'Daar is het niet geschikt voor'. Dus het is heel lastig om echt iets te zeggen over hoe het konijn nou gehouden wordt. Het is ook moeilijk om erachter te komen denk ik, want dat heb je natuurlijk altijd als je werkt met enquêtes. Je doelgroep is heel lastig te benaderen. Je krijgt voornamelijk de mensen die geïnteresseerd zijn in konijnen die daarop een antwoord gaan geven. Dus dan krijg je toch een beetje een vertekent beeld, denk ik.

Emma: Ja, want je hebt ook enorm veel mensen die een konijn nemen voor hun kind. En nou ja, die hebben zich waarschijnlijk veel minder verdiept in het konijn dan mensen die echt oprecht interesse en een passie voor konijnen hebben.

Saskia: Ja natuurlijk. Ik denk wel dat er misschien wat meer mensen zijn die ook het konijn voor zichzelf hebben, dus niet zozeer voor de kinderen. Ik denk dat dat wel een stuk meer is dan hoe het bijvoorbeeld 20 jaar geleden was. Er is veel meer aandacht voor grotere hokken en met zijn tweeën huisvesten en dergelijke, ook omdat ervan uit denk ik dierenwinkels, maar ook vooral konijnenopvang en asielen en dergelijke, daar tegenwoordig veel meer nadruk op gelegd wordt. Eigenlijk kan je bij een asiel of opvang nergens meer een konijn alleen vandaan halen. Alleen als hij bij een ander konijn komt. Dus in die branche is er veel meer voorlichting en pushen we de goede kant op. De dierenwinkels hebben natuurlijk het happy konijn project gehad, samen met de dierenbescherming. Ik denk dat dat er ook wel toe bijgedragen heeft, dat het toch iets serieuzer genomen wordt het huisdier.

Emma: Dus het is als een stuk serieuzer hoe er naar het konijn gekeken wordt.

Saskia: Ik denk dat er steeds meer mensen zijn die dat op die manier doen. Ik denk ook dat er nog steeds, als je op Marktplaats kijkt waar konijnen worden aangeboden, daar krijg je nog steeds de aanbiedingen voor €15 en het hok krijg je er gratis bij. Of: 'Te koop de kinderen kijken er niet meer naar om'. Dat soort gevallen zie je ook nog steeds veel langskomen. Het is dus helaas niet dat alle mensen ervan overtuigd zijn dat het anders moet, maar ik denk wel dat er meer mensen zijn die konijnen anders houden dan dat je vroeger eigenlijk standaard was. Vroeger was het de standaard het konijn in z'n eentje te houden. Ik had mijn eerste konijn ook in z'n eentje, want je kocht gewoon een konijn. Daar was niks raars aan, want dat deed iedereen.

Emma: Ja precies, ja.

Saskia: Mijn eerste konijn had het echt fantastisch. Hij was wel in zijn eentje, maar hij liep de hele dag los door het hele huis heen. Dat was al een stuk beter dan de konijnen die in een heel klein hokje zaten de hele dag.

Emma: Okay, dus er zit dan wel echt een stijgende lijn in.

Saskia: Dat idee heb ik wel. op het gebied van konijnen zijn er best wat partijen die proberen aan voorlichting te doen. En om de andere manier van konijnen houden wel onder de aandacht brengen.

Emma: Waar denkt u dan dat voornamelijk het probleem ligt dat konijnen op de verkeerde manier worden gehouden? Een stukje kennis wat ontbreekt? Of is het een andere oorzaak waar dat door komt?

Saskia: Ik denk dat het deels kennis is, maar deels ook gemakzucht. Ik denk namelijk dat er best wel wat mensen zijn die hebben gehoord: 'Je moet een konijn met z'n tweeën houden', maar dan denken mensen snel: 'Mijn kind krijgt één konijntje, want anders hebben we nog meer ruimte nodig en dat kost alleen maar nog meer geld'. Ze zien het dan eigenlijk niet zien zitten om twee te kopen.

Emma: Okay.

Saskia: Dus ik denk dat er ook gewoon een hoop 'niet willen' erbij zitten of dat ze het zelf niet zo belangrijk vinden. Die hebben zelf een ander idee van dieren. Een dier kopen voor je kind, omdat je kind er al een tijdje over zeurt en dan geef je maar toe. Die hebben toch een andere kijk op dieren dan als je een dier koopt voor jezelf en je gaat je er helemaal in verdiepen. Ik denk dus dat het niet alleen een kwestie van kennis is, maar ook de algehele houding ten opzichte van dieren, de interesse daarin en de bereidheid om daar ook echt iets voor te doen.

Emma: De motivatie van de huisdiereigenaar.

Saskia: Ja, wat je ook wel eens hoort is: 'Als je twee konijnen hebt, trekken ze dan niet naar elkaar toe? Zijn ze dan niet meer tam naar de mens?'. Dat misverstand is er dat mensen denken dat als zij twee konijnen hebben dat zij alleen elkaar leuk vinden en niet de eigenaar.

Emma: Okay, ja.

Saskia: Terwijl dat vaak juist helemaal niet waar is. Een konijn dat in zijn eentje zich en angstig is omdat hij zich alleen voelt en in een klein hokje zit, gaat vaak veel eerder agressief gedrag vertonen, angstbijten en dergelijke. Konijnen hebben steun aan elkaar natuurlijk, maar dat betekent niet dat ze minder leuk zijn voor de mens. Ze zijn juist leuker voor de mens.

Emma: Ja, dat zijn misverstanden die uit de wereld geholpen moeten worden. Ja, okay dat is helemaal duidelijk. In mijn onderzoek heb ik de welfare principes benoemd om dierenwelzijn te meten. Deze methode wil ik ook aanhouden in mijn vragen. Dus hoe zit het met de huisvesting? Daar hebben we het al een klein beetje over gehad, dat is een beetje aan de kleine kant. Maar ik ben ook erg benieuwd hoe dat met de voeding zit van het konijn. Is dat in orde? Of wordt daarin niet altijd het juiste gegeven?

Saskia: Ik denk dat dat wel heel erg verschilt. Als je kijkt naar dat laatste onderzoek. Daar kwam best wel een gunstig beeld uit, dat konijnen allemaal best wel de goede voeding krijgen. Hooi, veel gras, niet te veel brokjes, groenten, dat was eigenlijk allemaal best wel positief.

Emma: Okay, ja.

Saskia: Ook daarbij is de vraag: 'Komt dat een beetje omdat het een geselecteerde groep is die mee heeft gedaan aan de interviews?'. Want in de winkels heb je nog steeds konijnenvoer liggen waarvan de vraag is of je dat wel moet kopen. Dat zijn goedkope gemende mixen met graantjes, dingetjes en zonnepitjes, enzo. Dan laten ze de bix liggen want die vinden ze minder lekker. Terwijl daar wel de meeste voedingsstoffen in zitten. Dus ik denk dat dat best gevarieerd is. Er is best veel goede

konijnen voeding op de markt tegenwoordig. Daar wordt ook wel gelet op voldoende vezels en dergelijke. Er zijn best wat merken die geen brokjes hebben waardoor je selectief kan gaan eten. Helaas zijn er ook nog steeds producten, van dezelfde fabrikanten, waarbij ze kiezen voor een mengsel van allerlei dingetjes. Mensen hebben daar het idee van: 'Dat is minder saai.'

Emma: Ja dat ziet er natuurlijk gezellig uit.

Saskia: Ja allemaal verschillende dingetjes erin, dan kan hij kiezen. En daar gaat het juist fout in, in dat kiezen. Dat is eigenlijk niet de bedoeling, dus wat dat betreft is er best veel variatie. Daarnaast is konijnenvoer ook redelijk prijzig, het goede konijnenvoer.

Emma: Okay.

Saskia: De goed samengestelde bix, waaruit ze niet kunnen selecteren, een hoog vezelgehalte, etc. Die merken zijn over het algemeen redelijk prijzig. Dus mensen die denken: 'Ik neem een konijn dat is een goedkoop dier voor m'n kind.' Die gaan niet zo snel over op die voeding. Die kiezen eerder voor zo'n zak met graan en bix. Ik verwacht dus dat het daar een beetje gemend is tussen mensen die een konijn hebben, omdat ze zich er echt in verdiepen en mensen die dachten dat een konijn een makkelijk huisdier is.

Emma: Dus begrijp ik ook dat geld dan ook nog een rol daarin kan spelen? Een konijn is inderdaad veel goedkoper dan een hond, dus dan kan de drempel hoger zijn om duurder voer te kopen, omdat die verhoudingen niet kloppen.

Saskia: Mensen die dus inderdaad denken dat een konijn een goedkoop dier is. De aanschafprijs is laag. Die zullen waarschijnlijk ook minder snel kiezen voor die duurdere bix-varianten.

Emma: Okay, dan is mij dat duidelijk. Hoe zit het dan over het algemeen met de gezondheid? Zoals mensen met een hond gaan sneller naar de dierenarts als zij zien dat er iets aan de hand is, dan een konijn waarmee wat aan de hand is. Zien we daardoor ook iets terug in de gezondheid? Of is de gezondheid redelijk goed bij de konijnen.

Saskia: Als je kijkt naar specifiek konijnen: er wordt nergens bijgehouden hoeveel konijnen er bij de dierenarts komen bijvoorbeeld of hoeveel konijnen er gevaccineerd worden. Dus ook daarin is het heel lastig om iets te kunnen zeggen over aantallen en percentages. Je kan wel zeggen, er zijn een aantal aandoeningen die relatief veel voorkomen bij konijnen. Denk aan gebitsproblemen, darmproblemen, dat zijn echt wel de meest voorkomende zaken die het meest gezien worden bij de dierenartsen.

Emma: Dat heb ik ook gelezen in wetenschappelijke artikelen ja.

Saskia: En dat komt natuurlijk voor een deel ook weer voort uit de voeding. Gebitsproblemen kan deels ook aangeboren zijn. Dan is de stand van het gebit verkeerd en dan slijt het verkeerd af, dan komen daar problemen door. Het kan ook te maken hebben met het geven van dat gemende voer. Daarin is een verband aangetoond met meer gebitsproblemen. Of het geven van te weinig ruwvoer, hooi, waardoor ze gewoon minder knagen en het gebit minder goed afslijt. En darmproblemen, konijnen zijn best gevoelig voor voerfouten, voor groenten die niet helemaal goed meer zijn, voer waar ze niet aan gewend zijn, te veel suikers, te veel koolhydraten en dat kan dan best snel misgaan. Als het konijn daar last van krijgt, dan gaat het ook heel snel mis met dat konijn. Als hij buikpijn krijgt waardoor hij niet meer eet, dan is dat echt wel een spoedgeval.

Emma: In de literatuur las ik ook, omdat konijnen prooidieren zijn, laten ze minder of op een andere manier zien dat er iets mis is. Merken de eigenaren daardoor ook minder snel op dat er problemen zijn?

Saskia: Ik denk dat mensen die er niet echt veel kennis van hebben, dat die minder snel door hebben dat er iets met het konijn aan de hand is. Als het konijn in zijn hok zit te zitten en zijn eten heeft laten staan en mensen weten dat niet, dan vullen ze dat in dat hij niet zoveel trek heeft. Iedereen heeft wel eens geen trek, misschien heeft hij te veel hooi gegeten ofzo en laat hij daarom z'n brokjes staan. Hij eet het vast straks wel op. Terwijl als mijn konijnen niet eten, dan gaan meteen al mijn alarmbellen af. Ik denk dan meteen: 'Dit is niet goed.'. Een konijn heeft nooit 'gewoon even geen trek'.

Emma: Nee precies ja. Een soort vermenselijking van het huisdier dan. Want zelf hebben wij ook weleens geen trek, dus kan dat konijn dat ook hebben.

Saskia: Als ze er niet zo veel voorkennis van hebben dan zien ze niet dat dat wel echt een serieus signaal is. Er wordt dan snel gedacht: 'We kijken het wel even aan.' En als je bijvoorbeeld je konijn buiten hebt zitten, je bent niet de hele tijd in de tuin bezig. Dan duurt het ook even voordat je dat door hebt misschien. Als mensen snel naar buiten gaan, de bix in het bakje gooien en weer naar binnen gaan vanwege de kou, dan hebben ze vaak niet eens de tijd om te kijken of ze wel gaan eten. Dan hebben ze dus helemaal niet door dat hij buikpijn heeft.

Emma: Nee.

Saskia: Dus je moet ook wel de tijd nemen. 'Gaaf alles wel goed? gaat ie eten?, liggen er goede keutels in het hok?' dat soort zaken. Je moet echt wel weten waar je op moet letten. Zeker ook als zo'n dier ziek wordt, dan is dat vaak iets waarmee je op korte termijn mee naar de dierenarts moet. Dat is anders dan met een hond, dan kan je nog zeggen: 'We kijken het even een dagje aan, hij is misschien niet zo lekker.' Dan is het niet meteen is alle staat van alarmbellen. Maar bij een konijn moet je meteen denken: 'Dit is echt niet goed.' Als hij na een uur nog steeds geen trek heeft dan moet je toch iets gaan doen.

Emma: Ja precies. Dat is dan weer een stukje kennis wat ontbreekt bij de mensen. En zit daar een beetje overlap in hoe het gedrag van konijnen is, dat mensen dat ook minder snel herkennen door dat ontbreken van kennis of is het stukje gedrag weer een andere wereld?

Saskia: Een konijn laat natuurlijk niet altijd even goed zien dat er iets aan de hand is. of in elk geval is het niet overduidelijk. Als je je konijnen goed kent en je kijkt vaak naar ze, dan kan je best wel zien dat er iets aan de hand is, want dan zijn ze gewoon net een beetje anders dan anders. Ik heb zelf altijd heel snel door als er iets met m'n konijnen aan de hand is, omdat ik ze gewoon veel zie. Ze zitten binnen. Dan merk je zulke dingen heel snel. Kleine dingen in het gedrag zijn dan net anders. Maar daar moet je dus wel op letten en je moet ook wel genoeg tijd en aandacht hebben om je een beetje te verdiepen in die dieren. Zeker als je nog niet zoveel ervaring hebt in een diersoort, dan is dat best lastig, want dan zie je dat soort dingen ook gewoon minder snel. Ik heb inmiddels al jaren konijnen ervaring, dus ik pik dat veel sneller op, maar als je voor het eerst een konijn hebt en je hebt verder een druk leven, dus je ziet je konijn ook niet heel erg veel. Of je konijn staat buiten en zie je hem niet zo vaak, dan pik je dat soort dingen niet zo snel op, omdat het niet overduidelijk is bij een konijn.

Emma: Nee, okay ja. Het letten op je dier is dus ook heel belangrijk.

Saskia: Ja. Weten wat voor jou dier normaal is en als er iets is dat anders is als anders, dat heeft dan waarschijnlijk een rede. En daar moet je wel alert op zijn, dat geldt natuurlijk voor alle dieren, maar prooidieren laten dat toch even minder snel zien. Ze kruipen weg in een hoekje als ze zich niet zo lekker voelen. Als je daar dan niet alert op bent, dan kan je dus dingen over het hoofd gaan zien.

Emma: Een belangrijk punt ja. Alle punten van de welfare principes bij het konijn hebben we nu behandeld. Hoe zit het bij de Russische dwerghamster? Hoe wordt die gehouden? Is dit een hele andere wereld? Of zitten er ergens ook overeenkomsten met het konijn?

Saskia: Dat is eigenlijk al helemaal moeilijk te zeggen, want daar is op wetenschappelijk gebied al helemaal niks van bekend. Voor zo ver ik weet is daar in Nederland niet echt onderzoek naar gedaan.

Emma: In de literatuur heb ik wel wat kunnen vinden over Engeland.

Saskia: Dat is inderdaad onlangs wel uitgekomen ja, maar dat is een onderzoek wat is uitgevoerd in 2016 meen ik. Naar dwerghamsters in Engeland die bij de dierenarts kwamen.

Emma: Ja.

Saskia: Daar is iets aan onderzoek gedaan. Daarin kon je zien: 'Wat komt er nou veel voor, waarmee worden ze aangeboden bij de dierenarts.' Dus daar kan je iets van zeggen. Hoe oud werden ze, dus daar is wel iets van bekend, maar dan heb je het al wel specifiek over mensen die met hun hamster bij de dierenarts komen. Ik denk dat een gemiddelde dierenarts niet zo vaak een hamster op zijn spreekuur krijgt. En in Nederland is er eigenlijk helemaal niks over bekend. Er is wel een keer een ongerief analyse gedaan door de WUR. In 2010 meen ik, maar dat was heel erg algemeen. Dus de knaagdieren werden op de grote hoop gegooid en er werd in theorie besproken wat daarmee mis zou kunnen gaan. Dus dan wet je eigenlijk nog niks.

Emma: Nee.

Saskia: En dat is ook heel lastig te achterhalen natuurlijk, want dan zou je daarvoor specifiek een onderzoek moeten opzetten. Als je echt wilt weten hoe gaat het nou met de Russische dwerghamster of met hamsters in het algemeen bij de Nederlandse consument of Nederlandse dierenhandel, maar eigenlijk is daar gewoon heel erg weinig zicht op.

Emma: Ik had zelf inderdaad ook door met mijn vooronderzoek dat er veel meer over het konijn was te vinden dan over de Russische dwerghamster.

Saskia: Ja, er zit ook een heel groot verschil in dierenartsen heb ik gemerkt in de loop van de tijd. Toen ik in 2001 mijn konijn als volwassene uit het asiel haalde, moest je als je naar de dierenarts gaat wel even goed van tevoren hebben opgezocht wat ie bijvoorbeeld wel en niet mag hebben aan antibiotica en dergelijke, want de kans dat de dierenarts dat weet is niet zo groot. Als je nu naar de dierenarts gaat met je konijn, zijn er veel meer dierenartsen die zich wel in konijnen verdiept hebben en kennis hebben. Dus wat dat betreft zie je dus wel dat er meer konijnen worden aangeboden bij dierenartsen en dat het konijn als het ware meer een volwassen huisdier is geworden. En ik vraag me af of dat bij de hamsters ook zo is. Ik denk eerlijk gezegd dat hamsters nog niet zo veel bij dierenartsen komen en dat er ook niet zo veel bekend over is bij dierenartsen.

Emma: Een hamster kan je zo ergens voor tien euro kopen en ze hebben een minder lange levensspan dan konijnen, kan het daar ook nog mee te maken hebben dat mensen minder snel met hun hamster naar de dierenarts gaan.

Saskia: Ik denk dat dat wel scheelt. Als je verwacht dat je dier twee jaar oud wordt en hij is anderhalf en begint al te sukkelen, dan zullen mensen misschien ook wel denken: 'Hij zal wel oud beginnen worden. Misschien is er gewoon iets met hem aan de hand'. Maar ook daar geldt: veel hamsters worden voor kinderen gekocht. Ouders vragen zich dan ook vaak af of je met dat beestje naar de dierenarts moet gaan, want inderdaad, het beestje zelf koste tien euro. Het consult bij de dierenarts kost 40 euro. Dus 'Ik weet het nog zo goed niet of dat nou zo nodig is.'

Emma: Ja.

Saskia: Dus dat komt ook nog wel eens voor. Dus wat dat betreft denk ik dat er wel verschillende afwegingen zitten in het zien als een serieus huisdier. De kosten die daarbij horen en dat het vaak een huisdier voor de kinderen is. Nou denk ik wel, als je kijkt naar internet en social media en dergelijke merk je best wel dat er bij de hamsters het een en ander veranderd is. De laatste tien jaar zie je steeds meer hamsterscaping. Dat is hamsters houden in grotere verblijven, met veel verrijking. Daar is veel meer aandacht voor. Ook bij dierenwinkels is er veel meer aanbod in dat soort spullen. Denk aan schuilhuisjes, trappetjes en andere inrichtingstoestanden daarvoor. Dus daar wordt ook wel meer aandacht aan besteed. Dus ik denk dat er ook daar best wel een beweging in zit en dat er meer mensen zijn die hamsters voor zichzelf gaan houden en ook proberen om dat op een zo goed mogelijke manier voor die hamster te doen. Tegelijkertijd zag ik afgelopen week een folder van een tuin- en dieren centrum voorbijkomen waar in de reclame een hamsterkooi stond die echt veel en veel te klein is. Totaal ongeschikt. Dan denk ik van: 'Sorry jongens dit kan echt niet meer.' En wat dat betreft valt er nog een hele wereld te winnen. Zeker op het gebied van hamsters waar er nog veel te vaak veel te kleine kooitjes worden aangeboden bij de dieren speciaalzaken en tuin centra. Daardoor krijgen mensen de indruk dat dat normaal is. Dat is dan een goed hokje voor je hamster. Dan heb ik het over die kleine hokjes met al die buizen toestanden. Daarvan denken mensen heel snel dat dat heel leuk is, want dan kan hij ook door een buisje lopen. Maar goed dat hokje is dan wel 40 bij 25 centimeter ofzo en dat is natuurlijk veel te krap.

Emma: Ja.

Saskia: Wat dat betreft denk ik dat er daar nog heel veel te winnen valt.

Emma: Ja ik kan me voorstellen dat mensen juist naar de dieren speciaalzaken gaan, omdat zij goed advies kunnen geven over die dieren en dat zij de juiste materialen en verblijven hebben wat goed is voor de dieren. Dus ja daar is inderdaad een hoop in te verbeteren.

Saskia: Ja en vooral, omdat hamsters met name bij die dieren speciaalzaken worden gekocht of bij het tuin centrum. Bij konijnen heb je nog opvang centra waar konijnen vandaan gehaald worden en fokkers met verschillende rassen eventueel. Ook zijn er nog wel eens mensen die zelf nestjes hebben op boerderijen of wat dan ook. Met hamsters is dat veel minder. Je hebt ook wel hamster fokkers en mensen die daar dus een hamster vandaan halen, maar dat zijn dan de mensen die al heel erg geïnteresseerd zijn in hamsters en zich er al meer in verdiept hebben. Anders ga je niet op internet opzoek naar een hamster fokker, omdat je speciaal een hamster van een hamster fokker zou willen hebben. De meeste mensen zullen gewoon naar een dieren speciaalzaak gaan en kopen daar en de hamster en het hokje en de bodembedekking en het voer. Dan ben je best wel afhankelijk van wat er daar dan verteld wordt en wat er aan voorlichting gedaan wordt, maar ook wat daar wordt aangeboden. Als mensen de hele riedel nodig hebben en er staat zo'n klein hamster hokje dan denken mensen: 'Er staat hamster hok dus dat is goed. Hartsikke leuk met zo'n buisje en zo'n leuk plastic speel huisje. Dat zal wel helemaal prima zijn, die nemen we mee.' Van hamsterscaping wordt snel gedacht dat dat voor gevorderden is, dat vinden ze veel te duur, veel te moeilijk en veel te

zwaar. Daar kiezen mensen dus niet zo snel voor. Zeker als ze de hamster voor hun kind komen halen.

Emma: Ja.

Saskia: Dus ik denk wat dat betreft gooi al die plastic bakjes uit die winkel. Daar moet je niet aan willen verdienen wat mij betreft, dat is gewoon weg veel te klein. Zoiets kan je hooguit een keer als ziekeboegbakje of vervoerbakje gebruiken ofzo.

Emma: Dat zou een goede verbetering zijn ja. We hebben het al over veel knelpunten gehad. Wat zijn nou de punten waarop het wel goed gaat bij de konijnen en Russische dwerghamsters?

Saskia: Als ik afga op de indruk die ik krijg van de vragen die wij krijgen bij het LICG en wat je op internet tegenkomt, op forums en dergelijke, is het positief dat er meer mensen zijn die de dieren willen houden op een zo goed mogelijke manier, volgens soortelijke behoeften. Ze letten dan op genoeg ruimte, sociaal houden, zorgen dat dieren iets te doen hebben, dat ze goede voeding krijgen, dat ze voldoende schuilplekken hebben, al dat soort zaken. Ik denk dat er dus meer mensen zijn die het goed doen. Ik kan het niet met cijfers onderbouwen, want er is verder geen onderzoek naar. Het zou fijn zijn als dat een keer met andere dieren dan konijnen zou gebeuren hé, want konijnen hebben tenminste wel een onderzoek. Wel met hele positieve uitkomsten en er zal ook wel vooruitgang in zitten denk ik, want het is niet helemaal te verklaren vanwege een positief beeld vanwege de geïnterviewde groep zeg maar.

Emma: Ja.

Saskia: Maar van andere knaagdieren is dat totaal niet beschikbaar. Dat is er gewoon helemaal niet.

Emma: Nee. Onderzoek is heel belangrijk voor dat soort inzichten ja.

Saskia: Ja klopt.

Emma: U bent natuurlijk werkzaam bij het LICG. Op welke manier gaan jullie te werk om dat algemene welzijn te kunnen verbeteren van konijnen en knaagdieren?

Saskia: Wij hebben sowieso de huisdierenbijsluiter die we maken. Daar staan al dat soort zaken in wat je moet weten voordat je aan zo'n dier begint. Het idee daarvan is dat mensen dat sowieso gratis via internet kunnen lezen, maar ook dat ie kan worden meegegeven in de dierenpeciaalzaak. Daarvoor hebben we ook een soort verkorte versie beschikbaar. Dat is op één A4tje, omdat het voor dierenpeciaalzaken toch wel een drempel bleek te zijn om zo'n hele lange bijsluiter te moeten printen als ze een konijn verkopen. Daarom kunnen ze bij ons dan die samengevatte versie in gedrukte vorm bestellen. Dan krijgen ze het uitgeprint toegestuurd. Die van het konijn is twee kantjes en die van de hamsters zijn één kantje. Daar staan alle basisdingen op van: 'het hok moet zo groot zijn en dit soort voer moeten ze hebben.' Hierbij staat ook een QR-code, zodat mensen voor het hele verhaal makkelijk naar de website kunnen. Zodat ze de hele bijsluiter kunnen lezen. Dus dat is zeker belangrijk denk ik dat de voorlichting bij aanschaf op die manier wordt meegegeven. Dat proberen wij zo makkelijk mogelijk te maken op die manier. Verder proberen wij via social media regelmatig berichtjes te maken bijvoorbeeld iets over hamsterscaping of iets over je konijn koppelen. Daarover hebben we natuurlijk ook allemaal informatie over op onze website staan. Dat is er ook voor knaagdierverblijven. We hebben meerdere documenten over konijnen koppelen of buikpijn bij konijnen of hoe je moet omgaan met konijnen die bijten, wat nog wel eens een rede is om een konijn af te staan. Op die manier proberen wij zoveel mogelijk informatie beschikbaar te stellen en de mensen bijvoorbeeld via social media te bereiken. Zelf doe ik in mijn vrije tijd artikelen schrijven voor

het Dibevo-vakblad. In die artikelen probeer ik er ook nog een keer extra aandacht op te vestigen voor de dierspecialzaken: 'Het is belangrijk dat je voldoende voorlichting geeft. Let erop dat mensen twee dieren nemen in plaats van één dier als het om een sociaal dier gaat.' Dat soort dingen, dat het belangrijk is dat je dat soort mensen dat meteen laat weten en dat het nodig is om soms eens kritisch naar je eigen assortiment te kijken. Wat wil je eigenlijk verkopen? Zijn de spullen die jij in de winkel hebt goed voor het dier, voor zijn welzijn?

Emma: Ja.

Saskia: En kan je je daarmee echt onderscheiden ten opzichte van de rest van het internet? Want je kan bij Amazon en Aliexpress heel goedkoop een hamsterhokje kopen. Daar krijg je verder helemaal geen informatie en dergelijke bij, dus hoe zorg je er dan voor dat mensen wel naar jou toe komen? En dat je de mensen kan uitleggen dat je toch beter dat grote hok kan nemen en dat je daardoor veel meer lol hebt van je dier en dat je dier er zelf ook meer lol van heeft. dus op die manier probeer je toch ook op de verkooppunten de kennis omhoog te krijgen en de mensen te motiveren om ook op dat soort welzijnsaspecten te letten en niet wat je allemaal kunt verkopen en kan verkopen moet je ook willen verkopen als het aan mij ligt.

Emma: Okay, dus jullie spelen best wel een grote rol in de bewustwording en kennis bij de mensen.

Saskia: Ja.

Emma: En denken jullie ook dat op dat punt het meeste winst te behalen is? Doormiddel van voorlichting?

Saskia: Op zich denk ik wel. Je wilt natuurlijk de kennis bij de mensen verbeteren en je wilt de houding van de mens ten opzichte van het dier veranderen. Zodat het eigenlijk als normaal gezien wordt dat jij zo'n hamster in een mooi, groot verblijf houdt in plaats van in zo'n klein hokje. Dat is de norm en dat kleine hokje is niet meer zoals we dat tegenwoordig doen. Dat idee wil je eigenlijk uitdragen dus niet alleen de pure kennis op zich, maar ook de houding ten opzichte van het dier. Het meer nadenken over hoe je een dier wilt gaan houden voor de aanschaf. Dat is iets dat kan je als LICG niet in je eentje doen. Dat moet je denk ik met alle organisaties die iets doen in dierenwelzijnsland doen. Hoe meer mensen dat van verschillende kanten horen hoe beter. Mensen beïnvloeden elkaar ook veel. Er zijn natuurlijk een aantal websites en forums over hamsters en konijnen bijvoorbeeld. Daar worden dat soort dingen ook geroepen en ik denk dat hoe dat allemaal elkaar versterkt, hoe meer effect je daarmee ook kan hebben. En ook zeker, wat er aan aanbod is in de dierenwinkels is en hoe daarmee omgegaan wordt. Zij hebben een grote voorbeeldfunctie en als je daar laat zien van: 'Goh, zo'n hamsterscaping verblijf, dat ziet er harstikke leuk uit.' En ik denk als heel veel mensen dat zien dat zij toch enthousiast kunnen worden en kunnen beseffen dat dat heel leuk is en dat ze dat ook willen voor hun hamster. Dat is ook leuk voor jezelf om mee bezig te zijn.

Emma: Ja, daarmee kan je mensen wel enthousiasmeren ja.

Saskia: Ik denk dat het heel belangrijk is dat je ook het goede voorbeeld geeft op zulke plekken. Dat dan vaak te zien is bij ons, bij de dierspecialzaak of andere websites, wat het goede voorbeeld is zeg maar, zodat dat eigenlijk de norm wordt.

Emma: Belangrijk inderdaad. Dan wil ik nu over gaan op de toekomst van de Russische dwerghamster en het konijn. De Russische dwerghamster die staat dus niet op de positieflijst die ze in 2024 willen instellen. Wat denkt u dat het effect gaat zijn hiervan op het dierwelzijn van de Russische dwerghamster?

Saskia: Dat ligt er een beetje aan hoe je dat bekijkt. Als je kijkt naar het welzijn van de individuele dwerghamster, denk ik dat het effect nul is. Als het dier niet meer gehouden wordt, dan is ie er niet en heeft hij ook geen welzijn. Niet slecht en niet goed. Dus het verbetert niet het welzijn van de Russische dwerghamster, want ja hij is er gewoon niet meer. Als je kijkt naar het hele voortraject van de verkoop en je kijkt op populatieniveau in plaats van individueel niveau, zou je kunnen zeggen dat de fok van Russische dwerghamsters is altijd vrij onduidelijk waar het allemaal vandaag komt. Er zullen vast fokkers zijn die de dieren op een goede manier houden, maar er zijn ook heel wat verhalen over dieren die uit Oost-Europa gehaald worden en daar in emmers in een stal gefokt worden. En ik heb daar geen inzicht in en LICG heeft daar ook geen cijfers over waar het allemaal precies vandaan komt. Dat is ook heel lastig te achterhalen. Dat is ook gebleken uit de onderzoeken van Vinke. Dat dat soort kanalen niet transparant zijn. En je kan je voorstellen als daar dat soort zaken spelen die gewoon niet goed zijn voor het dierenwelzijn, dat je in ieder geval dat er wel uithaalt.

Emma: Ja.

Saskia: Want als dat er niet meer is, dan hebben een hele hoop fokhamsters al niet meer die omstandigheden. Dus dan zou je kunnen zeggen dat in het algemeen dat het welzijn van Russische dwerghamsters, ja je kunt niet zeggen erop vooruitgaat als ze er niet meer zijn, maar dan is er ook niet meer een groep die een slecht welzijn heeft. Dus daarmee kan je misschien leed verminderen zeg maar. Aan de andere kant kan je je ook afvragen wat dan het verdere effect is, want de gewone hamster, de Syrische hamster staat wel op de lijst. En ik verwacht dat mensen dan een Syrische hamster nemen in plaats van een Russische dwerghamster. En wat gebeurt er dan? De Syrische hamster heeft een groter hok nodig, maar dat is duurder en daar hebben mensen geen zin in. Dus daardoor komen die in een te klein hok terecht. Syrische dwerghamsters zijn nog veel meer nachtdieren dan Russische dwerghamsters. Dus die zijn nog iets minder geschikt en gaan nog meer tegenvallen bij kinderen. Ze zijn nog bijteriger als je ze overdag wakker maakt. Dus ik vraag me wel serieus af: 'Wat je aan de ene kant dan weghaalt of dat aan de andere kant er dan niet gewoon weer bij komt?'

Emma: Ja.

Saskia: Dus ik vraag me af of het algemene dierenwelzijn van hamsters vooruitgaat, want mensen die een hamster willen voor hun kind zullen gewoon overstappen naar die andere hamsters, omdat die wel mogen. En dan krijg je dus gewoon precies dezelfde problemen. Het is niet zo dat de Russische dwerghamster moeilijker te houden is, dan een Syrische hamster.

Emma: Okay, dus waarschijnlijk zal het dus een slecht effect hebben op die andere hamsters die wel gehouden mogen worden.

Saskia: Dat verwacht ik eigenlijk wel ja, omdat ik denk dat het zich gewoon gaat verschuiven naar net een ander soort hamster. Ik denk niet dat mensen daar dan anders mee omgaan. Dan denk ik dat de Russische dwerghamster ook nog wel een stukje makkelijker is dan de Syrische hamster.

Emma: Dat zal dan waarschijnlijk vooral het effect zijn bij de consument. Zal het ook nog op andere plekken in de keten effect hebben? Zoals bij de fokkers en de dierwinkels? Die mogen ze straks niet meer gaan verkopen.

Saskia: Ik denk dat ook daar het gewoon gaat verschuiven naar meer Syrische hamsters, als blijkt dat mensen voor die hamster zullen kiezen. Want ik denk een groot deel van het publiek wat een hamster zoekt, die vinden ze super schattig en als ze voor hun kind dat toch zo'n soort dier willen

kopen en die Russische zijn er niet meer, verwacht ik van dat ze dan voor de goudhamster gaan. Het verschil is in hun ogen niet zo heel erg groot. Vooral als je er niet heel veel vanaf weet.

Emma: Ja, kan ik me goed voorstellen.

Saskia: Mensen die met zo'n idee een hamster gaan kopen, ja daarvoor is het één pot nat. Ik verwacht wel dat daar een verschuiving in gaat zitten en niet dat als die tak wegvalt dat mensen dan denken: 'Dan maar geen huisdier.' Dat verwacht ik niet.

Emma: Maar denkt u dan wel dat mensen er zich aan gaan houden? Dat er wel genoeg bewustzijn komt dat deze lijst er is. Zoals in Noorwegen is er een onbewust illegaal circuit ontstaan, omdat men niet van het reptielenverbod wist.

Saskia: Ik denk dat het net iets anders ligt, want met reptielen die worden heel veel onderling verkocht met fokkers en beurzen, etc. De hamsters gaan vooral via de dierenpeciaalzaken en die weten straks donders goed dat ze hem niet mogen verkopen. Die gaan niet het risico nemen om hem toch gewoon in de winkel te hebben. Er hoeft er maar eentje langs te komen die dat door geeft aan de NVWA en dan zijn ze natuurlijk de Sjaak. Dus ik denk dat de dierenpeciaalzaken zich daar gewoon aan zullen houden en daardoor zullen die dieren veel minder makkelijk verkrijgbaar zijn. Mensen zullen dus daardoor wel doorgaan hebben dat hij verboden is, omdat hij ook niet verkocht wordt. Dat gezegd hebbende denk ik ook dat er nog steeds mensen zullen zijn die via een andere weg dan toch aan een Russische dwerghamster willen komen. Want noem eens een wet waar iedereen zich aan houdt. Elke wet werkt zo goed als de handhaving en handhaven achter de voordeur gaat hem niet worden. Dus ik denk zeker niet dat de Russische dwerghamster in Nederland gaat uitsterven. Er zullen best mensen blijven die hem willen blijven houden en daar ook nog nestjes mee fokken en dat via, via weer weten te herplaatsen.

Emma: Ja.

Saskia: Dus helemaal weg denk ik niet. Dat is hetzelfde met malafide hondenhandel. Je mag niet ongevaccineerde, veel te jonge hondjes naar Nederland halen. Dat gebeurt ook gewoon, dat betekent niet dat iedereen zich eraan gaat houden. Dat is gewoon niet zo. De officiële dierbranche gaat zich er wel aan houden, want anders snijden ze zich alleen maar in de vingers als ze dat niet doen.

Emma: Ja en wat u zei, het is inderdaad ook enorm lastig te handhaven. Je mag niet zomaar bij iedereen binnenstappen. Bij die dierwinkels kan dat natuurlijk wel zomaar. En als we kijken naar het konijn, die staat wel op de positieflijst, gaan daar veranderingen in plaats vinden of blijft dat hetzelfde?

Saskia: Wat dat betreft doet de positieflijst helemaal niks voor het welzijn van het konijn, want hij mag nu gehouden worden en hij mag straks gehouden worden. Er worden geen voorwaarden gesteld, dus er verandert niks. Wat jammer is, want er zou een lijst komen met voorwaarden, dieren die onder voorwaarden te houden waren, het konijn was juist het dier wat op de lijst met onder voorwaarden te houden dieren kwam. Maar dat is weer over boord gegooid, dus er komen geen voorwaarden en dat betekent dat de welzijnsproblemen die er momenteel zijn bij konijnen, dat die precies hetzelfde blijven. Dat zal in elk geval niet door de positieflijst veranderen, want dat heeft daar dan helemaal geen invloed op. Het mag nu, het mag straks en er verandert niks. Dus wat dat betreft doet de positieflijst niks voor het welzijn van een konijn.

Emma: Nee precies. Het enige wat de lijst doet is andere dieren verbieden.

Saskia: Het enige wat misschien nog zou kunnen is, omdat er nog maar een beperkte keuze is in dieren, is dat er meer mensen zijn die een konijn, cavia of goudhamster hebben, omdat een ander dier niet meer mag. Ze hadden eigenlijk een ander dier willen hebben. Ik weet niet of dat heel veel voor gaat komen, maar wel sowieso bij die goudhamster. Dat is een dier wat heel veel lijkt op de dieren die niet meer mogen. Bij een konijn is het niet zo dat een soortgelijk dier weghaalt dus dat er enorm veel mensen zullen overstappen naar het konijn. Maar ik verwacht niet dat er straks heel veel mensen zullen zeggen: 'Dat beest mag niet meer dan maar niks.' Mensen die gemotiveerd zijn om een huisdier te houden, willen een huisdier houden dus dan zoeken ze toch maar iets waar ze wel aan kunnen komen. Het is echt even afwachten hoe dat gaat uitpakken en of er tegenvallers komen van de mensen die een konijn hebben genomen in plaats van hun eerder bedachte dier. Maar misschien pakt het ook wel positief uit, omdat die dieren misschien makkelijker zijn. Ja, dat is heel erg afwachten en wat dat weer voor het welzijn van die dieren gaat doen.

Emma: Ja, ik ben ook wel heel erg benieuwd wat er gaat gebeuren. We gaan het zien. Ik ben helemaal door mijn vragen heen eigenlijk dus ik wil je heel erg bedanken voor al je uitgebreide antwoorden en informatie!

Bijlage 13. Interview met konijn- en knaagdierenarts Fred van der Kolk

Emma: Ik heb u natuurlijk al wel eens eerder gesproken, maar kunt u nog eens vertellen over uzelf vertellen wie u bent en wat u verleden en ervaring is met konijnen en knaagdieren.

Fred: Dan krijg je een beetje hetzelfde als de vorige keer.

Emma: Ja, dat geeft niks!

Fred: Ik ben praktiserend dierenarts geweest, ik ben nu een paar maanden met pensioen, waarbij ik met toenemende mate met konijnen en knaagdieren te maken kreeg, waardoor ik op gegeven moment als specialist fungeerde. Dat was dan met name beeldvorming, röntgen en ook de internistische problemen met konijnen. Dat zijn konijnen die stil zitten, niet willen eten, hoe pak je dat aan. Daar heb ik een protocol voor gemaakt.

Emma: Wat goed zeg.

Fred: Sindsdien is dat balletje gaan rollen en word ik veel gevraagd voor nascholing, lezingen en andere bijdragen.

Emma: Ja.

Fred: En dat is leuk om te doen.

Emma: Fijn dat je op die manier nog kan bijdragen.

Fred: Ja.

Emma: Dan gaan we nu meteen het diepe in. Ik ben eerst benieuwd naar uw visie zelf. Hoe vindt u dat het konijn in het algemeen gehouden wordt? Kijkend naar de huisdierhouder.

Fred: Dat is het enige waarover ik kan oordelen ja. Ik heb er ook bewust voor gekozen om nooit iets met productiedieren te doen, want dan kom je in een heel ander speelveld terecht.

Emma: Ja dat is nu de focus waar we naar gaan kijken ja.

Fred: Ja met productiedieren kan ik niet mee om gaan dus. Hoe het konijn in het algemeen gehouden wordt? In een klap: beroerd.

Emma: En kunt u dat wat verder toelichten, waarom beroerd? Wat zijn daarvan de oorzaken?

Fred: De hoofdoorzaken zijn, de feiten, zorgonthouding. Enorm gebrek aan kennis en aandacht. Zorgonthouding vaak door naïviteit, door niet opletten. Vaak ook bewust, omdat het niks mag kosten. De zorgprijs bij een konijn staat niet in verhouding tot de aanschafprijs.

Emma: Nee dat is financieel niet in verhouding.

Fred: Nee, maar ik zeg tegen dezelfde mensen die het te duur vinden om een paar tientjes uit te geven aan een konijn, die hebben net twee weken geleden gratis afgehaalde katjes voor honderden euro's laten steriliseren. Dus het gaat ook niet helemaal op. Het is ook mindset.

Emma: Dus dat speelt ook een grote rol?

Fred: Absoluut.

Emma: En als je kijkt naar de soort houder. Je hebt mensen die kopen het voor hun kind en mensen die hem voor zichzelf willen houden.

Fred: Ja dat is een minderheid of het zijn mensen die hebben het eerst voor hun kind gekocht en zien dan wat voor leuke beesten het zijn.

Emma: En als we dan gaan kijken naar de Welfare Quality, wat ik heb genoemd in mijn vooronderzoek als meetstaaf voor het dierenwelzijn, je hebt enorm veel verschillende manieren om dat te doen, maar deze manier gaat echt over de basis wat een dier nodig heeft.

Fred: Dat is een bekende.

Emma: Ja, dan kijken we als eerste naar de voeding van het konijn. Gaat dat over het algemeen goed of ziet je daar nog veel dingen in fout gaan?

Fred: Het gaat goed als je letterlijk dit volgt (wijst naar welfare quality principes). Geen honger en geen dorst.

Emma: Okay en als we er diep en gedetailleerd op in gaan?

Fred: Dan is de voeding niet optimaal. Het is vaak te veel en vaak ook verkeerd van samenstelling. De meeste konijnen krijgen te calorierijk en te vezelarm eten.

Emma: Zijn dat dan te veel muesli 's of brokken?

Fred: Ja.

Emma: Moet er dan ook meer ruwvoer, zoals hooi gegeven worden dan?

Fred: Hooi wordt in principe al gegeven. Maar als jij de hele dag patat en lekkere snacks krijgt, dan heb je niet genoeg honger meer om je vezeltjes en je groentes te eten.

Emma: Ohja zo, dat klopt ja. Op die manier is dat wel logisch.

Fred: Dus ze geven te veel eten. Ook van het goede krijgen ze soms te veel. De norm is maximaal 20 gram per kilo konijn. Dat is voer, bix, en dan nooit de gekleurde melanges.

Emma: De gezellige muesli 's

Fred: Nee, waarop een lachend konijn op de verpakking staat. Net zoals de lachende varkens bij slagerijen in de etalage afgebeeld staan. Er valt niks te lachen.

Emma: Nee, dat is zeker weer zo'n marketing truc. Dat het erg leuk uitziet, zodat mensen het sneller kopen.

Fred: Ja, tuurlijk.

Emma: Daar zit dan misschien ook nog een probleem wat dat betreft.

Fred: Ja.

Emma: Okay en hoe zit het met de huisvesting van de konijnen? Denk aan oppervlakte, inrichting, wat vindt u daarvan hoe ze in het algemeen gehouden worden?

Fred: Te klein en te weinig beweging. Er zijn natuurlijk uitzonderingen in goede zin. Er zijn zeer goede uitzonderingen. Mensen hebben dan een prachtige konijnenwoning midden in de tuin laten maken

van twee verdiepingen, 100 vierkante meter. Daartegenover staan de konijnen die in die donkere rothokjes wegwijnen tot ze dood zijn.

Emma: Ja.

Fred: Ergens achter in de tuin. En ook de beter verzorgde konijnen, waar men goed op let, ik denk dat die toch te vaak in een te kleine ruimte zitten.

Emma: Wat vindt u dan een ruimte wat groot genoeg is?

Fred: Nou laat ik het zo zeggen. Ik vind dat een konijn een paar uur per dag onbelemmerd moet kunnen rondrennen in iets zo groot als een huiskamer.

Emma: Oh ja, okay. Dat is best fors, ik denk niet dat iedereen zich daarvan bewust is.

Fred: Hier heeft een konijn gewoond (laat woonkamer zien). Daar stond het mandje en ze kon overal heen. En als de deur open stond ging ze de tuin in.

Emma: Ja, leuk. Maar dat zal vaak niet zijn zoals mensen het voor zich zien. Eerder een kooi ofzo.

Fred: Nee zeker niet. Maar dat is minder erg dan zorgonthouding of voeding. Maar daar zijn inderdaad nog wel verbeteringen in mogelijk.

Emma: Daar is nog wat in te behalen.

Fred: Ja.

Emma: Bij huisvesting past ook wel een stukje verrijking. Wordt dat meer toegepast door mensen? Of is dat nog zeer minimaal?

Fred: Die konijnen in wegwijnhokjes hebben helemaal geen verrijking. En een konijn wat in huis gehouden wordt, heeft veel meer prikkels als een konijn wat in een tuin gehouden wordt. Dus daar heb je al een enorm verschil. En als twee keer per dag je konijn door de kamer heen laat rennen, dan heeft ie al een andere situatie. Ook al heb je een basis verblijf met weinig bijzonders, dan is dat toch al anders dan als hij alleen daarin moet zitten.

Emma: Ja dat is waar.

Fred: Wij lopen ook niet de hele dag door het bos te rennen en over het strand te lopen. Wij hebben ook niet de behoefte om continue heftig geprikkeld te worden.

Emma: Nee, okay. Als je kijkt naar het sociale gedeelte, konijnen worden niet altijd samen gehuisvest zover ik begreep. Ik weet niet of dat bij de huisvesting hoort of bij het gedrag.

Fred: Dat hoort denk ik bij 9 ofzo. Maar dit is niet perfect op het konijn afgesneden, dusja. Een konijn hoort niet alleen gehuisvest te zijn. Er zijn uitzonderingen, zoals mijn konijn. Ken je Bernice Munch van naam? Konijnen gedrag beschrijft ze in het boek high-five met je konijn. Daar is zij de auteur van. Daar ga ik volgende week een podcast mee opnemen. Die zij: 'Bullshit, ieder konijn kan samen met een ander konijn, alleen is het soms heel erg zoeken naar de juiste partner.'

Emma: Okay.

Fred: Waar ik in België woon, mijn buurvrouw is een paard en dat paard kan niet met andere paarden, maar paarden horen niet alleen te staan. Maar dit paard is buitengewoon nukkig en schopt andere paarden de wei uit. Mijn konijn zat samen met de hond hier tv te kijken en was deel van het gezin, dan heb je een hele andere situatie. Ook al woont ie samen met een cavia of heeft ie goed

contact met een kat, dat geldt voor mij ook als een tweede konijn. Het hoeft niet precies een konijn te zijn.

Emma: Nee.

Fred: Maar als je het dus bij huisvesting zet: ze horen niet alleen gehuisvest te zijn.

Emma: Okay, maar gebeurt dat nog veel?

Fred: Ja, ja. En dat is om twee redenen. Eén omdat je een konijn alleen koopt, omdat je maar één konijn wil en dan geen verzet krijgt bij de plek van aanschaf. Twee omdat het tweede konijn doodgaat en dat men denkt: 'Als ik nu weer een nieuw konijn koop gaat de ander weer dood en dan blijf ik bezig.'

Emma: Ja, duidelijk. Ja, de gezondheid, hoe is het daarmee gesteld? Wat ik had gelezen is dat een konijn een prooidier is, dus als er wat aan de hand is dat hij dat moeilijk laat zien. Zijn de huisdier eigenaren daarvan ook op de hoogte of mist die kennis?

Fred: Kennis en aandacht. Als je niet naar een konijn omkijkt, ook al zou het konijn het laten zien, dan weet je nog niet of hij ziek is. Dat verklaart waarom konijnen doodgaan op hun logeeradres bij de burens. Omdat zij minder naar het konijn omkijken, die gooien er elke dag eten in en zien niet dat het eten door het hele hok verspreid ligt of wat dan ook. Of dat het konijn wordt aangevreten door de maden of wat dan ook. Dus als je niet naar het konijn kijkt dan neem je ook geen signalen waar. En ja het is een prooidier, maar het zijn geen wilde dieren meer en heel veel mensen merken toch wel dat een konijn stil in een hoekje zit.

Emma: Ja, okay. Dat wordt dus opgemerkt

Fred: Ja, de gezondheid van het dier. Je hebt konijnen die de dierenarts nooit zien en tien jaar worden. Je hebt ook mensen die jarenlang tobben met hun konijn en dat het toch niet lukt om zo'n konijn overeind te houden. Dus daar zit enorme variatie in, vooral als je kijkt naar dwerggrassen. Die hebben veel meer problemen en worden veel minder oud, door allerlei aanlegproblemen.

Emma: Dus dat heeft ook met genetische aanleg te maken.

Fred: Zeker wel. Maar het standaard huiskonijn, ik zie meer kneuzen bij honden dan bij konijnen qua constitutie.

Emma: Oh dat verbaast me wel!

Fred: Ja, ja. Ik weet niet hoe dat komt.

Emma: Nee.

Fred: Ook omdat een hele hoop konijnen zie ik nooit. Die gaan dood zonder dat ik ze gekend heb.

Emma: Ja, niet iedereen stapt met zijn konijn naar de dierenarts.

Fred: Ja, dan zeg ik: 'Goh u bent 5 jaar geleden met Fluffy hier geweest, hoe is het nou met hem?' en dan krijg ik als reactie: 'Oh ja die lag opeens dood in z'n hok.' Dan weet je niet of dat beest 3 maanden ziek is geweest of niet.

Emma: Nee.

Fred: En of dat waargenomen had kunnen worden, dat weet ik ook niet. Ik ben er nooit bij.

Emma: Nee, lastig

Fred: Ja.

Emma: En als we dan kijken naar het gedrag, heeft dat overeenkomsten met de gezondheid? Omdat je ook hierbij je konijn in de gaten moet houden? En u zei dat ze eigenlijk te klein gehuisvest worden, kunnen ze dan wel hun natuurlijke gedrag vertonen?

Fred: Nee, natuurlijk niet. Daarom moeten ze ook niet te klein gehuisvest worden. Ja, gedrag, ik zie beweging hier niet bij staan, maar dat is ook heel belangrijk. Heel veel konijnen hebben te weinig beweging. Zitten heel vaak gedrongen in elkaar. Ik heb ontzetten vaak konijnen met vergroeiingen in de rug, omdat ze de hele tijd in zo'n houding zitten. Je krijgt op gegeven moment als konijnen ook te zwaar zijn zoolzweertjes. Dus nee ze kunnen gedrag niet... Mensen laten mij filmpjes zien van konijnen die bunnyflops maken of hoe heet dat andere woord?

Emma: Binky?

Fred: Binky, ja. Harstikke leuk, maar die beweging kunnen ze niet maken als ze in een hokje zitten ter grootte van een aquarium.

Emma: Nee.

Fred: Dus ja. Te kleine huisvesting leidt ook tot het niet goed kunnen ontplooien van hun gedrag.

Emma: Nee, okay. Zo is het voor het konijn helemaal duidelijk. Dan wil ik nu over gaan op de Russische dwerghamster. Hoe vindt u dat die in het algemeen gehouden worden? Los hiervan.

Fred: Ja, die zie ik veel minder vaak. Heb je wel eens in Parijs het Centre Pompidou gezien?

Emma: Nee, ik ben nog nooit in Parijs geweest.

Fred: Ik zoek even een plaatje op. Je denkt vast waar wil die man toch geen?

Emma: Ik ben wel heel benieuwd nu ja.

Fred: Dat is een gebouw waarbij alle nutsvoorzieningen aan de buitenkant zitten. En zo worden vaak ook een hoop hamsters gehouden. Dat is in ieder geval dit gebouw. Dat is ontzettend grappig om te zien. Alle buizen en pijpen lopen aan de buitenkant. En een hoop hamsters hebben een verblijf wat daar een beetje op lijkt.

Emma: Ook met van die buizen inderdaad.

Fred: Ik vind dat altijd erg kollig om te zien. Die beesten komen heel erg monter over. Ik moet er zelf niet aan denken om de hele tijd... goed. Ik zou ook niet weten waarom ik een Russische dwerghamster zou willen houden overigens. We gaan het straks hebben over het verbieden ervan. Ik denk waarom zou je ze houden.

Emma: Mensen vinden ze misschien schattig.

Fred: Ja dat denken ze, want dat zijn ze helemaal niet. Het zijn krenge. Toch kom ik ook hele leuke en lieve beestjes tegen die ik gewoon mag onderzoeken, maar dat zijn de minderheid.

Emma: Okay.

Fred: Het bekende fenomeen is hij komt bij de dierenarts voor onderzoek, hij bijt in je vinger, ik trek keihard terug, de hamster vliegt door de kamer achter de koelkast terecht, bloedende vinger, dat is een klassieker.

Emma: Haha.

Fred: De laatste tijd onderzoek ik hamsters in een bakje met wat anesthesiegas. Dan vallen ze in slaap en kan je alles onderzoeken en dan kan je kwaliteit leveren en dan zijn ze weer wakker.

Emma: Zonder bloederigheid.

Fred: Ja. De Russische dwerghamster, het zijn natuurlijk dieren die 20 keer zo klein zijn als een konijn. Misschien wel 50 keer zo klein, echt heel klein. Dus die hebben ook wat minder ruimte nodig denk ik. Ik denk niet dat zij in de natuur een hele steppe tot hun beschikking hoeven te hebben. Dus die hebben naar verhouding minder huisvestingsproblemen. Ik zie ze veel minder en ook daarbij een hele hoop opeens doodliggen zonder dat de mensen waargenomen hebben dat er ziekte verschijnselen waren. Een bekende is dat ze in winterslaap gaan, omdat het koud en donker is. dan komen ze ermee met: 'Volgens mij is hij dood wat moet ik ermee?' Dan zeg ik: 'Nou volgens mij ademt ie nog.' En dan warmen we hem op en dan doet ie het weer.

Emma: Wow, bizar.

Fred: En dan is het: 'Oh verdorie ik heb de vorige al in de vuilnisbak gelegd. Dus ook heel veel kennis wat ontbreekt daar. Verder zijn het dieren die volledig op zichzelf zijn en die dan maar door die buizen rennen enzo, maar ik denk dat de huisvestingsproblematiek daar minder erg is.

Emma: Okay, ja. Ik heb ook verschillende bronnen gelezen die elkaar tegenspreken over het feit of ze nou groepsdieren zijn of solitaire dieren?

Fred: Ze scheuren elkaar helemaal in stukken. Ik zou zeggen dat ze solitair zijn.

Emma: Okay, ja de meeste worden denk ik ook wel alleen gehouden, maar ik heb ook mensen gehoord ie echt van mening zijn dat het groepsdieren zijn.

Fred: Ja, dat geldt ook voor chinchilla's. Die kunnen elkaar volledig verscheuren, die zijn heel kritisch. Natuurlijk zijn ze in zoverre sociaal, anders kunnen ze zich niet voortplanten. Maar ik denk dat de manier waarop ze hier doorgaans gehuisvest worden, dat je er niet makkelijk een tweede erbij kan zetten. Nogmaals als ze een hele steppe voor zich hebben, dan zal het vrij makkelijk zijn om sociale contacten te onderhouden. Dat hebben ze veel meer ruimte voor zichzelf.

Emma: Ja, klopt. En als we dan naar de Welfare Quality normen kijken. De voeding voor een hamster is natuurlijk anders dan voor een konijn.

Fred: Ja, veel minder kritisch.

Emma: Is het dan ook makkelijker om het juiste te geven dan voor een konijn?

Fred: Volgens mij wel. Bovendien, die hamsters zijn veel minder afhankelijk van de juiste hoeveelheid vezels dan konijnen. Nog een stapje verder, muizen kan je een poppenhuis te eten geven. Daar kunnen ze maanden mee voort. Dus nee dat is veel minder kritisch.

Emma: Dus dat zit dan wel goed in het algemeen?

Fred: Nee, ik denk niet dat dat een probleem is.

Emma: En de huisvesting, daar hadden we het net al kort even over...

Fred: Als ik naar punt 4 kijk, dat is de reden waarom hij van de positieflijst gehaald wordt, daar komen we straks op denk ik.

Emma: In principe kunnen we daar nu ook wel naar kijken. Het komt nu zo toch ter sprake. Het thermale comfort.

Fred: Deze dieren kunnen niet tegen ons koude klimaat, maar dat kunnen wij ook niet en daarom wonen wij in huizen. En daarom wonen ze bij ons in huis.

Emma: Ja, daarover heb ik het ook gehad met Gerrit. Dat is dan de reden waarom die van de lijst is gehaald, maar hij wordt binnen gehuisvest.

Fred: Omdat er mensen zijn die vinden dat hij niet gehouden moet worden, dus zoeken ze naar een plekje waar ze nog een extra vinkje kunnen plaatsen. Zoals bij het konijn een vinkje is weggelaten, omdat ie anders niet gehouden zou mogen worden.

Emma: Oh ja? Dat heb ik niet eens opgemerkt.

Fred: Je hebt iets van vijf risico punten

Emma: Een soort checklist idee toch?

Fred: Ja, en een daarvan is, een voedingsrisicofactor, dat is het doorgroeiende gebit van een konijn. En die is niet meegenomen in de beoordeling. Anders had hij een vinkje te veel gekregen.

Emma: Okay, ja.

Fred: Dat betekent: er zijn hele perverse prikkels. Er is een hele sterke lobby vanuit hele sympathieke organisaties. Zoals dierbescherming, Partij van de Dieren, Sophia stichting. De dierenbescherming wil eigenlijk dat zo'n beetje alle dieren verboden worden, behalve de dieren die zij en hun eigen kinderen houden. Dat is heel hypocriet. Dus moet je maar zoveel mogelijk verbieden en dan gaan ze eraan voorbij dat er bij de dieren die er het meeste gehouden worden, dat daar de meeste welzijnsproblemen zijn. Een grote speler die heel veel macht heeft bij de overheid. Stichting AAP die is erbij gebaat dat er veel dieren in beslag worden genomen. Die vinden het heel fijn als er dieren verboden worden, er dieren in beslag worden genomen, en daar kunnen zij dan geld voor krijgen.

Emma: Ja.

Fred: Dus er lopen een paar perverse prikkels die niet goed uitpakken voor de dieren zelf.

Emma: Nee. Laten we daar straks dieper op in gaan.

Fred: Ja.

Emma: Nu gaan we even terug naar hoe de Russische dwerghamster wordt gehouden. Qua huisvesting dus binnen. En qua ruimte?

Fred: Relatief veel beter dan konijnen, omdat ze zo klein zijn.

Emma: En de gezondheid als je kijkt naar de levenspan worden ze minder oud.

Fred: Ze worden minder oud. Je merkt heel weinig aan ze. Ze trekken zich heel veel terug. Ze zitten vaak de hele dag in zo'n bakje wol, daar doen ze in slapen of boos naar je kijken. En wat kun je als eigenaar merken aan ze? Ze hebben diarree, een afwijkende ademhaling of ze zitten stil, meer kun je eigenlijk niet aan ze zien. Dat ze vermageren is meestal niet goed te zien, want ze laten zich niet pakken. Maar deze beesten zitten vaak redelijk goed in elkaar.

Emma: Ja, maar slapen ze dan overdag?

Fred: Ja.

Emma: Is het daardoor ook lastiger om iets te kunnen zien aan de gezondheid? Omdat ze dan ook in die wol ingenesteld zijn.

Fred: Ja, inderdaad daarin zitten ze en als ze wakker zijn zitten ze boos naar je te kijken. Dus ik snap niet waarom je ze zou willen houden, dat is wel duidelijk. Het zijn ook diertjes als die bij ons komen, zijn het vrij banale dingetjes. Gebroken pootjes, omdat ze in hun rad zijn blijven haken. Toch ook nog wel wat longontstekingen, wat huidklachten, maar ik vind het wel meevallen.

Emma: Okay, ja.

Fred: Ja.

Emma: In vergelijking met het konijn.

Fred: In vergelijking met het konijn valt het heel erg mee.

Emma: Ja, en hoe zit het met het gedrag?

Fred: Ja, ik heb daar minder verstand van. Ik merk weinig gedrag van ze, want ik zie ze niet. Als ik ze zie dan zitten ze in een doosje met wol en dan moet ik ze eruit halen. Dus ik kan daar helaas verder niks over zeggen.

Emma: Nee, dat snap ik.

Fred: Dan moet je echt de eigenaren spreken, een goede houder.

Emma: Ik heb besloten om geen houders bij mijn onderzoek te betrekken, omdat je dan te maken hebt met zoveel verschillende meningen en houdingen tegenover huisdieren. Dat is heel lastig om daar een goed algemeen beeld van te kunnen krijgen.

Fred: Maar zijn er überhaupt mensen die veel verstand hebben van hun gedrag? Zoals er wel van konijnen een aantal mensen zijn.

Emma: Ik heb ook een interview gehad met het LICG en het Aeres MBO Barneveld. Die wisten daar wel wat over te zeggen, maar inderdaad, over de andere punten meer.

Fred: Ja, dat geldt dus ook voor mij.

Emma: Dus inderdaad wordt er over het gedrag het minst gezegd.

Fred: Ze zijn altijd boos in ieder geval.

Emma: Ja, maar dat hoorde ik ook veel bij de anderen. Omdat ze dan overdag wakker gemaakt worden, raken ze boos en gaan ze bijten.

Fred: Ja en wij moeten ze onderzoeken.

Emma: Ja, haha en dan word jij gebeten. Ja, nou dan gaan we door naar de volgende vraag. Wat zijn nou de grootste knelpunten bij het houden van konijnen en de Russische dwerghamster? Als we dan als eerst weer kijken naar het konijn. Wat is het moeilijkste punt van het houden van een konijn?

Fred: Voor wie? De eigenaar, het konijn of mij?

Emma: De eigenaar, omdat dat degene is die de zorg moet aanbieden aan het konijn.

Fred: Het grootste knelpunt is dat ze een konijn in huis hebben waar ze niks mee hebben.

Emma: Nee. Geen passie eigenlijk.

Fred: Geen passie, geen compassie, geen kennis. Er wordt erg makkelijk over gedacht. Heel veel verkooppunten zeggen: 'Het zijn hele makkelijke dieren, niet veel eisend.' Terwijl ze veel lastiger zijn dan honden en katten om te houden.

Emma: Een verkeerd imago dan, wat het konijn heeft.

Fred: Ja. Goed, Dibevo die probeert tegenwoordig wat meer op kwaliteit te werken, maar een hele hoop verkooppunten kan het geen bal schelen.

Emma: Daar draait het misschien meer om de winst.

Fred: Ja, precies. Dus heel veel mensen zijn gewoon onbekend met wat ze in huis halen.

Emma: Ja en is dat ook zo bij de Russische dwerghamster?

Fred: Ik denk het wel. Alleen die zijn minder veel eisend. Het probleem wat bij konijnen wordt uitvergroot, valt daar wel mee. Ik denk dat je nog een stap terug kan gaan, de goudvis. Die zwemt of die zwemt niet, meer kun je daar verder niet mee.

Emma: Eens een keer het aquarium schoonmaken, eten geven en klaar.

Fred: Ja en die Russische dwerghamster die staat in gedrag weer wat verder van ons af en daardoor kan je wat minder analoog denken. Met een hond kan je zien wat voor bui hij heeft. Bij een konijn ook, maar bij een dwerghamster niet en bij een goudvis ook niet. omdat wij daar gewoon verder vanaf staan.

Emma: Ja, daar heb je wel een punt mee ja. We hebben het over veel dingen gehad waar het niet goed mee gaat met het houden van konijnen en dwerghamsters. Bij de Russische dwerghamster viel het dan wel mee.

Fred: Ja daar viel het mee. Dat gaat best goed. Ze gaan dood voordat ze ziek worden hé, zo'n beetje. Ja, knelpunten bij het houden van konijnen hé. Ik heb laatste een lezing gehouden over het oude konijn en weetje wanneer ik het meeste de vraag krijg: 'Hoe oud kan een konijn worden?' als het konijn iets heeft, waardoor ze iedere 3 weken of maand bij me langs moeten komen.

Fred: Dan gaan ze pas vragen hoe oud kan een konijn worden en een knelpunt is dat die konijnen veel ouder worden dan mensen verwachten.

Emma: Okay, ja.

Fred: Ze gaan ervan uit dat een konijn 4-5 jaar mee gaat en die konijnen worden 8, 10 of 12 jaar.

Emma: Ja.

Fred: Dat is ook een knelpunt.

Emma: Ja, een grote inschattingsfout van de houder.

Fred: Ja. Maar goed wat er wel goed gaat dat is... Ja ik weet nog een knelpunt, heel veel dierenartsen weten er geen bal vanaf.

Emma: Heeft dat te ook maken met ook de manier van opleiden waar we het in het vorige interview over hadden gehad?

Fred: Er is nu een kentering gaande, samen met stichting Konijnenbelangen en nog wat freaks. Er is actie geweest op de faculteit om meer onderwijs te vragen en daar gaat dus lichtelijke verandering in komen. Het ligt dus niet aan degenen die daar het onderwijs geven, want die zitten ook met de handen in het haar, maar dat ze te weinig tijd krijgen van de faculteit. De vorige decaan vond het allemaal flauwekul. Nutsdieren en dan af en toe een hond of een kat, misschien wel helemaal terug naar de jaren 50. De inschattingsfout die de faculteit heeft gemaakt is dat ze heel veel modulair onderwijs boden voor zelfstudie. Ik ben zelf ook student geweest. Ik vond het geen leuke en wel een zware studie en ook ik vroeg: 'Moet ik dat echt weten voor mijn tentamen?' Anders dan doe ik dat later wel, wat er staat ook nog een tentamen virusziektes voor over een week en die moet ik ook halen. Het is heel moeilijk voor een student die het heel druk heeft ook nog eens facultatief z'n kennis te vergroten terwijl dat niet hoeft voor de cijfers.

Emma: Ja, snap ik.

Fred: Dus ze gaan ervoor zorgen dat er weer meer verplicht onderwijs komt voor dat soort dieren.

Emma: Hartsikke goed. Dat is al stap één.

Fred: Dat is inderdaad stap één, maar het is nog steeds een knelpunt, want mensen gaat met hun dier naar de dierenarts en die kunnen er niks mee en dan gaat ie toch dood, dus de volgende keer gaan ze er niet mee naar de dierenarts. Dat is dus ook een knelpunt. Wat er wel goed gaat: er zijn steeds meer dierenartsen die zich wel nascholen. Er komen betere dierenartsen. Er komen steeds meer verkooppunten die kritisch zijn aan wie ze leveren. Hierzo bij de Jumper zijn ze voor zichzelf begonnen, weg bij de franchise. Die zijn begonnen met het weigeren van één konijn verkopen. Ze zijn gestopt met het voer in kleurtjes te verkopen. Ze zijn gestopt met verblijven verkopen die onder de minimale afmetingen waren. Ze kregen steeds meer gedonder met klanten die daar boos om werden en nu verkopen ze helemaal geen konijnen meer.

Emma: Oei, okay.

Fred: Ja, maar er is dus een kentering gaande in de verkooppunten en volgens mij doet Dibevo ook iets in kwaliteit van personeel.

Emma: Ja, zij zijn bezig met dat keurmerk, Dierbaar. Die normen doen zij ook steeds updaten.

Fred: Dat zijn kleine verbeteringen. Daar ben ik Gerrit en co. dankbaar voor. Het is natuurlijk wel de grootste organisatie qua commerciële toestanden. Dus dat is wel een verbetering.

Emma: Ja.

Fred: Absoluut. Er zijn goede standaard voeders in de handel, de dierenartsen worden iets beter en de verkooppunten ook. Dat gaat wel goed.

Emma: Ja, dat is super. Wat is de oorzaak dat het nu aan het verbeteren is? Heeft dat te maken met de status van het dier? Of komt er toch meer kennis?

Fred: Het is van alles een klein beetje. Een enkeling kijkt nu naar de LICG-bijsluiter. Er is een heel netwerk bij Stichting Konijnen Belangen die een lijst heeft met konijnkundige dierenartsen, voor wat het waard is. Dit is typisch zoiets als: hele kleine stapjes zetten over een lange periode met merkbare verbeteringen.

Emma: Ja.

Fred: Zo moet je het zien. We hebben nu één goed vaccin. Het is ook een stukje goed opvoeden van de cliënt. Dus dat is dan bij de dierenarts, dat hij niet meepaat met de huisdierhouder, maar zegt: 'Je bent verkeerd bezig.'

Emma: Bewustwording creëren.

Fred: Maar dat zijn hele kleine stapjes. Het is nog steeds zo dat de massa van de mensen denkt: 'Oh wat leuk een konijn voor mijn dochter.'

Emma: Dus er is nog een hoop te doen.

Fred: Absoluut.

Emma: Op welke manier bent u dan bezig met het verbeteren van het algemene welzijn van de konijnen en knaagdieren?

Fred: Nascholing bij dierenartsen, lezingen. Ik kan ze natuurlijk niet dwingen.

Emma: Nee, natuurlijk.

Fred: Ik heb een paar maanden geleden weer een hele zaal studenten gehad. Die heb ik een hoop dingen verteld die ze niet op de opleiding krijgen. Ook afgelopen oktober heb ik een lezing gegeven op het konijnsymposium. Vroeger heette dat 'Konijnen voor dummy's' en nu 'Help een ziek konijn'. In drie kwartier deel ik dan alles met ze wat ze moeten weten om een ziek konijn, zonder dat ze daar verder wat van weten, om daar mee verder te komen. Daar zijn afgestudeerde dierenartsen bij wiens oren klapperen bij het horen wat ik vertel. Dat hebben ze nooit meegekregen op de studie.

Emma: Bizar.

Fred: Dus dat is echt heel bizar. Dus daar kan ik bijdragen, leveren. Zolang ze mij vragen doe ik dat en ook dit soort dingen

Emma: Ja, dat vind ik natuurlijk ook superfijn dat dit zo kan.

Fred: Ja.

Emma: En op welk gebied denkt u dan dat er de meeste winst te behalen is?

Fred: Ik denk kennis is een foldertje waar de basics in staan. Ik denk mindswitch. Dat je alleen een konijn moet nemen als je dat zelf wil. Dan komen mensen met een konijntje en een kind dat nauwelijks praat en dan zegt ze: 'Nou vertel jij maar Laurens-jan, het is jouw konijn.' En dan zegt ik: 'Nee, het is uw konijn. U bent verantwoordelijk.' En dan heb je even dat ze in verzet gaan. Maar dan zeg ik: 'Ik wil het van u horen.' En die zegt dan: 'ja ik weet het eigenlijk niet.' dat kind kan nog net praten, maar mag nog geen autorijden en kan ook nog niet voor zichzelf zorgen, maar krijgt wel het mandaat om voor een konijn te zorgen en dat dus ook niet kunnen. Dus ze moeten een konijn nemen, omdat ze het zelf willen. Je moet een konijn nemen net zoals je een hond neemt. Als je die mindswitch hebt, want voor een hond hebben mensen alles over. Ook als je die voor niks uit het asiel krijgt. Dus alleen kopen als je het zelf wil. Niet voor je kinderen, hoe dol je ook op je kinderen bent.

Emma: Ja, lijkt me een heel goed punt. Oh, ik zie dat ik een vraag had overgeslagen, dat gaat over de misverstanden. We hebben het er eigenlijk al wel een beetje over gehad. Heel veel mensen zeggen dus: 'Het is maar een konijn of het is maar een Russische dwerghamster.'

Fred: Ja, klopt.

Emma: Zijn er nog andere misverstanden waar we het nog niet over hebben gehad?

Fred: Dat is geen misverstand, dat is een mindset. Ik heb ook nog een cd daar zingt een zangeres: 'er was maar een neger.' Nu mag je dat woord niet eens meer gebruiken, maar nog steeds zijn er mensen die als 'minder van belang' worden geacht. Mag ik eisen dat mensen voor €800 een CT-scan laten maken?

Emma: Dat is een lastige.

Fred: Dat is lastig. Dus wie ben ik? Dus het is inderdaad, maar een konijn. Maar je kunt ook zeggen: 'In Oekraïne worden steden gebombardeerd. Gelukkig is het niet hier'. Hoe verder het van je af is, hoe minder zwaar het telt. Hoe minder dicht het dier bij je staat, hoe minder het telt voor jou. Zo'n hond staat veel dicht bij je. Dus het is inderdaad maar een konijn.

Emma: Ja.

Fred: Dat is geen misverstand.

Emma: Nee, okay.

Fred: Dat is: Hoe sta je er tegenover? Ik ken ook mensen daar is het konijn alles voor ze. Die gaan dus wel die CT-scan laten maken enzo. Dus dat is eigenlijk geen misverstand. De meeste misverstanden zijn dus: Hoe oud kunnen ze worden? Konijnen en knaagdieren kan je ook niet echt op een hoop gooien, want knaagdieren zijn ook ratten en muizen en nogmaals die hebben nauwelijks verzorging nodig.

Emma: Ja, okay duidelijk.

Fred: En onder konijnenhouders is er een groot misverstand dat konijnen makkelijke dieren zijn.

Emma: Dat wordt door iedereen gedacht ja.

Fred: Ja en dat is dus niet zo. Ze hebben meer verzorging nodig en konijnen hebben ook behoefte aan meer veterinaire zorg. En die is voor konijnen als het goed is net zo duur als voor honden en katten. In mijn praktijk waar ik als laatste heb gewerkt was een consult voor het laatst €60. Nou wat kost een Russische dwerghamster, wat kost een konijn? Dus het staat absoluut niet naar verhouding en daar bestaat een misverstand. Dat wij rekening houden met die verhouding. Het plakken van een band van een fiets is net zo duur als het plakken van een band van een wrak, want je bent als fietsenmaker even lang bezig. Zo moet je het zien.

Emma: De prijs van de konijnen en knaagdieren omhoog.

Fred: Ja, net als van de sigaretten. Waar gaat het geld dan heen denk ik dan.

Emma: Ja, precies. Ik wil nu gaan kijken naar het tweede gedeelte de positieflijst.

Fred: Ja.

Emma: We hebben er al een paar woorden over gesproken.

Fred: Ja.

Emma: De Russische dwerghamster staat dus niet op die lijst. Met name door dat thermale comfort. Wat denkt u dat het effect gaat zijn van de positieflijst specifiek op de Russische dwerghamster?

Fred: Er zullen mensen zijn die ze blijven houden en die gaan dan niet meer naar de dierenarts. Dus je krijgt nog meer zorg onthouding. Dat geldt voor alle verboden dieren. Daarom denk ik niet dat je dieren moet willen verbieden. Dieren onder voorwaarden houden, maar niet verbieden.

Emma: Dus u denkt wel dat ze gewoon gehouden blijven worden?

Fred: Ik denk het wel.

Emma: In die zin gaat er dus niet gehouden worden aan de positieflijst.

Fred: Nee, alleen dan ondergronds

Emma: Een illegaal circuit dat er ontstaat?

Fred: Ja, dat denk ik wel. Ze planten zich makkelijk voort, ook al zijn ze asociaal naar elkaar. Dus er is in ieder geval geen positief effect op het welzijn van de Russische dwerghamster. Hoewel een hamster die er niet is kan ook nergens aan lijden.

Emma: Dat is het wel theoretisch gezegd.

Fred: Bovendien, dan halen ze die beestjes uit België.

Emma: Daar mag het wel.

Fred: Het gaat ook niet lukken om die hamster niet op de positieflijst te krijgen, omdat de beredenering niet klopt. Los daarvan, hypothetisch zou het geen bijdrage leveren aan het welzijn.

Emma: Ik heb ook van anderen gehoord dat mensen dan gaan kiezen voor een hamster die dan wel op de lijst staat, die dan wel mag. Denkt u dat er zo'n soort verschuiving plaats vindt of dat niet persé.

Fred: Denk jij dat er überhaupt gecontroleerd wordt? Dát er iemand langs de deur gaat: 'heeft u een Russische dwerghamster?'

Emma: Haha, ja dat is onmogelijk denk ik.

Fred: Nee, ik heb een ander soort. Ik denk niet dat ze de kennis hebben om dat te kunnen zien. Het ging al fout met het verbod op de pitbull-achtigen.

Emma: Ja, ze kunnen hooguit de winkels controleren.

Fred: Ja, maar het is niet werkbaar.

Emma: Nee, je kan niet zomaar bij mensen hun huis binnen gaan.

Fred: Nee het heeft geen enkele zin. Bij olifanten gaat het een beetje lukken.

Emma: Ja, apen en leeuwen daarvan vinden mensen het logisch dat je die niet mag houden, maar dit zijn veelal nog best populaire dieren.

Fred: En bovendien, hier vallen de welzijnsklappers niet. De welzijnsklappers vallen bij de meest gehouden dieren die nog gewoon op de positieflijst staan. Ik noem er vier: Hond, kat, konijn, cavia. Daar vallen de meeste welzijnsklappen, omdat die gewoon niet goed gehouden worden en dan zijn honden en katten makkelijker te houden dan konijnen en cavia's.

Emma: Kijk we gaan automatisch over naar de volgende vraag, want inderdaad, het konijn staat wel op de positieflijst.

Fred: Ja.

Emma: Gaat daar nog iets veranderen, omdat die wel op de positieflijst staat?

Fred: Integendeel, want nu staat ie op lijst twee officieel. Wist je dat?

Emma: Er zijn drie varianten toch?

Fred: Drie varianten ja. Eén is ja, twee is onder voorwaarden, drie is nee.

Emma: Maar ik begreep dat de lijst onder voorwaarden ingetrokken wordt en dat deze dus gewoon op de positieflijst staan?

Fred: Er is via de rechter afgedwongen, dat is een actie van mij en Phillipy geweest, we hebben consequent de normen die de overheid zelf heeft, opgeplakt op het konijn. Toen bleek dat het konijn absoluut niet gehouden kan worden zonder voorwaarden, dus niet op lijst één mag, niet op de positieflijst mag. De rechter heeft gezegd: 'U heeft gelijk, die komt op lijst twee.' Toen zei de overheid: 'Fijn, maar daar gaan we niks mee doen.' Dus dat is het. Hij staat officieel op lijst twee, maar daar gaat de overheid niks mee doen. Dus daarmee zie je dat de overheid helemaal gestuurd wordt door symboolpolitiek en niet op waar de klappen vallen ingrijpen.

Emma: Nee.

Fred: de hele konijnenwereld is in rep en roer. Als je belt met Stichting Konijnen Belangen, dan krijg je te horen: 'Schandalig, de Russische dwerghamster mag er niet op en het konijn wel.' Belachelijk, Schandalig. Dus in weze het tegendeel. Nu wordt het konijn weer vogelvrij op papier, want er worden geen voorwaarden gehouden aan het houden van konijnen. Niet eens het minimum hok-maat.

Emma: Dibevo denkt ook aan houderij-eisen.

Fred: Ja, houderij voorschriften, maar dan voor alle dieren. Ook voor honden, katten, weet ik veel. Dat zou welzijn verbeteren, mits de houderij-eisen ruim genoeg zijn.

Emma: Ja, precies ja.

Fred: In Duitsland heb je minimeisen waar je aan moet voldoen. Ik zou zeggen maar daar niet minimaal van maar iets optimaals.

Emma: Een soort aanbeveling.

Fred: Ja, maar dan wel wettelijk. Dat kan ook niet optimaal gecontroleerd worden, maar dan kan je als ambtenaar ingrijpen als een konijn in zo'n donker hokje achter in de tuin zit. Want dan staat het zwart op wit hoeveel ruimte een konijn moet hebben en zoveel beweging per dag en dergelijke.

Emma: En misschien wordt het dan ook eerder opgemerkt door andere mensen. Dan er misschien meer aandacht naar komt.

Fred: Mogelijk. Ja en dan krijg je ook dat iemand niet zes Deense doggen in een flatje van 100 vierkante meter kan houden.

Emma: Ja.

Fred: Voor alle dieren is het beter om die positieflijst te laten voor wat het is. Alle dieren houderij voorschriften. Daar moeten we naar toe.

Emma: Ja, dat is wel een hele klus om dat op te stellen, maar daarmee is wel een hoop te behalen.

Fred: Maar nogmaals, dat komt door partijen, spelers in het veld, die eigenlijk vinden dat je helemaal geen dieren moet houden. Dus die willen wel de positieflijst, daarmee kan je dieren verbieden. Met houderij voorschriften mag iedereen die rare gestreepte hagedis houden. Terwijl die beestjes worden gehouden door bleke jongemannen, die heel veel weten over die dieren. Veel meer dan de gemiddelde huisdierhouder van konijnen weet. Dus daardoor krijg je een soort symboolpolitiek, helaas, omdat er

dus mensen zijn die principieel tegen zijn op het houden van dieren. Een stapje milder is: geen dieren houden, maar wel onze eigen hond natuurlijk. En dan heb je de partijen die verdienen aan inbeslagnames. Er spelen helaas een paar vervelende perverse prikkels bij machtige partijen die persé de positieflijst willen, boven de houderij voorschriften.

Emma: Ja. Heel krom eigenlijk.

Fred: Ja. Dan zijn we al bij de laatste vraag volgens mij.

Emma: Eigenlijk heeft u daar zoniet al antwoord op gegeven.

Fred: Gaan mensen er zich aan houden?

Emma: Net zei u: 'Nee, want er zullen nog steeds mensen zijn die een Russische dwerghamster willen houden.'

Fred: Er zullen mensen zijn die er zich aan houden, maar stel je wil je houden aan de positieflijst en je hebt een Russische dwerghamster... Als de politiek slim is, komt er een overgangstermijn.

Emma: Zover ik weet komt die er ook. Wat ik had gelezen.

Fred: Wel?

Emma: Ja.

Fred: Een overgangstermijn. Een hamster wordt twee jaar, dus dan kan je met een overgangstermijn van twee jaar zonder moeite de hamster laten verdwijnen, maar een konijn wordt tien á twaalf jaar. Wordt het een overgang van tien jaar? Daar geloof ik niks van. Kijk wat er in die Brabantse schuren gebeurt. Het is verboden om amfetamine te maken en het gebeurt. Dat is een beetje te veel uitgaan van de goedheid van de mens. Nee hoor en je kunt er geld mee verdienen, ook al worden ze gefokt voor slangenvoer. Ja, sommige mensen zullen er zich aan gaan houden, maar zeker niet iedereen en dan krijg je ondergronds en dat mensen niet meer naar de dierenarts durven komen. Ik heb zelfs gehad, toen ze hier hondenbelasting wilde invoeren, de dierenarts had een meldplicht daarvoor. Ik moest bij de gemeente hondeneigenaren melden. En toen al zeiden mensen: 'Ik ga niet met de hond naar de dierenarts, want ik wil geen hondenbelasting betalen.' Dat soort dingen geeft aan dat het ondergronds gaat. Dat is nooit in belang van het dier.

Emma: En daarmee gaat het dan slechter met het dierenwelzijn.

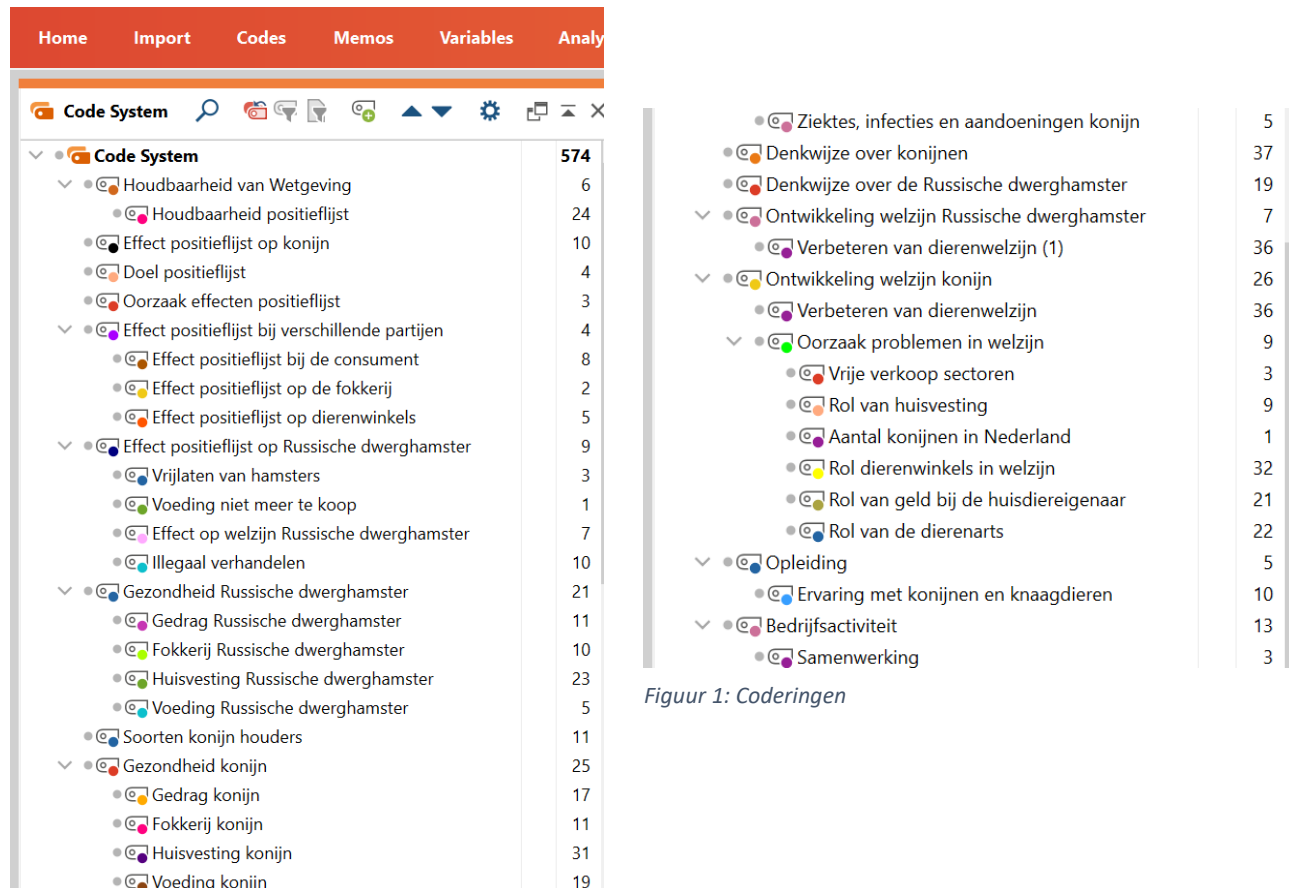
Fred: Juist.

Emma: Ja, we zijn door de vragen heen. Hartelijk dank voor de antwoorden en uw tijd uiteraard.

Fred: Geen dank, als er later nog dingen zijn, kun je me altijd vragen hé.

Bijlage 14. Aantal coderingen per onderwerp

In totaal zijn er 574 coderingen gedaan. Het aantal coderingen per onderwerp bevindt zich in figuur 1: Coderingen. De onderwerpen met de meeste coderingen zijn ‘verbeteren van dierenwelzijn’ onder het kopje ‘ontwikkeling welzijn Russische dwerghamster’ en onder het kopje ‘ontwikkeling welzijn konijn’. Daarnaast hebben de onderwerpen ‘rol dierenwinkels in welzijn’, ‘gezondheid konijn’, ‘houdbaarheid positieflijst’, ‘huisvesting Russische dwerghamster’, ‘rol van de dierenarts’ en ‘rol van geld bij de huisdiereigenaar’ boven de 20 coderingen.

Figuur 1: Coderingen

Bijlage 15. Welzijn konijn op dit moment

Tabel 12: Welzijn van het konijn op dit moment.

<i>Welzijn voor invoering positieflijst</i>	Huidig: Positief	Oorzaken positief	Huidig: negatief	Oorzaken negatief	Totaal positief/negatief
Algemene Gezondheid (Deze onderwerpen vallen niet onder de specifieke coderingen om welzijn konijn vast te leggen)	Konijnen worden ouder +1		Slechte verzorging -4	Zorgonthouding, gebrek aan kennis en aandacht en geen geld over willen hebben voor het dier. 4x	-3
			Geen aandacht voor het dier: Er worden geen ziekte signalen waargenomen, waardoor konijnen sneller doodgaan. -3	Houders hebben geen oprechte interesse in het dier 1x	-3
Voeding	De meeste konijnen krijgen goede voeding +2	Veel soorten voeding 2x	Darmproblemen 2x -2	Voerfouten zoals groenten, voer waar ze niet aan gewend zijn, te veel suikers, te veel koolhydraten 1x	0
	Altijd voer tot de beschikking +3		Te veel krachtvoer, wat voor gezondheidsproblemen zorgt -2	De mens gaat voor het dier denken en ontbreken van kennis 2x	1
Gedrag	Verdwijnen specifieke gedragingen van de ram > goede groepssamenstelling +1	Castreren 1x	Niet kunnen ontplooiën van gedragingen -2	Niet genoeg ruimte en niet samen gehuisvest 2x	-1

			Bijten van soortengenoten -1	Het vrouwtje wordt rits 1x	-1
			Niet opmerken van afwijkende gedragingen -3	Het dier niet kennen/ weinig aandacht aan besteden aan het dier 3x Het dier laat ziekte/ afwijkingen anders zien omdat het een prooidier is 3x	-3
Huisvesting	Konijnen worden vaker samen gehuisvest +1	Er is meer aandacht voor samen huisvesten 1x	Te kleine verblijven -3	Verkeerd houden van konijnen in dierenwinkels (voorbeeldfunctie) 2x	-2
			Alleen huisvesten -2	Bij sommige winkels kan je ze nog alleen kopen 1x Kennis en gemakzucht 2x	-2
Fokkerij	Gezondere konijnen +1	Hogere natuurlijke selectie doordat er geen pre- en probiotica gegeven wordt. 1x			1
Ziektes, infecties en aandoeningen	Geen resistente bacteriën, geen coccidiose of Bordetella infecties +1	Door richten op goede fokkerij 1x	Gebitsproblemen -2	Verkeerde samenstelling in voeding en genetische aanleg 1x	-1
			Darmproblemen -2	Voerfouten zoals groenten, voer waar ze	-2

				niet aan gewend zijn, te veel suikers, te veel koolhydraten 1x	
			Opbouwen van voedingstekorten -1	Veel krachtvoer betekent verandering in smaak van de ochtendkeutel > niet eten ochtend keutel 1x	-1
			Te dik worden -1	Te veel krachtvoer 1x	-1
			Niet (op tijd) naar de dierenarts gaan. -3	Prijs hiervoor staat uitverhouding met prijs van het dier 3x	-3
Denkwijze over het konijn	‘Het konijn dat is nu meer een serieus huisdier geworden.’ +1		‘Het is maar een konijn.’ -4	Lage aanschafprijs 3x Huisdiereigenaren hebben geen oprechte interesse in het konijn 4x	-3
			In de Retail wordt het konijn gezien als product -1	Winkels willen geld verdienen met de konijnen 1x	-1
			Makkelijke dieren om te houden. Het tegendeel is waar. -2	Verkeerde inlichting door verkooppunten 1x	-2
Totaal positief/negatief					-27

Bijlage 16. Welzijn Russische dwerghamster op dit moment

Tabel 13: Welzijn van de Russische dwerghamster op dit moment.

<i>Welzijn VOOR invoering positieflijst</i>	Huidig: Positief	Oorzaken positief	Huidig: negatief	Oorzaken negatief	Totaal positief en negatief
Algemene Gezondheid (Deze onderwerpen vallen niet onder de specifieke coderingen om welzijn Russische dwerghamster vast te leggen)	'Met de Russische dwerghamster gaat het best goed' +1		Er zijn bijna geen dierenartsen met kennis van hamsters -1		0
	Er zijn meer mensen die het dier volgens soortelijke behoeften willen houden. +1				1
	Er komen steeds meer beter opgeleiden winkels en dierenartsen. +1				1
Voeding	Voedingsstoffen komen overeen met hoe het is de natuur is +1		Gedrag wat nodig is om voer te verzamelen komt niet overeen met wat er in gevangenschap wordt aangeboden. -1		0

Gedrag			Lastig te onderzoeken. -1		-1
			Dit diersoort laat zich weinig zien. -2	Ze graven zich helemaal in 1x	-2
			Ze kunnen tot bloedens toe vechten -2		-2
Huisvesting	Verblijven verbeteren/ zijn goed +4	Hamsterscaping wordt steeds bekender en vaker toegepast 2x	Er is discussie of Russische dwerghamster samen of alleen gehouden moeten worden. -1	Mensen horen veel verhalen over dat het fout gaat 1x Het is afhankelijk bij welke fokker je het dier haalt/ of hij sociaal is opgegroeid. 1x	3
			Lastig om in gevangenschap te houden -1	Moet kunnen graven en genoeg ruimte hebben om samen te kunnen leven met soortgenoten 1x	-1
			Te klein huisvesten -2	Dierenwinkel is voorbeeldfunctie in wat normaal is. 1x	-2

Fokkerij			Hamsters die verkocht worden in de retail 'kunnen niks zelf' en worden. daardoor snel ziek -1	Door pre- en probiotica's 1x	-1
			Felheid -1	Zit in de genen zit en niet gesocialiseerd opgroeien 1x	-1
Ziektes, infecties en aandoeningen	De problemen waarmee hamstereigenaren bij de dierenarts komen zijn vrij alledaags en vallen mee in vergelijking met het konijn. +1	Russische dwerghamsters zitten 'redelijk goed in elkaar' 1x	Diarree, een afwijkende ademhaling of ze zitten stil, meer kun je eigenlijk niet aan ze zien. -1		0
			Een hele hoop liggen opeens dood zonder dat de mensen waargenomen hebben dat er ziekteverschijnselen waren. -1		-1
Denkwijze over de Russische dwerghamster			Veel hamsters worden voor kinderen gekocht. -2	Het is een minder serieus huisdier en er komen weinig kosten bij 1x	-2
			Mensen kiezen niet snel voor hamsterscaping -1	Er wordt gedacht dat het moeilijk en duur is. 1x	-1
			Mensen kopen een nieuwe hamster als hij ziek is. -1	Prijs van het dier staat niet tot verhouding met de dierenartskosten. 4x	-1

Totaal positief/ negatief					-10

Bijlage 17. Effect positieflijst op de Russische dwerghamster

Tabel 14: Effect positieflijst op de Russische dwerghamster

Effect positieflijst op Russische dwerghamster	Positief effect	Oorzaak	Negatief effect	Oorzaak	Totaal positief en negatief
Voortbestaan Russische dwerghamster	Er is geen Russische dwerghamster meer en als het dier niet gehouden wordt kan hij ook geen goed of slecht welzijn hebben +4		De Russische dwerghamster blijft voortbestaan door een illegaal handelscircuit -4	In Noorwegen bleven de reptielen voortbestaan en verhandelt worden tijdens s het reptielenverbod, 2x De Russische dwerghamster is te populair op social media 1x Handhaving van het beleid is onmogelijk 2x	0
Onverantwoorde fokkerijen	Leed vermindert bij de fokhamsters doordat de hamsters zich minder in onverantwoorde omstandigheden bevinden in fokkerijen. +1				1
Wat er gebeurt met de illegaal gehouden hamsters			Hamsters die illegaal gehouden worden krijgen slechte huisvestingsomstandigheden -2		-2
			De juiste voeding voor Russische dwerghamsters is niet meer te koop. Illegaal gehouden hamsters krijgen hierdoor onjuiste voeding. -1		-1
			Er zal nog meer zorgonthouding voorkomen	Mensen gaan niet meer met hun illegaal	-1

			bij de Russische dwerghamster. -1 .	gehouden dier naar de dierenarts. 1x	
Een vervanger voor de Russische dwerghamster			Er ontstaan problemen bij het houden van hamsters die wel op de positieflijst staan -2.		-2
Totaal positief/ negatief:					-5

Bijlage 18. Effect positieflijst op het konijn

Tabel 15: Effect positieflijst op het konijn

Effect positieflijst op konijn	Positief effect	Oorzaak	Negatief effect	Oorzaak	Totaal positief en negatief
Voortbestaan konijn	Bewustwording en kennisoverdracht wordt groter. +1	'Er zijn nu al dingen gaande die daar ook echt in meegaan' 1x	De positieflijst doet niks voor het welzijn van het konijn. -2	'Er worden geen voorwaarden gesteld, dus er verandert niks.' 2x	-1
Er zijn geen voorwaarden gekomen			De welzijnsproblemen die momenteel spelen bij het konijn blijven precies hetzelfde. -3	Er zijn geen voorwaarden gekomen aan het houden van konijnen, wat wel had moeten. 3x	-3
Meer konijnen, cavia's en goudhamsters	Het is mogelijk dat er meer konijnen, cavia's en goudhamsters gaan worden. Dit kan positief of negatief uitvallen voor het welzijn. +-1	Dieren zoals de Russische dwerghamsters ter zijn verboden. 1x	Het is mogelijk dat er meer konijnen, cavia's en goudhamsters gaan worden. Dit kan positief of negatief uitvallen voor het welzijn. +- 1	Dieren zoals de Russische dwerghamster zijn verboden. 1x	0
Totaal positief en negatieve punten					-4

Bijlage 19. Optelling welzijnsscores van alle categorieën

Voor instelling positieflijst

Tabel 16: Totaal welzijnsscore voor instelling positieflijst

	Totaal welzijnsscore
<i>Welzijn konijn VOOR invoering positieflijst</i>	-27
<i>Welzijn Russische dwerghamster VOOR invoering positieflijst</i>	-10
Totaal konijn en Russische dwerghamster	-37

Na instelling positieflijst

Tabel 17: Totaal welzijnsscore na instelling positieflijst

	Totaal welzijnsscore
Effect positieflijst op Russische dwerghamster	-5
Effect positieflijst op konijn	-4
Effect positieflijst op andere partijen	-4
Totaal partijen	-13

Bijlage 20. Checklist schriftelijk rapporteren

Checklist Schriftelijk Rapporteren

1. Het taalgebruik

- ☐ Voldoet aan de grammatica-, spellings- en stijlregels
- ☐ Kenmerkt zich door een actieve schrijfstijl
- ☐ Is zakelijk, formeel en objectief
- ☐ Is samenhangend (verwijs- en verbindingswoorden)
- ☐ Heeft een adequaat gebruik van persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden
- ☐ Is afgestemd op de doelgroep
- ☐ Heeft een uniforme stijl

2. De ordening

- ☐ Kenmerkt zich door een (inhoudelijk) logische opbouw
- ☐ Kenmerkt zich door juist opgebouwde thematische alinea's

3. Het rapport

- ☐ Heeft een uniforme opmaak
- ☐ Heeft een decimale hoofdstuk- en paragraafnummering met maximaal drie cijfers
- ☐ Heeft hoofdstukken/paragrafen met een passende titel
- ☐ Heeft een inleidende passage in alle hoofdstukken (m.u.v. hoofdstuk 1)
- ☐ Heeft een nieuw hoofdstuk op een nieuwe pagina
- ☐ Heeft genummerde bladzijden
- ☐ Is vrij van plagiaat

4. Figuren en tabellen

- ☐ Zijn zelfstandig te begrijpen
- ☐ Ondersteunen de tekst
- ☐ Hebben een passende titel (boven de illustratie)
- ☐ Zijn apart (door)genummerd
- ☐ Hebben een verwijzing in de tekst

Verslagopbouw

5. De omslag

- ☐ Bevat de titel
- ☐ Vermeldt de auteur(s)
- ☐ Vermeldt eventueel opleiding of opdrachtgever

6. De titelpagina

- ☐ Bevat de titel
- ☐ Vermeldt de auteur(s)
- ☐ Vermeldt de opdrachtgever(s)
- ☐ Vermeldt de plaats en de datum

7. Het voorwoord

- ☐ Bevat de persoonlijke aanleiding tot het schrijven van het rapport
- ☐ Bevat persoonlijke bedankjes
- ☐ Beschrijft eventueel de taakverdeling binnen de groep en/of het opleidingskader

8. De inhoudsopgave

- ☐ Vermeldt alle genummerde onderdelen van het rapport
- ☐ Vermeldt de samenvatting, bronnenlijst en de bijlage(n)
- ☐ Heeft een correcte paginaverwijzing

9. De samenvatting

- ☐ Is zelfstandig te begrijpen
- ☐ Is een beknopte versie van het rapport
- ☐ Bevat de conclusies en aanbevelingen
- ☐ Geeft suggesties voor verder onderzoek
- ☐ Bevat geen nieuwe informatie

10. De inleiding

- ☐ Is hoofdstuk 1
- ☐ Beschrijft de context en relevantie
- ☐ Bevat de hoofdvraag
- ☐ Bevat de deelvragen
- ☐ Vermeldt de doelstelling
- ☐ Bevat een leeswijzer

11. Materiaal en methode

- ☐ Beschrijft de gevolgde onderzoeksmethode
- ☐ Motiveert de keuze voor deze onderzoeksmethode
- ☐ Beschrijft de variabelen en/of eenheden
- ☐ Beschrijft de methode van data-analyse

12. De resultaten

- ☐ Zijn gestructureerd weergegeven
- ☐ Zijn correct geanalyseerd

13. De discussie

- ☐ Vermeldt de interpretatie(s) van de resultaten
- ☐ Bevat een vergelijking met relevante literatuur
- ☐ Geeft de valide argumentatie weer
- ☐ Evalueert de gevolgde onderzoeksmethode
- ☐ Bevat een kritische reflectie op de eigen bevindingen

14. De conclusies en aanbevelingen

- ☐ Bevatten antwoord(en) op de hoofdvraag
- ☐ Zijn gebaseerd op relevante feiten
- ☐ Bevatten geen nieuwe informatie

15. De APA-bronvermelding

- ☐ Is als verwijzing in de tekst correct vermeld
- ☐ Is als bronnenlijst op de juiste wijze vormgegeven

16. De bijlagen

- ☐ Ondersteunen de tekst
- ☐ Bevatten geen eigen analyse
- ☐ Hebben verwijzingen in de tekst
- ☐ Zijn genummerd en voorzien van een passende titel
- ☐ Zijn overzichtelijk en leesbaar weergegeven